NAŠ TOVARIŠ
TV 15
Št. 51–52 25. decembra 1980 Leto XVIII

Prihodnja številka TV-15 bo izšla 8. januarja 1981

Ob našem voščilu

Te dni vstopajo pri vas in čestitajo številni inkasanti. Ob koncu leta je treba poravnavati račune. Inaksanti pa so v sedanjem času edini preživeli koledniki, ki nam poleg računov privoščijo tudi kakšno prijazno besedo.

Najbrž ste v zadnjih letih opazili, kako se časi spreminjajo, kako tudi naši inkasanti čedalje več pišejo. Pride od zavarovalnice, sede in piše. Pride od kontrole plina, mimogrede pogleda plinsko napeljavo ali bombo, potem sede in četrt ure piše v svoje formularje. Pride dimnikar, enkrat, dvakrat potegne z metlico gor in dol po dimniku, potem sede in pol ure piše račun. Vidite, navadili smo pisateljevati že inkasante. In takole postane človeka polagoma strah, da ne bi nazadnje samo še pisali računov, in nič delali. Če namreč pisateljevanje obvladuje že vrsto inakasantov, kako je šele potem tam, v pisarnah, kjer so nalašč nastavljeni, da pišejo in zapisujejo. Več ali manj nam je to znano iz vsakdanjega življenja. Preveč pišemo in preveč govorimo. Žal ne samo ob praznikih, tudi takrat, ko bi morali delati.

Zdaj nam bi moralo biti seveda nerodno, ker smo tako očrnili pisanje. TV-15 namreč vstopa k vam ves popisan in natisnjen. Inkasantov nima, ker je to zanj predrago, zato pošilja položnice. Toda najbrž je že stara pravica TV-15, da zapisuje in piše ter tak prihaja med vas. V tem času je kolednik, ki prihaja k vam še z dolgih, starih in vijugavih partizanskih poti. Edini te vrste je, ki se ga še drži patina partizanščine. Tudi vi prispevate, da je tak. Morda bi lahko še kaj prispevali? Veliko je namreč partizanov, aktivistov, internirancev,ujetnikov,izseljencev, ki ga še nimajo. Ko želimo med seboj poravnati račune, je naša želja, da bi naš partizanski tednik razširili med vse, ki ga še nimajo, pa bi bilo prav, da bi ga imeli.

Ob tej želji vam vsem skupaj: Zdravo in srečno 1981!

Srečno novo leto 1981

želijo ZZB NOV Slovenije, ZRVS Slovenije in uredništvo TV-15

Pogovor z Janezom Vipotnikom, predsednikom slovenske borčevske organizacije

Zveza borcev – del skupne fronte

● *Tovariš predsednik, povejte, prosim, kakšna je vloga in kakšne so naloge borčevske organizacije kot temeljnega sestavnega dela skupne fronte organiziranih socialističnih sil?*

Želimo, da SZDL in nasploh družbene sile tudi vnaprej, še bolj izkoristijo in se naslonijo v političnem delovanju na tiste dragocene izkušnje borcev, za katere so le-te značilne ter so tej družbi v njeni politični akciji prav tako potrebne kakor v vseh dosedanjih delih poti naše revolucije. Tu imam v mislih občutek za razredno bistvo revolucije, občutek za prepoznavanje izkrivljanja naše poti, izkušnje v obrambi, SLO in družbeni samozaščiti, to je posluh za kadre in kadrovske rešitve ter zvestoba tradicijam NOB. Med izkušnje borcev sodi tudi izredno razvit smisel za drobne človeške težave, za krivice, ki se dogajajo ljudem, izostren odnos do negativnih pojavov in negativnega obnašanja posameznikov ter do vseh izkrivljanj, ki načenjajo našo družbo in njene družbenomoralne norme.

Želimo torej, da bi zveza borcev kot sestavni del skupne fronte še bolj intenzivno sodelovala v politični akciji, seveda po svojih sposobnostih in zmožnostih, predvsem pa z izkušnjami in znanjem ter vedenjem, da so odločitve, ki usmerjajo naš razvoj, usmerjene samo naprej. Zlasti gre podčrtati vlogo borčevske organizacije v bazi, v krajevni skupnosti, kjer so prav borci pogosto glavno aktivistično jedro. Zato bo tudi tu potrebno, da borce še bolj pritegnemo k delu na občinski ravni.

Ugotavljamo, da je večina našega članstva kljub starostnemu povprečju 63 let aktivna, bodisi v splošnih političnih akcijah bodisi v opravljanju nalog v okviru same borčevske organizacije. Žal za vse to ne velja. Nekateri so pasivni, mogoče zaradi kakšne drobne krivice, ki so jo doživeli, zaradi nezaupanja do mlajših ljudi, ki v naši družbi prevzemajo in morajo prevzemati vse več odgovornosti na svoja pleča. Včasih pa so nekateri borci premalo aktivni tudi zaradi pomanjkljive informiranosti o dogajanjih v ožji skupnosti, naših domačih težavah pa tudi v vprašanjih mednarodnih razsežnosti.

Rad bi poudaril, da pride še bolj do izraza neaktivnost sicer uglednih ljudi v takšnem mednarodnem političnem položaju, kakršnega sedaj doživljamo, ter tudi ob težavah, ki jih imamo v notranjem položaju – v boju za ekonomsko stabilizacijo in tudi zato, ker smo v komaj dveh letih izgubili največja in prva človeka naše revolucije, tovariša Tita in Kardelja.

Organizacija ZZB NOV se bojuje proti pasivnosti in oporečništvu ter skuša odpraviti ovire, posameznika ter pritegniti zares vse tiste, ki so še pri močeh, za sodelovanje v političnem življenju in delu. Zavedamo se, da je delo ter zavzemanje za skupno stvar najboljše zdravilo za nerazpoloženje in nergaštvo. Tudi probleme, ki nastajajo med nami – borci, skušamo reševati strpno, tovariško, ne zaostrujemo medsebojnih odnosov, marveč skušamo utrjevati enotnost, ki smo jo skovali med NOB.

Zlasti je pomembno, da so vsi nekdanji borci, še posebno tisti iz prvih vrst sproti seznanjeni s političnim ter družbenim in ekonomskim dogajanjem doma in v svetu. Pomembno je, da jih občinska politična vodstva redno v pogovorih obveščajo in razgrinjajo občinsko politiko ter vse, kar je trenutno aktualno.

Morda bi kazalo to vprašanje tudi organizacijsko natančneje določiti, da bi se v vseh občinah oblikovali nekakšni sveti občin (podobno svetu republike, ki ima pomembno politično vlogo). Tako bi lahko v te svete občin vključili vse pomembne borce in aktiviste ter aktiviste povojnega obdobja, jim razgrnili nekajkrat letno občinsko ter širšo družbeno problematiko, hkrati pa bi prisluhnili nasvetom teh borcev in odgovarjali na vprašanja, ki tarejo borce.

Tudi sicer bi se lahko z nekaterimi, ki imajo izkušnje, posvetovali ob konkretnih vprašanih in jih, kolikor so ti ljudje še pri moči, vključevali v organe samoupravljanja, delegatski sistem, družbene svete, sekcije SZDL, sindikalne svete...

Želimo torej, da družbenopolitične sile opravijo koristen napor, da bi nekdanji udeleženci NOB zravnano šli skozi življenje, nadaljevali svoje politično poslanstvo, zvesti svojim idejam, ki so jih prežemale že pred vojno in jih tudi pritegnile v največje dejanje v zgodvini slovenskega ljudstva.

● *Kako pa borčevska organizacija reagira na nekatere poskuse prevrednotenja NOB v umetniških stvaritvah in kakšna je naloga za objektivno vrednotenje te tematike predvsem v fronti organiziranih sil – SZDL?*

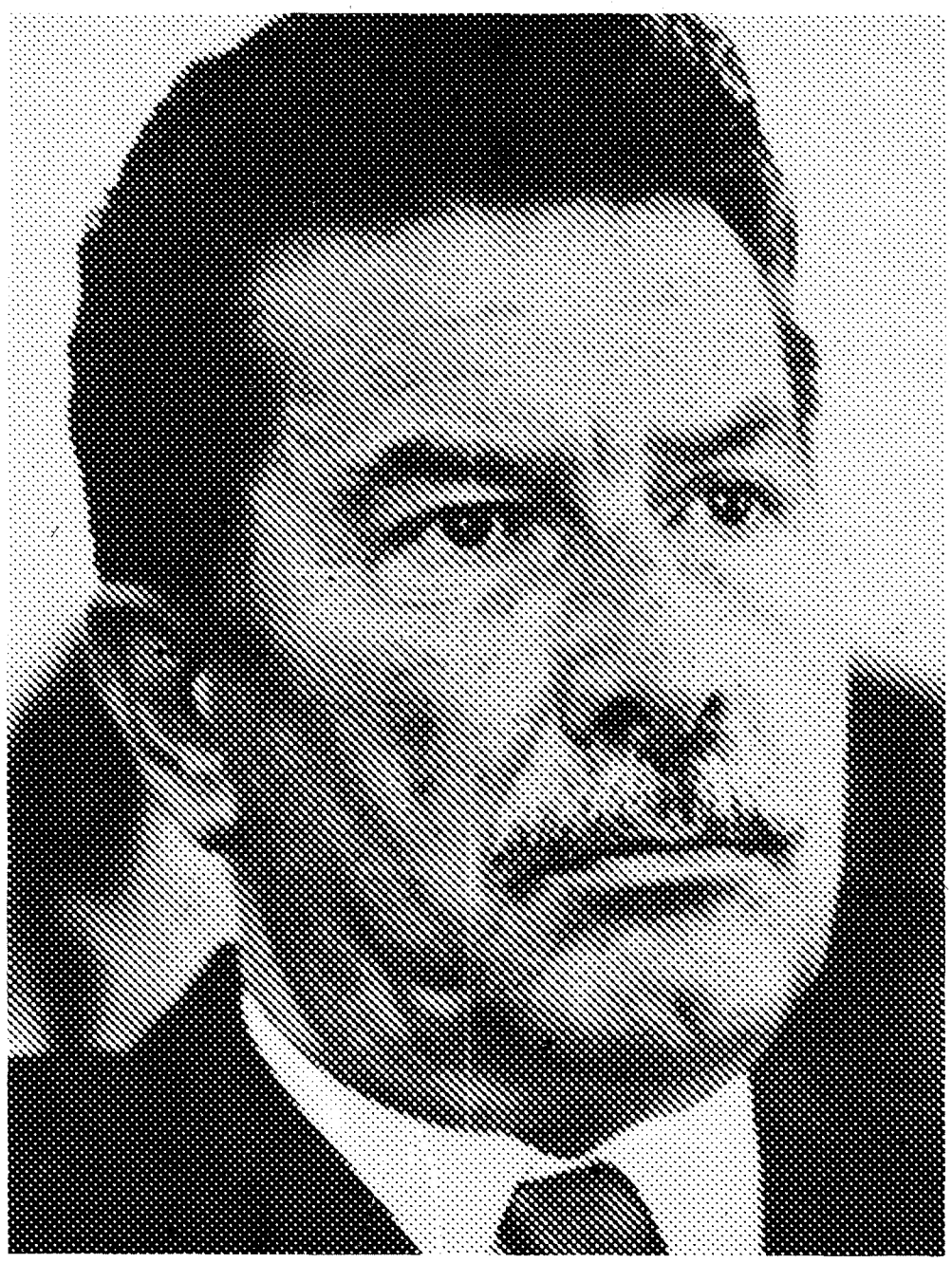

Neprijetnost, ki se pojavlja v umetniških delih v težnji po kakovostnih stvaritvah (in iz strahu pred črnobelim slikanjem), je iskanje takšnih prijemov, ki prikazujejo izkrivljen lik revolucije in ljudi, ki so sodelovali v njej. Gre za tiste pojave v umetnosti, ki kažejo na nerazumevanje dogajanja ali narobe – razlagajo humanizem, ki prežema naše družbene procese in je imanenten socializmu. Samo kabinetne konstrukcije, ki so brez zveze z življenjem, lahko dokazujejo uživalcu kulture, da je socialistična revolucija pravzaprav zmagala, da pa je človek ostal pravzaprav poražen. Opisovati človeka v revoluciji ločeno od gibanja, okoliščin in časa, v katerem je živel, jemati ga kot posameznika z nekaterimi njegovimi značilnostmi, atomizirati njegovo notranjost, njegove odločitve in postopke zaradi nekih kvazi humanističnih ciljev, ne da bi videli človeka v celoti, vključenega v gibanje, to vodi do izkrivljanja lika revolucije, zlasti do izkrivljanja najplemenitejših elementov revolucije.

Seveda bi zavzeli napačno stališče, če bi takšen način umetniškega ustvarjanja odbijali ali celo omejevali. Bolj ko je naša pot demokratična, več pojavov take vrste bomo srečevali. Treba je priznati tisto, kar je dobro, z idejno nesprejemljivimi stvarmi pa polemizirati in jih prečiščevati v fronti organiziranih sil, samoupravnih organih, strokovnih združenjih, publicistiki in javni kritiki. Težava je prav v tem, da med nami včasih prevladuje preobčutljivost in neodpornost. Da sta se bolj udomačili pomirljivost in neodločnost ob raznih pojavih, kot da bi se razvila odprta in načelna javna razprava kot edina učinkovita in demokratična pot k razčiščevanju spornih vprašanj in za ustvarjanje enotnosti. S pomirljivostjo bomo imeli opraviti vse dotlej, dokler bo izhajala iz strahu pred zamero, iz strahu, da nam ne bi očitali ozkosrčnosti, primitivizma, nezadovoljivega razumevanja novih, modernih smeri v umetnosti in podobno.

V kritiki želimo spodbujati kulturno izmenjavo različnih mišljenj in predlogov. Kritičnost želimo okrepiti ne glede na to, kakšni tematiki pripadajo kritizirana dela. Le na ta način se ne bomo izpostavljali nevarnosti, da bi ščitili slaba dela na temo NOB, ustvarjali izmišljene, neresnične vrednosti in s tem tudi imaginarne veličine, ki jih bo življenje hitro in brez milosti postavilo na pravo mesto.

● *Kaj torej konkretnega pričakujete od umetniških del na temo NOB?*

Želimo, da bi bila umetniška dela na temo NOB čimoblj stvaren odraz velikih dejanj in ljudi, ki so jih delali. Nismo za črno-belo prikazovanje. Želimo, da se NOB pokaže v vsej veličini pa tudi tragiki. V vseh svojih dobrih in slabih straneh, v vsej svoji prisotnosti, saj so jo vodili ljudje, ki niso bili angeli, ampak preprosti ljudje, krvavi pod kožo, različni po svojih značajih in nagnjenjih, toda eno jih je odlikovalo: globoko v prsih so nosili ljubezen do svojega naroda in do svojega soborca in imeli so dovolj poguma, da so bili za to ljubezen pripravljeni tudi umreti.

Ne gre za to, da širimo priznanja za tisto, kar so nekdanji borci storili za prihodnost svojega ljudstva. Taka priznanja niso potrebna, kajti dala jim ga je in ga daje zgodovina in dajejo ga rezultati narodnoosvobodilnega boja in Osvobodilne fronte. Tovariš Kardelj je dejal: »Generacije, ki ne bi bile sposobne pravilno ocenjevati in spoštovati najvišjega ustvarjalnega vzpona ljudskih množic svojega naroda in se učiti na njihovih zmagah in njihovih porazih ter na zakonitostih, ki oblikujejo njihovo zavest v posameznih zgodovinskih epohah, bi bile slab branilec interesov in bodočnosti svojega naroda in delovnega človeka. Kajti narod, ki ne bi bil sposoben spoštovati časa tistih svojih ljudi, ki so prispevali njegovi svobodi in njegovemu napredku, bi z obema nogama gazil po svoji lastni časti in po lastnih interesih.«

Ne gre nam za to, da bi se generacije, ki niso doživljale NOB, klanjale včerajšnjim herojem, ampak zato, da bi se slovenski narod, da bi se slovenski delovni človek v polni meri zavedal svoje moči in svoje sposobnosti, če bi bilo treba braniti svojo svobodo, svoj družbeni napredek in svojo prihodnost. Naša revolucija še ni končana. Današnje in jutrišnje generacije bodo morale še mnogo storiti, da bodo uresničile tisto, kar je slovenski delovni človek zapisal v NOB na zastavo svoje revolucije. To svojo nalogo bodo mlade generacije lahko uspešno opravljale, če bodo ostale z obema nogama na tleh revolucije, se pravi, če bodo rasle iz lastne revolucije. O izkušnjah preteklih velikih dni ne govorimo, da bi obujali spomine, marveč da bi se oboroževali za nadaljnjo revolucionarno in napredno družbeno akcijo in da bi se v polni meri zavedali svoje moči in sposobnosti za tako akcijo, ki pomeni nepretrgano bitko za lepši jutrišnji dan delovnega človeka.

● *To ni le vprašanje borčevske organizacije in borcev, je tudi naloga SZDL?*

Gre za to, da dobimo za nekatere specifične probleme, ki so v organizaciji zveze borcev, čim širšo oporo in pomoč v okviru fronte organiziranih sil. Hočem reči, da rešujemo svoje specifične probleme v dogovarjanju z družbenimi činitelji, da se nam stvar že odvija. Tisto, na kar bi želel opozoriti, so nekatere zadeve, za katere se mudi.

Negovanje in razvijanje tradicij NOB je pomembno področje našega delovanja. Prav gotovo jih bomo najbolje čuvali, če bomo uspešno reševali pereče družbene naloge, če bodo vsi ljudje zadovoljni v tej družbeni skupnosti, in če bodo imeli delo in dobivali tudi enakovredno nagrado zanj, če bodo upravljali to družbo, skratka, če bomo imeli vsesplošno dobro politično in varnostno stanje. Zato ne gre nikoli dovolj podčrtati, da je uspešno reševanje aktualnih idejnopolitičnih, gospodarskih in na sploh družbenih vprašanj naše samoupravne socialistične družbe najpomembnejši element uspešnega prenašanja tradicij.

Ne bi delali prav, če bi prenašanje tradicij monopolizirali v ZB. Sodelovanje zveze borcev z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami v okviru SZDL, s sindikati, zlasti z mladino, bogati prakso tega sodelovanja. Za vse je dovolj hvaležnega dela. Negovanje in razvijanje revolucionarnih tradicij je skrb in naloga vseh činitejev naše družbe in vseh revolucionarnih sil, od družbenopolitičnih organizacij, šol, znanstvenih ustanov in kulturnih institucij, do delovnih in družbenih organizacij.

In čim več bo storjenega na tem področju, tem večja bo blaginja vse družbe. Zato je smešno prerekati se, v čigavi pristojnosti sta negovanje in razvijanje revolucionarnih tradicij. Slabo bi bilo, če bi jih razvijali samo bivši borci.

Za katere stvari se nam mudi? Za tiste, pri katerih se morajo angažirati neposredni udeleženci NOB. Mislim na knjižnico NOV in POS, na monografije, krajevne kronike, na knjižnico OF. Te stvari nam bodo hitreje tekle, če bodo oprte na pomoč zlasti pri finansiranju in zbiranju materiala.

Mudi se izgradnja muzeja revolucije, kjer 12.000 eksponatov, kar pomeni neprecenljivo ljudsko, nacionalno slovensko vrednost, propada. Mudi se nam pri ureditvi Roga, kraja, kjer se je vodila revolucija.

● *Tovariš Vipotnik, kaj bi sporočili borcem, sotovarišem ob novem letu?*

V novem letu želim našim borcem predvsem trdnega zdravja. Želim, da bi se tudi naprej po svojih močeh in sposobnostih vključevali v družbeno življenje in s tem nadaljevali svoje poslanstvo, ki so ga začeli v NOB.

B. Ž. J.

Neuvrščeni so neuničljiva aktivna sila

Vse kaže, da bodo neuvrščene države dale viden pečat mednarodnemu dogajanju že v samem začetku novega leta. To potrjuje dejstvo, da se bo že februarja meseca sešla v indijskem glavnem mestu konferenca zunanjih ministrov neuvrščenih držav. To bo prvi veliki zbor neuvrščenega gibanja po havanski vrhunski konferenci. To pa hkrati nakazuje, da neuvrščeni – po obdobju določenih pojavov slabosti v gibanju – zopet iščejo pota k oživitvi tvorne in kar je moč enotne akcije, ki naj čimbolj učinkovito poseže v razreševanje zapletenih in nevarnih kriznih pojavov, ki so se tako globoko zajedli v celotno tkivo mednarodnega življenja.

★

Konferenca v New Delhiju že s samim njenim sklicem potrjuje neuničljivost in aktivno sposobnost neuvrščenega gibanja pa s tem hkrati tudi zanikuje vse tiste pesimistične prerokbe o nekakšni krizi, ki da je zajela neuvrščeni svet, ki ga razjedajo notranji spori, kar vse naj bi dokazovalo, kako je neuvrščeno gibanje doseglo svoj vrhunec, zdaj pa se začenja nagibati k zatonu.

Če kdaj, je to pot nujna enotna akcija neuvrščenih držav in kar najbolj učinkovit njihov poseg v mednarodne tokove sedanjega časa. Ti tokovi po svetu ne obetajo nič dobrega, prav nasprotno. Svet je priča vse globljim nasprotjem, ki so že dalj časa značilni za odnose med blokovskima silama. To ne meče samo temne sence na celotno stanje v odnosih na svetu, pač pa spravlja v nevarnost neodvisen položaj vrsto neuvrščenih držav. Poslabšanje mednarodnega položaja, upadanje politike popuščanja kot posledica blokovskih sporov podžiga te nevarne prvine politike sile, kot so vse pogostejša in vse hujša vmešavanja v notranje zadeve drugih držav. Vse bolj pogosti in zato tudi vse bolj nevarni so zlasti pojavi vojaških intervencij na škodo neodvisnosti neuvrščenih držav.

Tako stanje na svetu sproža po eni strani okrepljeno tekmo v oboroževanju velikih sil po drugi strani pa zmanjšuje in zavira vse pobude za razorožitev in s tem vse bolj neposredno ogroža svetovni mir. Tako stanje je glavni krivec za zastoj popuščanja v mednarodnih odnosih in s tem poglavitni krivec, da ni mogoče odločilneje delovati za razreševanje mnogoterih pekočih mednarodnih problemov. Nasprotno, še večje poglabljanje nasprotij med blokovskimi silami. Odtod tudi dejstvo, da je mednarodna skupnost ostala skorajda praznih rok, kar zadeva odpravljanje mnogih kriznih pojavov po vsem svetu. S tem, ko stara krizna žarišča ostajajo nerazrešena, pa se jim – kot posledica mednarodne napetosti pridružujejo nova, kar le še bolj zapleta obstoječe mednarodno stanje.

Neuvrščeni pod pritiski blokovskih sil

Neuvrščene države se niso mogle izogniti vsem negativnim posledicam takega razvoja mednarodnih odnosov, ki so značilnost stanja v svetu v zadnjem času. Izpostavljene so bile poleg tega nenehnemu pritisku blokovskih sil, katerih poglavitni cilj je bil na znotraj razbiti enotnost neuvrščenega gibanja in ga tako oslabiti ter izriniti na obrobje mednarodnega dogajanja. Pri tem so se blokovske sile lotevale vseh vrst sredstev, da bi dosegale njihov cilj. Zahodne sile, zlasti Združene države, so se kaj pogosto lotevale gospodarskih oblik pritiska na neuvrščene dežele, ko so izkoriščale težavno gospodarsko stanje, v katerega so zapadale mnoge dežele v razvoju članice neuvrščenega gibanja, zaradi vse hujše svetovne krize. Vse pogostejši je bil pojav postavljanja političnih pogojev za dodeljevanje kakršnekoli gospodarske pomoči. Po drugi strani se je Sovjetska zveza oprijemala v njenih poskusih podrejanja neuvrščenega gibanja ideoloških prijemov z namenom pritegniti vse socialistične pa tudi druge neuvrščene države pod svoj

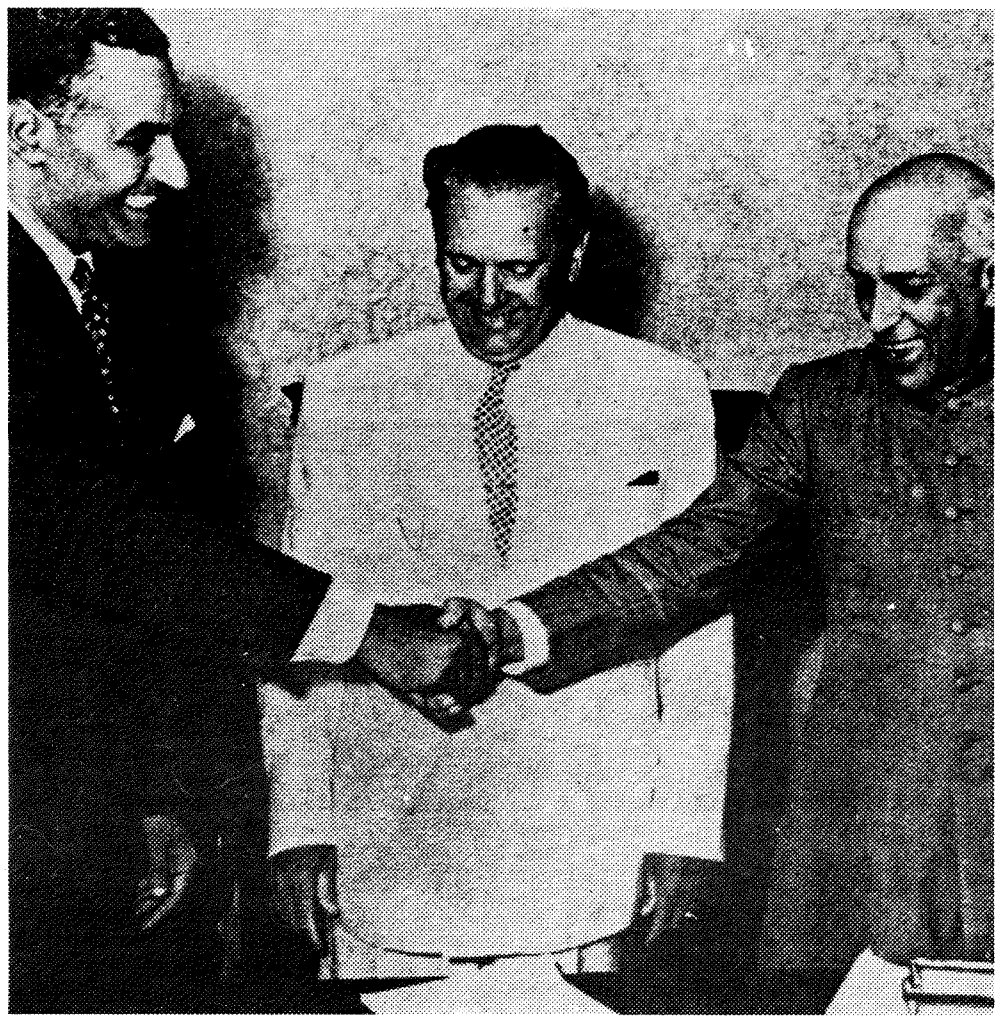

vpliv pod masko tako imenovanega naravnega zavezništva neuvrščenih s poglavitno silo socializma. Četudi neuvrščeno gibanje nikoli ni bilo in tudi ne more biti postavljeno na ideološke temelje, je prav poskus zabijanja klina med neuvrščene na temelju ideoloških in političnih razlik bilo tisto sredstvo, ki naj del neuvrščenih držav pritegne v podrejenost enemu izmed blokov. To bi kajpada pomenilo nevarnost, da bi se drugi del neuvrščenih, z drugačno idejno in politično usmeritvijo, pridružil nasprotnemu bloku. Odtod zgodovinski pomen konference v Havani, ki je s tako močjo postavila samostojnost in blokovsko nespojljivost gibanja kot temeljni pogoj za sam obstoj in za uresničevanje zgodovinske vloge neuvrščenega gibanja. »Temeljna načela in cilji politike neuvrščenosti – Tito jih je poimenoval izvirna načela in cilji – se širijo v svetu,« je dejal Miloš Minić na nedavnem zasedanju zveznega sveta za mednarodne odnose, »kot edini napredni temelj novih naprednejših mednarodnih odnosov ter nove mednarodne politične in gospodarske ureditve, ki jo imajo vse neuvrščene države, brez izjeme, pa tudi številne druge, ki niso neuvrščene, za zgodovinsko nujnost in se aktivno zavzemajo za njeno vzpostavitev kot za poglavitni dolgoročni cilj celotne politike neuvrščenosti.«

Prav danes, ko se neuvrščeno gibanje srečuje z mnogimi dejansko hudimi preizkušnjami, je potrebno kar se da stvarno gledati tako na stanje v neuvrščenem gibanju kot na vse slabosti, ki se kažejo v njegovem delovanju. Hkrati pa nam taka stvarna podoba stanja in upoštevanje resničnih slabosti ne sme zamegliti ali zbrisati pomena družbeno zgodovinske vloge neuvrščenega gibanja, ta pa prepričljivo dokazuje njegovo neuničljivost in njegov zgodovinski pomen za vse narode sveta in ne samo za neuvrščene države. Ob trenutkih najhujših stisk, ki vanje kaj pogosto zapadajo mednarodni odnosi, zaradi posledic blokovskih sporov se najbolj jasno vsiljuje spoznanje o edini alternativi grozeči katastrofi. Edinole neuvrščeni odpirajo to alternativo s svojo politiko, ki izhaja iz načel miroljubnega in aktivnega sožitja. To svojo vlogo pa neuvrščeni lahko uspešno izvajajo v korist človeštva in v korist svetovnega miru edinole, če gojijo in krepijo svojo samostojnost nasproti blokom in pa akcijsko enotnost.

Ta akcijska enotnost je tem bolj življenjsko važna za vse neuvrščeno gibanje prav v sedanjem času, ko smo priče mnogim sporom in razlikam, ki obstajajo znotraj gibanja in v odnosih med posameznimi neuvrščenimi državami. Objektivni vzroki kot posledica zgodovinskih razmer so vir mnogih trenj med neuvrščenimi državami, ki se kaj lahko – kot to izpričuje iransko iraška vojna – sprevržejo celo v oborožene spopade, kar seveda pomeni hudo škodo in nevarnost za celotno gibanje. Pri tem nikakor ne gre za krizo gibanja samega, gre za nespoštovanje bistvenih načel gibanja, ki govorijo o neuporabi sile v odnosih med državami, o nevmešavanju v notranje zadeve in ki svetujejo kot edino miroljubno sredstvo metodo pogajanja, urejanja sporov po mirni poti. Kot je svet poln nerešenih vprašanj in sporov, ki bodo še dolgo stvarnost, tako so tudi neuvrščene države kot sestavni del tega sveta podvržene istim nevarnostim in istim možnostim zaostrovanja odnosov, ki lahko prerasejo celo v oborožen spopad. To po drugi strani pomeni, da je toliko bolj potrebno utrjevati tako v odnosih med neuvrščenimi državami kot na svetu sploh miroljubnega načela, ki so izhodišče in temelj politike neuvrščenosti – spoštovanje neodvisnosti, enakopravnosti vseh narodov, nevmešavanja, odpoved uporabi sile, miroljubno reševanje spornih zadev in podobno. Četudi ugotavljamo kršitev takih načel celo v krogu neuvrščenih držav, to še daleč ne pomeni, da so taka načela zgrešena ali neustrezna in neučinkovita. Vsaka kršitev teh načel z vsemi posledicami, ki jih rodi, samo še bolj utrjuje spoznanje o nujnosti doslednega spoštovanja teh načel, če se hoče svet obvarovati še hujših preizkušenj.

Zato bo ministrska konferenca v New Delhiju nujno morala nameniti vidno pozornost takim vprašanjem, ki zadevajo utrjevanje enotnosti neuvrščenih držav, upiranje vsem poskusom blokov, da bi delili in cepili ter tako slabili neuvrščeno gibanje, ob istočasnem prizadevanju, da se med neuvrščenimi samimi utrdi pripadnost k načelom o miroljubnosti, ki zavračajo uporabo sile za reševanje spornih zadev.

Seveda bo konferenca zunanjih ministrov obrnjena k vsem poglavitnim problemom našega časa in k iskanju poti za obnovo popuščanja v svetu, za spodbude glede urejanja takih vprašanj, kot so razorožitev, boj za novo mednarodno ekonomsko ureditev in podobno.

Predstavniki neuvrščenih držav bodo na konferenci lahko ugotovili, da so kljub neugodnim mednarodnim razmeram, kljub silovitim pritiskom, ki jim je bilo gibanje ves čas izpostavljeno, kljub nevarnim poskusom ideološke cepitve gibanja in tudi kljub primerom hudih sporov med neuvrščenimi, le obdržali kontinuiteto delovanja in skupnih akcij. Dokazov o tem nudi obilo zasedanje svetovne organizacije, kjer je zlasti potekala aktivnost neuvrščenih v obliki vrste pobud, ki so postale predmet razprav v svetovni organizaciji. Mogoče najpomembnejše je dejstvo, da se je večini v neuvrščenem gibanju posrečilo v popolni meri zagotoviti zmago načela o nevmešavanju v notranje zadeve, o čemer priča izglasovanje resolucije o predstavništvu Kampučije v Združenih narodih s strani zakonite vlade in pa izglasovanje resolucije, s katero je pretežna večina držav članic Združenih narodov obsodila sovjetsko vojaško intervencijo v Afganistanu in zahtevala takojšen umik tujih sil iz neuvrščenega Afganistana.

★

Kar zadeva dejavnost Jugoslavije, ki si nikdar ni pripisovala vloge vodilne sile, vedno pa je izpolnjevala vlogo najbolj aktivne in dosledne članice gibanja, bi veljalo omeniti oceno Miloša Miniča: »Moč našega vpliva je vselej temeljila na načelnosti naše politike, naših stališč do vsakega mednarodnega vprašanja, na naših vselej izraženih natančnih ocenah glavnih tendenc v mednarodnem razvoju, na stvarnosti in smotrnosti pobud, predlogov in stališč.«

Drago Košmrlj

Tudi v obdobju 1981–1985 stabilizacijsko

Na sedmi seji zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije so obravnavali družbenoekonomski razvoj v prihodnjem letu, orientacijski program ZZB NOV za delo v letu 1981 in pregledali delo v iztekajočem se letu ter analizirali delovanje delegatskega sistema v ZZB NOV

★

»Čeprav so po svojem namenu različni, vsi trije dokumenti izražajo najpomembnejše smeri aktivnosti zveznega zbora in njegovih organov, deloma pa tudi cele organizacije ZZB NOV v družbenopolitičnem življenju države, zlasti v razvoju delegatskega sistema na vseh področjih življenja in v socialistični zvezi kot skupni fronti organiziranih socialističnih sil,« je dejal generalni sekretar jugoslovanske borčevske organizacije Tone Turnher, potem ko je njen predsednik Kosta Nadj v uvodnem referatu spregovoril o osnovnih nalogah borcev v prihodnjem letu in tudi prihodnjem srednjeročnem obdobju. Sicer pa je zvezni odbor Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije na zadnji seji podprl prečiščeno besedilo osnutka resolucije o osnovah in merilih ter okvirih politike družbenoekonomskega razvoja države v letu 1981.

Tovariš Kosta Nadj je ob tem, ko je ocenil resolucijo, dejal, da so resnejše ovire, kar jih je na poti k hitrejšemu reševanju naših težav, v nas samih. Kajti, treba se je znebiti nekaterih starih pojmovanj in tudi odnosov, ki naši družbi ne ustrezajo več. Ni namreč mogoče zahtevati uresničevanja politike ekonomske stabilizacije, pri tem pa ne odstopati od preobsežnih načrtov in življenja na kredit, je med drugim dejal Nadj.

Tudi predsednik zveznega izvršnega sveta Veselin Djuranović, ki se je udeležil minule seje zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije, je spregovoril o teh vprašanjih. Poudaril je, da je osnutek resolucije posledica dosedanjih dogajanj, ta pa kažejo, da je kljub vidnim uspehom v letošnjem letu ostalo še mnogo nalog neuresničenih. Vse to narekuje od vseh nas načrtovanje za prihodnje leto in ves naslednji srednjeročni načrt razvoja izrazito stabilizacijsko delovanje s krepitvijo osnov gospodarjenja združenega dela, ki ga bo treba razbremeiti prevelikih stroškov proizvodnje in poslovanja. Kajti, bilo bi nerealno pričakovati, da bomo sedanje težave hitro in le z administrativnimi ukrepi uravnotežili.

Djuranović je opozoril na nujno omejevanje naložb, vseh vrst porabe, previdno načrtovanje investicijskih vlaganj ob upoštevanju naših dolgov v tujini ter naših dejanskih zmožnosti financiranja. Poleg razlage doslej že usklajenih poglavij resolucije bo treba nekatera med njimi še uskladiti med republikami in pokrajinami, je dejal Djuranović. Tako bo treba uskladiti odlok o skupni devizni politiki, odlok o skupni kreditno-monetarni politiki, odlok o projekciji plačilne in devizne bilance, odlok o energetski bilanci za prihodnje leto, dogovor o politiki cen, sporazum o samoupravnih interesnih skupnostih za ekonomske odnose s tujino... Uskladiti je torej treba vse tiste akte, ki morajo spremljati resolucijo. Da bi vse načrtovano dosegli, pa bo potrebno zares dosledno ustavno sporazumevanje, je dejal predsednik zveznega izvršnega sveta.

V živahni razpravi so poleg predsednika in generalnega sekretarja jugoslovanske borčevske organizacije sodelovali tudi Aco Ićev, Janko Rudolf, Čedo Borčić, Danilo Kekić, Danilo Dimić in drugi.

B. Ž. J.

Z 18. seje predsedstva RO ZZB NOV Slovenije

V ospredju naloge za prihodnje leto

Središče pozornosti bo ZZB NOV Slovenije še vedno posvečalo razvijanju in ohranjanju tradicij revolucije in NOB, je izzvenelo na minuli seji predsedstva RO ZZB NOV Slovenije, ko so obravnavali problematiko tednika TV 15 in tudi, ko so obravnavali osnutek akcijskega programa RO ZZB NOV Slovenije za leto 1981. Poleg teh dveh osnovnih točk so obravnavali še predlog zakona o naravni in kulturni dediščini, osnutek poslovnika o delu republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, družbeni dogovor o mladinskih delovnih alcijah 1981–1985 ter samoupravni sporazum o združevanju sredstev, medsebojnih obveznostih, združevanju sredstev in njihovi porabi za pripravo in izvedbo mladinskih delovnih akcij v SR Sloveniji.

Kljub temu, da ostaja razvijanje revolucionarnih tradicij osrednja tema, pa so v razpravi poudarili, da bo treba v glasilu ZZB NOV Slovenije in ZRVS Slovenije TV 15 še naprej širiti in kritično osvetljevati aktualno tematiko našega političnega, družbenega in gospodarskega razvoja. Zato pa bo nujno treba razširiti krog sodelavcev, zlasti s pomočjo in sodelovanjem aktiva partizanskih novinarjev ter tesnejšim sodelovanjem borčevskih organizacij. Predsedstvo se je strinjalo z usmeritvijo uredništva, naj bi do konca prihodnjega leta dosegli naklado 50.000 izvodov TV 15, za kar pa bo treba izvesti vrsto ustreznih akcij.

V obsežnem programu dela za prihodnje leto je nanizana vrsta konkretnih nalog v določenih časovnih obdobjih. Med te sodi tudi kontinuirano spremljanje uresničevanja nalog s področja socialne varnosti borčevske populacije, posebno veliko truda pa bo treba vložiti za uresničitev vrste nalog, ki se vežejo na počastitev 40-letnice vstaje slovenskega in jugoslovanskih narodov, ustanovitve OF ter drugih jubilejev v prihodnjem letu.

Predsedstvo RO ZZB NOV Slovenije je pristopilo k družbenemu dogovoru o mladinskih delovnih akcijah 1981–1985 ter ob tej priložnosti pohvalilo to dejavnost mladinske organizacije in jo v celoti podprlo.

Ob predlogu programa RTV Ljubljana za delo v prihodnjem letu so v razpravi kritično obravnavali predvsem tisti del programov, ki obravnavajo našo revolucijo in predstavljajo z različnimi oddajami naš narodnoosvobodilni boj. Menili so, da je takih oddaj predvsem na televizijskem programu še premalo, v prihodnje pa bodo morale še bolj kot doslej izražati moralne norme NOB. Hkrati so opozorili na nujnost kontinuiranega prikazovanja te tematike ob 40-letnici vstaje ter na organizirano beleženje spominov borcev.

B. Ž. J.

Nadaljevanje utrjevanja sistema socialne varnosti borcev in vojaških invalidov

Ob izteku določenega obdobja je navada, da se ozremo na prehojeno pot, ugotovimo uspehe in dosežke, pa tudi pomanjkljivosti in napake ter na podlagi ugotovitev skušamo predvideti potrebne naloge in aktivnosti za še uspešnejše ravnanje v prihodnje.

Leto, ki se izteka, je zadnje v tem srednjeročnem obdobju. Zato še posebej zavzeto in skrbno opravljamo analize stanja na vseh področjih našega družbenega razvoja, da bi lahko ugotovljeni rezultati koristili usmeritvam v prihodnje. Nakazana družbena aktivnost v tem času velja tudi za področje varstva borcev, vojaških invalidov in družin padlih borcev.

V iztekajočem se srednjeročnem obdobju je bila na tem področju vrsta pobud, akcij, predlogov in sprejetih ukrepov, tako na ravni federaciji (glede temeljnega varstva in pravic borcev in vojaških invalidov) kot v okviru dopolnilnega urejanja v republiki.

Naj spomnimo na nekatere pomembnejše:

Federacija je uskladila temeljno zakonodajo o pravicah borcev in vojaških invalidov z ustavo, hkrati pa sprejela nekatere nove rešitve, ki so izboljšale njihov socialni in ekonomski položaj. Povečana je bila osnova za odmero zagotovljene pokojnine borcem NOV in borčevski dodatek, osebna in družinska invalidnina, ugodnejše je bil urejen materialni položaj samohranilcev in sistem prejemkov vojaških invalidov, ki živijo v tujini.

Ponovno je bilo omogočeno dokazovanje borčevskega staža s pričami udeležencem NOV, ki tega niso storili do leta 1966. Tako je bilo v času od maja 1976 do junija 1978 v SR Sloveniji vloženih 7355 vlog za priznanje posebne dobe s pričami in izdanih 4600 ustreznih potrdil občinskih odborov ZZB NOV. Nadalje je bila uveljavljena nova osnova, od katere že od 1. januarja 1977 dalje odmerjajo zagotovljene pokojnine borcem NOV pred 9. 9. 1943 (oziroma do 13. 10. 1943), in sicer glede na poprečje osebnih dohodkov vseh zaposlenih delavcev v SFRJ iz preteklega leta, zvišanim za 6 odstotkov. Hkrati je bilo določeno, da lahko SR in SAP s svojimi zakoni omogočijo ugodnejše pogoje za pridobitev in odmero pokojnin.

Tudi v SR Sloveniji je bila sprejeta vrsta predpisov in ukrepov za dopolnilno varstvo udeležencev NOV, vojaških invalidov in družin padlih borcev, s katerimi se je izboljševal njihov materialni položaj, predvsem po sprejetju stališč skupščine SR Slovenije in predsedstva republiške konference SZDL Slovenije o izvajanju in nadaljnjem urejanju sistema socialne varnosti borcev in vojaških invalidov. Sistemsko smo uredili materialni položaj vojaških invalidov in družinskih invalidskih upravičencev. Teh je danes v SR Sloveniji nekaj manj kot 200000. Približno 6700 je takih, ki poleg invalidnine prejemajo še invalidski dodatek, ker so njihovi dohodki na družinskega člana nižji od mejnega zneska najnižjih pokojninskih prejemkov. Za to obliko invalidskega varstva bo v letu 1980 iz proračuna SR Slovenije namenjenih okoli 250 milijonov din.

V zadnjem obdobju je bil dosežen pomemben kvaliteten napredek tudi na področju zdravstvenega varstva borcev, z vključitvijo v enotni program zdravstvenega varstva v SR Sloveniji. Imajo popolno zdravstveno varstvo z vsakoletnimi sistematičnimi pregledi in drugimi oblikami zdravstvenega varstva, vključno z zdraviliškim in klimatskim zdravljenjem. V letu 1979 je bilo npr. deležnih zdraviliškega zdravljenja prek 10000 borcev in vojaških invalidov.

S spremembo republiškega zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju v letu 1977 je bila sprejeta zahteva, da se borcem NOV, ki imajo najmanj 20 let (18 let ženske) pokojninske dobe, zagotovi pokojnina v višini povprečnih osebnih dohodkov vseh zaposlenih v SR Sloveniji iz preteklega leta. Vseh upokojenih borcev v SR Sloveniji je približno 61000, od tega prejema pokojnino od zajamčene pokojninske osnove že okrog 30000 borcev NOV. Višina tako odmerjene pokojnine je trenutno 7.833 din.

Za razmere v občinah je pomembno področje občinskih priznavalnin. V letu 1977 in 1978 je bil zaradi poenotenja meril in kriterijev za podeljevanje teh oblik družbenih pomoči v vsej Sloveniji sprejet družbeni dogovor, ki so ga poleg pristojnih republiških dejavnikov podpisale vse občine v SR Sloveniji. Sistematska ureditev in letna valorizacija je zagotovljena z vezavo priznavalnine na mejni znesek najnižjih pokojninskih prejemkov. Občinsko priznavalnino prejema prek 12000 borcev, za kar je treba zagotoviti prek 300 milijonov dinarjev občinskih oziroma republiških proračunskih sredstev.

Tudi za kmete-borce NOV je bil uveljavljen varstveni dodatek k starostni pokojnini kot pomemben socialni popravek, ki je tudi sistemsko urejen, glede vsakoletnega usklajevanja, skladno z gibanjem mejnega zneska najnižjih pokojninskih prejemkov. Varstveni dodatek prejema v SR Sloveniji prek 2800 oziroma okrog 95 odstotkov vseh kmetov-borcev NOV.

To so bili nekateri izmed ukrepov in sprejetih rešitev na področju varstva borcev in vojaških invalidov v preteklem obdobju. Poleg tega je bila začrtana usmeritev za podružbljanje sistema socialne varnosti borcev, kar pomeni, da bi se v razreševanje problematike s tega področja vključevale tudi posamezne samoupravne interesne skupnosti, predvsem tiste, ki se vključujejo v samoupravne skupnosti socialnega varstva v občinah in republiki. Pri uresničevanju te opredelitve so bili doseženi nekateri pozitivni rezultati, predvsem v posameznih skupnostih kot so zdravstvene skupnosti, samoupravne stanovanjske skupnosti itd. Zlasti aktiven je tudi koordinacijski odbor za vprašanja borcev in vojaških invalidov pri Skupnosti socialnega varstva Slovenije. Sicer pa ugotavljamo, da je podružbljanje tega sistema proces, ki se le postopno uveljavlja.

Republiški komite za borce in vojaške invalide je kot republiški upravni organ zadolžen za spremljanje stanja na področju, za katerega je ustanovljen in odgovoren. V ta namen je v letošnjem letu pripravil nekatere analitične naloge, da bi ugotovil stanje in problematiko ter predlagal potrebne ukrepe. Med drugimi je izdelal naslednja pomembnejša gradiva: poročilo o porabi sredstev za borčevsko-invalidsko varstvo v letu 1979 in 1980, poročilo o zaznamovanju in vzdrževanju pokopališč in grobov pripadnikov zavezniških in drugih tujih armad, poročilo o uresničevanju akcijskega dogovora o izvajanju nadaljnjih nalog na področju družbenoekonomskega položaja borcev NOV ter drugih borcev in vojaških invalidov, informacijo o zdravljenju borcev v naravnih zdraviliščih, informacijo o realizaciji družbenega dogovora o občinskih priznavalninah, poročilo o delu in ugotovitvah finančne in upravne revizijsko instruktažne službe republiškega komiteja in poročilo o delu zdravniških komisij po predpisih o vojaških invalidih.

Vsa navedena gradiva ugotavljajo vrsto pozitivnih učinkov sprejetih družbenih ukrepov in odločitve o urejanju tega področja v zadnjem obdobju. Ugotavljajo pa tudi nekatere slabosti, vrzeli in pomanjkljivosti, ki jih bo treba v nadaljnjem dograjevanju sistema pa tudi konkretni aktivnosti odpraviti. V ta prizadevanja bi bilo treba vključiti vse dejavnike, ki so zainteresirani in odgovorni za ustrezno urejanje tega področja.

In kakšne globalne usmeritve so predvidene glede varstva borcev in vojaških invalidov v predlogih planskih dokumentov za naslednje srednjeročno obdobje? Predvsem naj bi zagotavljali pravice, ki so opredeljene z zakonskimi in drugimi prdpisi. Tako je v predlogu družbenega plana SR Slovenije za obdobje 1981–1985 v poglavju Življenjski standard in socialna varnost zapisano: Ob nadaljnjem prizadevanju za utrjevanje in dograjevanje sistema socialne varnosti borcev bo podružbljanje najpomembnejša usmeritev. Urejati in zagotavljati bo potrebno zakonske in druge pravice borcev NOV, vojaških invalidov in drugih udeležencev vojne ter jih usklajati, skladno z materialnimi možnostmi naše družbe. Predvsem pa bo treba pospešeno zagotoviti ustrezne pogoje za izboljšanje njihovega zdravstvenega varstva, oskrbovanja z ortopedskimi pripomočki in za končno ureditev neustrezno rešenih stanovanjskih vprašanj. V opredeljevanju politike splošne porabe ravni republike pa je predvideno: »Za varstvo borcev NOV in socialno varstvo bodo zagotovljena sredstva po obsegu in namenu v skladu s pravicami, ki izhajajo iz ustave in ustreznih zakonskih predpisov za naslednje namene: razlike v pokojninah borcev NOV, dodatek zaposlenim udeležencem NOV, zdravstveno varstvo borcev NOV, dopolnilno varstvo vojaških invalidov, varstvo civilnih invalidov vojne, varstvo borcev za severno mejo in slovenskih vojnih prostovoljcev, stroške dela komisije po 82. členu zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, vzdrževanju pokopališč in grobov pripadnikov zavezniških in drugih tujih armad, republiške priznavalnine ter pokojnine in varstveni dodatek kmetov-borcev NOV.« Poleg tega je borčevsko področje ustrezno vključeno še v vseh drugih planskih predvidevanjih.

Končno je Republiški komite za borce in vojaške invalide že tudi pripravil okvirni program zadolžitve za prihodnje leto. Poleg zakonodajno pravnih in upravnih nalog s tega področja bo podrobneje obdelal problematiko urejanja stanovanjskih vprašanj borcev, realizacije pravic vojaških invalidov in oskrbovanja z ortopedskimi pripomočki.

Malči Žitnik

Pogovor s Stanetom Kotnikom, predsednikom statutarne komisije RK ZRVS Slovenije

ZRVS ima pomembno vlogo v našem družbenopolitičnem življenju

Že v aprilu, natančneje 24. aprila 1980, je republiška konferenca ZRVS Slovenije sprejela statutarni sklep o začasni ureditvi nekaterih organizacijskih vprašanj, še zlasti pa o uresničevanju pobude tovariša Tita o kolektivnem delu, vodenju in odgovornosti. Konferenca je takrat tudi dala nalogo statutarni komisiji RK ZRVS, da začne s pripravami za izdelavo osnutka novega statuta.

Novi osnutek je komisija že pripravila in ga dala 14. oktobra v javno razpravo, ki poteka po občinskih organizacijah ZRVS. To pa je bila tudi priložnost za pogovor z enim od tvorcev novega statuta, predsednikom statutarne komisije pri RK ZRVS Slovenije tovarišem Stanetom Kotnikom.

»Na sklep o izdelavi novega osnutka statuta ZRVS je vplivalo več faktorjev. Prvi je bil že omenjeno uresničevanje načela o kolektivnem vodenju, delu in odgovornosti, ki jih je bilo potrebno vgraditi v statut ZRVS, da bi se ta načela uresničila v vseh organih ZRVS na vseh nivojih, od krajevnih in občinskih organizacij ZRVS pa vse do republiške organizacije. Pobudo tovariša Tita smo, lahko rečem, praktično že uresničili na podlagi začasnega statutarnega sklepa, ki ureja to področje. Dejstvo pa je, da so v naših organizacijah ta načela v praksi uresničili že poprej, tako da vsaj na nekaterih področjih bistvenih sprememb ne bo,« je povedal tovariš Kotnik.

»Delovanje organizacij se je v zadnjih letih razširilo in s tem je organizacija ZRVS v določeni meri spremenila vlogo, in jo še spreminja, v našem družbenopolitičnem sistemu?«

»Res je, v zadnjih letih se je vloga organizacije ZRVS v našem družbenopolitičnem sistemu spremenila, prav tako pa se spreminja sestava same organizacije. To ne bo več zgolj organizacija rezervnih vojaških starešin, ampak organizacija starešin splošne ljudske obrambe. Kaj to pomeni, razlaga eden členov v novem osnutku statuta ZRVS Slovenije. Pravi, da je član ZRVS Slovenije lahko državljan SFRJ, ki stalno prebiva na območju naše republike in je rezervni vojaški starešina določenega čina oziroma razreda. Lahko pa je tudi, in to je novost, oseba brez čina, če je na položaju rezervnega vojaškega starešine v oboroženih silah ali ima vodilno dolžnost v drugih organizacijah ljudske obrambe in družbene samozaščite. Prav tako je lahko član organizacije vsak aktivni vojaški starešina.

Eno glavnih težišč dela organizacije ZRVS je vsekakor strokovno in idejnopolitično usposabljanje članstva. Tudi ta vloga se razširi, kajti člani organizacije bodo imeli pomembno vlogo tudi pri obrambnem in samozaščitnem usposabljanju vseh delovnih ljudi in občanov.

Člani in organizacije ZRVS se v vseh okoljih, smo zapisali v osnutek, ustvarjalno vključujejo v obrambne priprave in aktivnosti družbene samozaščite. Zato sodelujejo s temeljnimi samoupravnimi organizacijami in skupnostmi, z družbenopolitičnimi in družbenimi organizacijami, društvi in njihovimi organi, s poveljstvi in enotami JLA in teritorialne obrambe, z organi za notranje zadeve ter z vsemi drugimi organi, ki razvijajo in opravljajo različne oblike in naloge oziroma aktivnosti splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite.

Hkrati pa se člani in organizacije ZRVS z drugimi socialističnimi silami v okviru frontne organizacije socialistične zveze vključuje v družbenopolitično življenje in delo v krajevnih skupnostih in organizacijah združenega dela ter v drugih temeljnih in interesnih skupnostih.«

»Z večjo vlogo ZRVS v družbenopolitičnem življenju bo statut prav gotovo dobil novo obliko?«

»Veljavni statut ZRVS Slovenije je izdelan podobno kot statuti zvez skupnosti oziroma organizacij, kot je naprimer Zveza organizacij za tehnično kulturo. ZRVS pa je z novo vlogo, pravzaprav pa je marsikatera od organizacij to vlogo uresničevala že doslej, družbena organizacija, ki ima pomembne naloge v našem družbenopolitičnem življenju. Zato je prav, da je tudi organizirana po načelih, kot so družbenopolitične organizacije.

Tako bi imeli v republiki potem en statut ZRVS, krajevne in občinske organizacije pa bi imele svoja pravila in z njimi urejale svoja organizacijska vprašanja.

To so pravzaprav izhodišča, ki so vodila našo komisijo in vplivala na spremembo statuta. Komisija je upoštevala, da mora biti republiški statut usklajen z zveznim. Zavzela se je tudi za to, da se omenjena načela upoštevajo tudi pri izdelavi osnutka statuta zvezne organizacije ZRVS, tako da ne bo omejevana možnost organiziranja in delovanja organizacij ZRVS po republikah in občinah glede na njihove potrebe.«

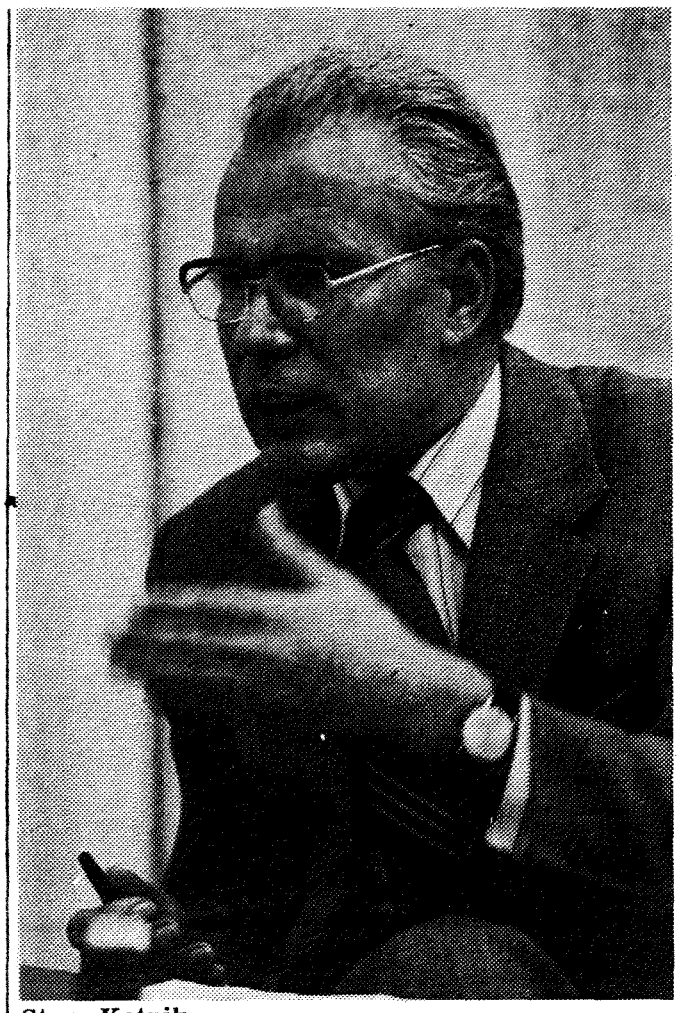

Stane Kotnik

»V novem statutu bo vsekakor opredeljena tudi vloga ZRVS v okviru enotne fronte socialističnih sil SZDL?«

»To vlogo pojasnjuje poseben člen v osnutku novega statuta, ki pravi, da ZRVS z drugimi subjektivnimi silami sodeluje pri oblikovanju in uresničevanju političnih stališč in organiziranju družbenopolitičnih aktivnosti v krajevni skupnosti in oganizacijah združenega dela. Te aktivnosti so usmerjene v razvijanje in krepitev socialističnega samoupravljanja in socialističnih družbenoekonoskih odnosov, k utrjevanju oblasti delavskega razreda ter vseh delovnih ljudi in občanov. Nadalje je ta aktivnost usmerjana v krepitev bratstva in enotnosti ter enakopravnosti narodov in narodnosti ter nadaljevanje neuvrščene in neodvisne politike socialistične Jugoslavije in širjenje humanih odnosov ter solidarnosti delovnih ljudi.«

»Torej bo s tem statutom ZRVS presegla še vse tiste ovire, ki bi ji dajale značaj stanovske ali ozko strokovne organizacije?«

»Vsebina dela in vloga organizacije že dolgo nista več v ozkih okvirih strokovne organizacije. Načela organiziranja in delovanja vsebujejo samo tiste določbe, na podlagi katerih se zagotavlja enotnost organizacijskih oblik in demokratičnost delovanja organov ZRVS. Predvideno pa je med drugim tudi, da se na problemske konference in v delovna telesa ZRVS lahko poleg delegatov pošiljajo tudi drugi člani, ki imajo ustrezno znanje in izkušnje, s katerimi lahko prispevajo k uspešnemu delu konferenc oziroma drugih organov.«

»Kdaj pa bo po vaših predvidevanjih novi statut lahko sprejet?«

»Osnutek je že v javni razpravi, kot smo omenili, od sredine oktobra. Sledi nam potem delo, ki je običajno pri vsakem sprejemanju takšnih dokumentov. Predvidevamo, da bo predlog, ki ga bomo izdelali na podlagi predlogov in pipomb iz javne razprave o osnutku, potrjen v letu 1981. Sicer pa bo to v večini primerov le še formalna potrditev načel, ki jih v praksi organizacije ZRVS že izvajajo in delujejo v skladu z njimi.«

Boris Knific

Podelili plakete ZRVSJ

V vsej Sloveniji so se te dni zvrstile številne proslave in prireditve v počastitev praznika naše armade. Tako so se praznovanju priključile s svojimi prireditvami tudi občinske in krajevne organizacije ZRVS po naši republiki. Praznovanja pa so združili tudi s podelitvijo plaket ZRVSJ najprizadevnejšim članom in družbenopolitičnim organizacijam ter društvom, ki so s svojim delom veliko prispevali h krepitvi splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite ter k njenemu podružbljanju. Tako so podelili letos 78 plaket ZRVSJ.

Na slovesnosti v počastitev praznika, ki je bila v ponedeljek v Klubu delegatov v Ljubljani, pa so plakete ZRVS Jugoslavije podelili občinskima organizacijama ZRVS Celje in Novo mesto, domu JLA v Ljubljani in tovarišem: Lojzetu Briškemu, Ljubu Jasniču, Tomažu Ertlu in Andreju Šturmu, ki so prejeli priznanja za svoje prispevke pri graditvi in uresničevanju zasnov SLO in DS. Svoje izkušnje v delu na tem področju so uspešno prenašali tudi v družbenopolitične organizacije ter druge organizacije. Prav v tem je njihov največji prispevek k nadaljnjemu podružbljanju SLO in DS.

Organizaciji ZRVS Celje in Novo mesto sta prejeli plaketi kot priznanje za prispevek in dosežene rezultate v idejnopolitičnem izobraževanju in splošnovojaškem ter samozaščitnem usposabljanju svojih članov, predvsem pa mladine.

Dom JLA je ustanova, ki ima vedno široko odprta vrata vsem organizacijam in članom ZRVS. Velika je predvsem njihova pomoč pri idejnopolitičnem, vojaškem in samozaščitnem usposabljanju, organiziranju posvetovanj in seminarjev ter na področju rekreacije. Tako lahko govorimo o sožitju aktivnega in rezervnega starešinskega kadra, ki se odraža v vsakodnevnem delu.

Odlikovanja najprizadevnejšim

Za Bežigradom je bila osrednja proslava dneva JLA v kino dvorani Črnuče. Slavnostni govornik je bil polkovnik JLA Peter Kos. Predsednik občinske skupščine Janez Rigler je ob tej priložnosti podelil odlikovanja predsedstva SFRJ aktivistom ZRVS in družbenopolitičnim delavcem. Red dela z rdečo zastavo sta prejela Stane Koman in Stane Mahne, red republike s srebrnim vencem sta prejela Jože Cujnik in Drago Ivanovič, red zaslug za narod s srebrnimi žarki je prejel Mihajlo Prijič, z redom dela z zlatim vencem so bili odlikovani Radič Gajič, Anton Jarc in Borislav Radomirović, red za vojaške zasluge z zlatimi veči sta prejela Rade Čenčič in Cvetko Tomažinčič, red republike z bronastim vencem: Milan Mravlje, Anton Čož, Anton Martinčič in Jože Rožman, red zaslug za narod s srebrno zvezdo: Janez Šilc, Ciril Barborič, Asim Fehimović, Hedvika Žerovnik in Cvetka Cerkvenik, red dela s srebrnim vencem: Jože Kužnik, Harvik Pirnovar, Milijove Mirovič, Dušan Mravlje, Ciril Obid in Marjan Remic, red za vojaške zasluge s srebrnimi meči so dobili: Štefan Duh, Franc Erceg, Miha Kos, Jože Bedenk, Emil Fijavž, Viktor Mlakar in Adolf Šager, medalje za vojaške zasluge pa so dobili: Albert Trampuš, Boris Anžič, Bojan Cerkvenik, Franc Brlan, Franci Golob, Zmagoslav Jerše, Feliks Kerec, Martin Pestator, Marjan Podstudenšek, Marko Remic in Darko Smrkolj.

Sekretar republiške konference ZRVS Bojan Fertin je izročil plakete ZRVS Jugoslavije aktivu ZRVS v centru strokovnih šol, Cirilu Godcu, Edvardu Hericu, Leonu Hvali, Dušanu Miheliču in Jožetu Šemetu. Zlato plaketo ZRVS Jugoslavije sta dobila Branko Doblšek in Dušan Rebolj, srebrne plakete ZRVS Jugoslavije pa Pavel Radelj in Stane Moravec. Nato je predsednik OK ZRVS Jože Šeme izročil bronasto plaketo ZRVS Jugoslavije Radislavu Gorkiču in občinska pisna priznanja ZRVS.

V imenu republiškega sekretariata za ljudsko obrambo je načelnik občinskega oddelka Momo Radosavljević podelil priznanja sozdu IMP DO PROMONTU Črnuče in VVZ Mladi rod iz Črtomirove ulice. Enaka priznanja bosta prejela tudi Lojze Novak, predsednik OK ZKS, in Oto Grebenc, podpredsednik OK SZDL Ljubljana Bežigrad, na drugi proslavi.

Občinski odbor ZZB NOV in OK ZRVS razpisujeta vsako leto natečaj za najboljši spis ob dnevu JLA. Letos je bila tema nekdo nas združuje, nekdo nas varuje. Podeljene so bile knjižne nagrade za najboljše spise, ki so jih napisali učenci osnovnih in srednjih šol. Po podelitvi odlikovanj in priznanj je KK ZRVS Franc Ravbar iz Črnuč slovesno razvila svoj prapor. Temu je sledil pester kulturni program, v katerem so nastopali pevski zbor in orkester iz vojašnice Ljubo Šercer, mešani pevski zbor DPD Svoboda Črnuče, člani ŠKD osnovne šole Borisa Ziherla in član SNG Aleš Valič.

Proslavi so prisostvovali tudi družbenopolitič[illegible] predstavniki krajevnih skupnosti, občine in mesta.

Dušan Rebolj

PO STOPINJAH REVOLUCIJE

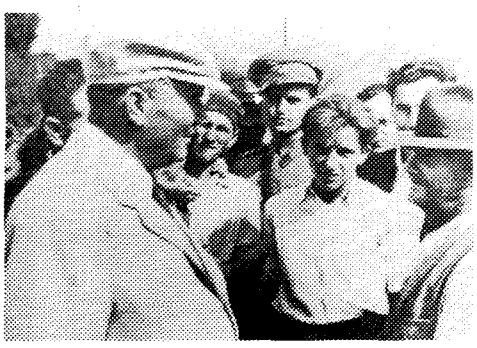

»Poštenje za vsako ceno, je vedno govorila mati...«

Bodite dobri učenci šole, ki sem jo danes videl, in ki bržkone spada med najmodernejše šole pri nas. Prepričan sem, da lahko v takšni šoli učenci dosežejo največ, kar je mogoče, seveda, če so pridni in marljivi.

Srečen sem, da sem tukaj, med vami, in da sem videl kip moje matere, Marije Broz. Srečen tudi zaradi tega, ker vas vidim zadovoljne, radostne, kar brez dvoma pomeni, da vam je dobro. Bolje, kot je bilo nam v nekdanji avstroogrski državi pa tudi jugoslovanski. Mi smo se drugače izobraževali. Morali smo delati od zgodnje mladosti. Že s šestimi leti se je začelo. Otroštva je bilo bore malo. Seveda smo hodili tudi v šolo, morali pa smo delati poleg tega še kup stvari. Tako je ostalo otroku zelo malo časa zase, za igro in še posebej za šolo. Kljub vsemu smo skušali doseči kar največ.

Danes živi naša mladina drugače, bolje. Mi smo pogostokrat stradali. V naši družini je bilo veliko otrok pa malo dohodka. Stradali smo torej in se hkrati jeklenili. Vidite, jaz na primer, sem moral delati od šestega leta naprej pa vse do danes. Prehodil sem vse faze življenjskega toka človeka. Bil sem v dveh vojnah: v prvi sem bil vojak, podoficir, toda v drugi sem poveljeval jaz. Toda vse to ni prišlo samo od sebe. Povsem samorastniško sem se izobraževal, ustvarjal sem sam sebe, brez pomoči šole. In vendar ne bi bil to, kar sem, če bi pozabil na materine nasvete.

Mati je bila stroga žena. Bila je verna, toda stroga in pravična. Veliko nas je bilo v družini, sedem nas je ostalo živih, ostali so pomrli, in vendar je vsakemu od nas posvečala neizmerno pozornost.

Strogo nas je vzgajala. Spomnim se, da je ničkolikokrat rekla, naj bomo pošteni. Poštenost mora krasiti človeka, je dejala. To je ostalo v nas otrocih za vselej.

Zaradi vsega tega je bila zame izguba matere najtežji udarec v življenju. Ko sem se vrnil iz ujetništva, matere ni bilo več med živimi. Umrla je prej. Šest let sem bil v ujetništvu, pa tudi pred tem sem bil kaj malo doma. Delal sem kot navaden delavec, ključavničar.

Rad bi povedal, da sem svojo najzgodnejšo mladost preživel pri svojem dedu in babici v Sloveniji. Tukaj so me skorajda razvajali, kljub dejstvu, da sem bil pravzaprav njihov ljubljenček. No, razvajanje seveda ni bilo razlog, da me ne bi hkrati tudi dobro vzgajali, čeprav z vso ostrino. Materi so s tem mnogo pomagali, saj so ji odvzeli del bremena: veliko nas je bilo.

Vi, dragi otroci, imate danes v naši domovini povsem drugačne pogoje. Lahko se izobražujete, kolikor vas je volja. Lahko navsezadnje dosežete vse, če ste marljivi in pošteni. Če cenite žrtve, ki so padle za vse to, kar imamo. Jugoslavija ni velika država, niti po številu prebivalcev, niti po geografskih razsežnostih. Njena veličina je drugje: v njenem boju za samostojnost, za lepšo, boljšo prihodnost. Jasno je, da ste naša prva skrb vi, otroci. Želimo vam dati kar največ, toda tudi vi ne smete pozabiti na ogromne žrtve, ki jih je naš narod moral dati v svojem boju za obstoj. Tudi za vas so padli. Da očuvajo svoje bistvo, bistvo naših narodov. Ne damo se uničiti. Nikar nikoli ne pozabite na to.

V svetu uživamo precejšen ugled, ki smo si ga ustvarili z našim bojem proti fašizmu, s povojno izgradnjo socializma. In če nekateri danes kritizirajo to, kar imamo, češ da nismo ničesar dosegli, lažejo, ker vse to ni res. Vi seveda ne morete povsem natančno preceniti tega razvoja. Prav zaradi tega ga toliko bolje vrednotimo mi, ki smo se soočali z življenjem pred vojno in ga cenimo.

Zaradi vsega tega vam želim, da se dobro učite, da se nenehno izobražujete, in da vam šola, ki nosi ime moje matere, pri tem pomaga. Ko boste odrasli, nas boste morali zamenjati, prevzeti na svoja ramena breme, ki dostikrat ni lahko.«

(Govor predsednika republike, Josipa Broza-Tita ob obisku v Bistrici ob Sotli pred novozgrajeno šolo Marije Broz, 10. maja 1979)

Bara Ribarić se spominja Josipa Broza

»Mi, tovariš, pa se ti zaklinjamo...«

Leta 1921 se je mladi kovinarski delavec Josip Broz iz zagorske vasice Kumrovec ustavil v Velikem Trojstvu, raztepeni in blatni vasici v bližini Bjelovara, v dolinici pod obronki Bilogore.

Pri mlinarju Samuelu Polaku je dobil delo in – ostal.

Vse do leta 1925, ko ga je življenje, polno nepredvidljivega, v času, ko delavčevo delo ni veliko pomenilo, spet pognalo na pot, za dobro sočloveka.

Vas Veliko Trojstvo je bila za Broza ena velikih preizkušenj, ki jih v njegovem življenju nikakor ni manjkalo. In vendarle je bila skromna epizoda v primerjavi s poznejšimi dogodki.

Pogreb Venclja Valente

Markovčan Vencelj Valenta je bil znan delavski voditelj ter dober prijatelj Josipa Broza, Polakovega »mašinista«. V začetku zadnjega leta Brozovega bivanja v Velikem Trojstvu je Venclja zmoglo, tuberkoloza mu je izsrkala življenjsko silo. Delavska bolezen.

Vencelj Valenta je bil spoštovanja vreden človek. Joža se je odločil, da ga z besedo pospremi na zadnjo pot. In se je zravnan in miren, ves Valente vreden, postavil ob kotaleče se gruče mastne zemlje, nagrmadene ob zijajoči jami. Broz ob besedah, ki so prihajale iz ust, boleče in trmaste vsemu in vsem navkljub ni mislil na posledice.

»Mi, tovariš, pa se ti zaklinjamo, da se bomo do konca življenja borili za idejo, ki si ji bil tako vdan.«

Hkrati z zadnjo besedo so nad grobom razvili rdečo zastavo.

Josip Broz se je kazni izognil, le osem dni so ga pridržali v bjelovarskem zaporu, leto pozneje, 1925, pa je odpotoval v kraljeviško ladjedelnico. Vas Veliko Trojstvo je postala pretesna za njegove ideje, njegov boj je zahteval odprtost, širino.

V Velikem Trojstvu je Josip Broz užival precejšen ugled. Kmalu po prihodu se je sprijaznil z vrsto ljudi, s katerimi ga je vezala sorodnost ideje. Za tisti čas je bil Polakov mašinist v očeh ljudi nekaj posebnega, saj jim je bil tako malo podoben.

»Joža ni bil nikdar brez dela«, se je pozneje spominjal Martin Cestar, eden trojice mlinarjev v Polakovem mlinu leta 1921. Če ni imel dela pri motorju, je v kakem oglu »mašinhauza« popravljal kaj, večidel kaj takega, kar so prinašali kmetje. Bil je univerzalen mojster...

Tudi bral je veliko. Ponoči je v Velikem Trojstvu najdlje gorela luč v Brozovem stanovanju. Ali je imel na obisku tovariše, s katerimi se je razgovarjal, ali pa je bral. Izmed listov je bral Tribuno, Novosti, Jutarnji list ter delavski tisk. Spominjam se, da je mnogo prebiral knjige.

Broz je posebej pazil na to, da je vladalo med nami prijateljstvo in tovarištvo. Zahteval je, da vedno nastopamo složno, jezen je bil, če smo se prepirali...,« (Vladimir Dedijer: Josip Broz Tito)

Vselej pripravljen pomagati

Tu in tam v Trojstvu še žive ljudje, ki se spominjajo mladega Josipa Broza, Jože. Med njimi tudi Bara Ribarić, ki živi na sredi vasi sama, s tremi kravicami in 76 leti na grbi, in ki kljub temu ne mara slišati o tem, da bi prodala kmetijo ali jo dala tistim, ki imajo mlade, spočite roke.

Vedro nas pričaka na blatnem dvorišču, komaj da je kaj drugačno od takrat. Prebijemo se do nje mimo klokotajočih kolesnic, kjer se preliva blatna deževnica. Ni še minila ura, kar je deževalo in nad Bilogoro se spet pripravlja.

Sredi velikega dvorišča pogleduje proti Bilogori, Šandrovačkem polju, kjer se gnetejo vrtalni stolpi in skuša zadostiti naši radovednosti.

»Seveda se spominjam Jože, kako ne bi. Štiri leta je živel tukaj, dva otroka je pokopal na našem pokopališču, Zlatico in Hinka. Ampak, strog je pa bil, veste, četudi živahen, večkrat vesel kot žalosten, poln življenja, kot zvrhana kupa. Moj pokojni stari je bi večkrat z njim, kar dobro sta se razumela. Vem, da je večkrat rad koga podražil, a brez zle misli. Rad se je družil s fanti.

Ko sta mu umrla otroka, smo bili presenečeni. Broz je bil močno prizadet in jima je kaj kmalu postavil lep spomenik. Tega nismo bili navajeni, otrokom nismo postavljali spomenikov, še za odrasle ni bilo denarja. Bilo mu je strašno hudo, še zdaj mi je pred očmi.

Kar je res, je res: pomagal je prav rad. Kjer se je le dalo. Znal je vse in česarkoli se je lotil, mu je uspelo. Meni je nekoč z žico povezal star pisker. Tistih dob se stvari niso tako dobile, pa je bil tudi počen pisker dragocen.«

Obrnila se je, da izbrska nekje tisti stari pisker, ki se je Brozu zdel prav tako pomemben kot stroji v Polakovem mlinu. Pisker pa, kot da se je vdrl v zemljo: ni in ni ga bilo.

»Knjige, časopise in vse tisto, kar je vedno nosil pod roko, so ga delali drugačnega od nas, pa tudi lepo oblečen je bil vedno. Izžareval je nekaj posebnega, kaj bi rekla. Ugovarjanja ni trpel in s Polakom sta se večkrat udarila, a vselej je imel Broz na koncu prav. Bil je vzkipljive narave in je takoj vrgel v brk vsakemu, ker mu je pripadalo.«

Pa še kdaj nasvidenje, smo rekli Bari, dvorišču, kolesnicam z mlakužami,, Tik nad vasjo je barocna cerkev, obdana z visokimi drevesi. V neposredni bližini enega izmed njih, leži grob Zlatice in Hinka. Urejen, lep, četudi skromen. Takšen kot je bil v letih Brozove žalosti. Ko se spustimo proti pokopališču, spotoma izvemo, da je predsednik nekajkrat obiskal zadnje počivališče otrok, ki ga urejajo šolski otroci.

Broz je denar kmalu vrnil

Na leta Brozovega bivanja v Velikem Trojstvu spominja na oko kar ugledno poslopje v samem središču vasi, ki se danes preživlja v glavnem od kmetijstva, večina prebivalcev pa je dodatno zaposlenih v bližnjem Bjelovaru in Šandrovcu. Poslopje, na sprednji strani lahko na plošči preberemo, da je v tej hiši prebival v letih 1921-1925 Josip Broz Tito, čuva v sebi skromen muzej, posvečen predsednikovemu življenju v vasi. Zadnje čase ga obnavljajo.

Samuela Polaka mlina ni več.

Veliko Trojstvo je za zgodovino naših narodov vsekakor pomemben kraj.

»... po štiri in polletnem bivanju je Josip Broz zapustil Trojstvo, spremili so ga vsi njegovi prijatelji. Pred odhodom mu je dal Franjo Podupski petdeset dinarjev, on pa mu je pustil za spomin majhne klešče in francoski ključ. Ladislav Bujnoh je posodil Brozu šeststo dinarjev. Dal sem mu ta denar, da bi lahko preživel družino, dokler ne najde zaposlitve, je pozneje povedal. Čez dve leti mi je Broz pisal in vrnil posojilo ter se prisrčno zahvalil.«

(V. Dedijer, Josip Broz Tito)

Veliko Trojstvo, spomladi 1979

Fotoreporterjeva silvestrovanja

Tito na silvestrovanju v Tovarni dekorativnih tkanin v Ljubljani 1971. leta

K poklicem, ki ne priznavajo praznovanj, spada tudi delo fotoreporterja. Nekdo mora bralcem časopisa posredovati dogodke, med prazniki – torej tudi najdaljše noči v letu. V svojem dolgoletnem delu pri časopisih sem večkrat službeno silvestroval. Za bralce TV 15 bi obudil spomin na silvestrovanji, ki sta mi ostali še posebno v spominu.

Bilo je tik pred novim letom 1945. V naši partizanski fotosekciji v Črnomlju smo za novoletne praznike pripravili razstavo partizanskih fotografij. Izmed številnih fotografij, posnetih v brigadah, odredih in na terenu, sta profesorja France Brenk in Franjo Veselko izbrala kakih sto in za novo leto 1945 so si Črnomaljci in borci, ki so bili v tem času v Beli krajini, ogledali zanimivo razstavo.

Na zadnji dan leta 1944 sem se kot že neštetokrat prej odpravil na teren, da bi posnel nekaj fotografij za potrebe fotosekcije. V visokem snegu in strupenem mrazu sem zakoračil med požgane domove neke vasi ob Kolpi. Vas je bila na prvi pogled videti kot izumrla. Naenkrat sem opazil dim, ki se je dvigal iz razvalin požgane domačije. Odrinil sem nekaj zbitih desk in vstopil v podrtijo. V prostoru se je gnetlo več ljudi, otroci, žene in starček. Nad ognjiščem je bil privezan kotel, v katerem se je kuhala polenta. Dobri ljudje so me povabili k ognju, potem pa ponudili, kar so imeli pripravljeno za sebe. Večina od njih je bilo interniranih na Rab. Da bi se jim vsaj na nek način oddolžil za lep sprejem na zadnji dan tega leta, sem jih povabil pred razvaline in napravil skupinski posnetek. Šele po treh desetletjih sem jim izročil fotografije in s tem pripravil prijetno presnečenje. Žal ne vsem, marsikoga s fotografije ni bilo več med živimi.

Šestindvajset let kasneje sem bil dežurni fotoreporter pri časopisu Delo. Ena izmed obveznosti je bila tudi fotografiranje Silvestrovanja v Dekorativni v Ljubljani. V tej tovarni je bilo tokrat nad vse slovesno. Novo leto 1972 je med delavci tega kolektiva pričakal Tito.

Bližal se je trenutek, ko se je bilo potrebno posloviti od starega leta. Med številnimi fotoreporterji sem tudi jaz zabeležil na filmski trak, ko so se okrog Tita zgrnili navzoči in mu čestitali vse najboljše v novem letu. Med drugim so pristopile k njemu tudi delavke in mu začelele srečo, nato pa ga povabile, da bi zaplesal v novo leto. Moja obveznost je bila posneti vse dogajanje, na koncu pa smo tudi fotoreporterji stopili k Titu in mu voščili. Žal ni bilo nikogar, ki bi tudi ta prizor posnel.

Edi Šelhaus

Inerniranci z Raba na porušenih domovih na prehodu v novo leto 1945 nekje na Kočevskem

Mali intervju: skladatelj Darijan Božič

»Pohod Štirinajste je ena največjih epopej junaštva našega NOB«

Pred dnevom republike, so v dvorani Slovenske filharmonije izvedli glasbeno stvaritev Darijana Božiča »Štirinajsta«, ki je nastala na osnovi Komisarjevih zapiskov Matevža Haceta. Darijan Božič je glasbeni ustvarjalec srednje generacije, torej tiste, ki ni bila neposredno udeležena v minuli vojni, zato pa jo je vojna prikrajšala za brezskrbno otroštvo in jo kaj hitro prisilila, da je odrasla.

»S tematiko narodnoosvobodilnega boja se ukvarjam že več let, tako sem pred leti uglasbil neko delo in ga poimenoval po Ani Frank, prav tako pa sem pripravil spremno glasbo (zvočno opremo) v muzeju celicah smrti, nekdanjega begunjskega zapora. To zadnje moje delo na temo NOB je nastalo po tem, ko sem prebral vrsto literature na temo NOB, in ko me je med številnimi knjigami najmočneje pritegnila pripoved in umetniška beseda Matevža Haceta. Za podlogo glasbeni stvaritvi se mi je zdel najprimernejši tisti del knjige, ki obravnava Štirinajsto na pohodu na Štajersko. Ta pohod se mi je zdel nekakšna temeljna epopeja našega NOB.«

Malo mlajših avtorjev se v glasbi, pa tudi v literarni in drugih umetniških zvrsteh loteva teme narodnoosvobodilnega boja. Kje so globlji vzgibi za vaše poseganje po tej tematiki?

»Tudi osebno doživetje vojne je v meni pustilo sledi, ki so neizbrisne, čeprav sem bil otrok. Spominjam se prav dobro napetih let, ko družina ni vedela, kaj je z očetom, ko smo z velikimi očmi spremljali prihod partizanske vojske ob koncu vojne... Mislim, da je čas že toliko odmaknjen, da lahko na dogodke iz vojne pogledamo iz primerne razdalje, poleg tega pa so vendarle še živi tudi udeleženci vojne.«

»Spraševal sem ljudi po Štajerskem, ki so bili med vojno tudi še otroci, kakšna so bila njihova srečanja s Štirinajsto in vsi po vrsti so se spominjali hrabrih borcev ter mi pripovedovali o nepozabnih srečanjih.«

Pa bolj konkretno o vašem novem delu?

»Nastajalo je s presledki nekako sedem let. Možnosti sem imel več. Lahko bi vse skupaj spravil v eno tradicionalnih form, ki se za tako tematiko ponavadi v rabi. Toda zdelo se mi je, da veličina teme zahteva nekaj več, da mora priti do izraza veliki orkester, in da bodo vključene krajše, sodobne glasbene oblike. Nekateri so potem delo poimenovali kantata, sam pa menim, da je to nekakšna koncertna drama. Nekateri kolegi so me strašili, da spada delo bolj na eksperimentalne odre in da je glasba za svojo tematiko presodobna. Sam seveda ne mislim tako. To je delo, kjer je glasba eden od sestavnih elementov in je v najtesnejši zvezi z besedilom, ki ga govorijo recitatorji. V slednje sem vključil tudi Kajuhove pesmi, ki so prav nepogrešljive. Zavedal sem se nevarnosti uporabe novih glasbenih prijemov na to temo in postavite tega pred publiko, toda kot kažejo odmevi in odzivi (tudi borcev), so delo kar lepo sprejeli. Tradicionalne oblike so se mi zdele predolge, želel pa sem tudi recitatorsko besedo, torej govor podrediti glasbenim oblikam, zato sem tudi za govorni del napisal oznake, kako naj se okvirno izgovarja, da se veže z glasbo.«

Kaj pa vaši načrti v tej smeri za prihodnost?

Bilo je zelo veliko dela za pripravo Štirinajste. Istočasno, ko smo pripravljali so delo v Ljubljani, sem dirigiral v mariborski operni hiši. Sama organizacija je zahtevala ogromno organizacijskih priprav, od katerih se moram za nekaj časa oddahniti.«

Kaj pa ponovno izvajanje, vas ne mika?

»Treba je imeti veliko dvorano, orkester, igralce... zares je veliko dela z eno samo tako predstavo. Ne bi mogel reči, kdaj bo to delo zopet na odru. No, krstno izvedbo je posnela ljubljanska RTV, tako da je ohranjena, seveda pa bi bil vesel, če bi jo še kdaj izvajali v živo. Ves trud in delo pa bi bila zaman, če občinstvo ne bi sprejelo dela. Tako so mi največja spodbuda in priznanje prav tople in zahvalne besede, ki sem jih prejel iz vrst borcev, ki jim torej moja glasba ni zvenela tuje.«

Bojana Žokalj-Jesih

Kosta Nadj o borcih in borčevski organizaciji

»Nihče ne bo prikrajšan zaradi stabilizacije...!«

»Štiridesetletnico vstaje jugoslovanskih narodov bomo proslavili dostojanstveno, delovno in skromno,« je nedolgo tega dejal predsednik jugoslovanske borčevske organizacije, general Kosta Nadj novinarjem borčevskih časopisov. »Obletnica«, je poudaril sogovornik, »bo seveda dobra priložnost, da bomo nekoliko obširneje spregovorili o naši slavni zgodovini. Imamo veliko spomenikov, toda nikakor dovolj. To pomembno obletnico, jubilej, ki mora živeti v naši zavesti kot nekaj veličastnega, svetlega, bomo morali obeležiti še kako drugače: z novimi institucijami, mostovi, šolami,...

Spomenik,« je poudaril Kosta Nadj, »ki ne zaživi, ni dober.

Kaj je lepšega, kot je spomenik – dom kulture. Potrebni so nam ti domovi. To je edini kraj, kjer se ljudje lahko zbirajo, se ukvarjajo z družbenopolitično aktivnostjo, zlasti v manjših krajih.«

Ko je govoril o pripravah ne prihodnji borčevski kongres, je omenil tudi Titovo spodbudo o kolektivnem vodenju. Opozoril je na probleme, ki se bodo in ki se že pojavljajo v borčevski organizaciji.

Lik borca mora biti vzgled

Kosta Nadj je govoril o moralnem liku borca. Zelo odkrito in pošteno je pokazal na nekatere napake, pohvalil veliko in požrtvovalno delavnost borcev in dejal, da se je treba zavedati, da je borec nenehno na očeh, in da ljudje v njem dejansko vidijo nekakšen zgled. Vsak posameznik predstavlja celotno organizacijo in to je treba imeti pred očmi. Naj nihče s prstom ne kaže na borca, to nam ne more biti v ponos. Razumljivo je, da so tudi v borčevskih vrstah ljudje, ki blatijo dobro ime organizacije in da navsezadnje tudi borci niso imuni do različnih odklonov. Vendar je treba paziti.

»Veliko tega se dogaja v zadnjem času. Na primer pri dokazovanju borčevskega statusa, pri uveljavljanju nekakšnih novih kategorij borcev itd. Jaz se bil že od vsega začetka proti ponovnemu dokazovanju. In te kategorije? Jaz sem osebno proti tem: saj ne moremo razvrščati, predalčkati in kaj vem, kaj še. Vendar pa vedno bolj obstajajo nekakšni pritiski. Tudi tovariš Tito je bil proti temu. Nikar ne ustvarjajte novih borcev, je večkrat dejal. Naš tisk ne sme biti ob strani, ko govorimo o teh pojavih. O tem je treba pisati, govoriti, ne dovoljevati, da se razrašča nekaj, kar ni pametno niti pošteno...« je zatrdil Kosta Nadj, ko je hkrati tudi ovrgel bojazni nekaterih borcev, češ da bodo zaradi stabilizacijskih procesov menda prikrajšani.

Nihče ne bo prikrajšan, pokojnine ne bodo zaostajale za drugimi osebnimi dohodki, skladno se bodo povečevale. Nedvomno bo treba marsikaj žrtvovati, toda stabilizacije ne bomo izvajali na račun borcev, kot mislijo nepoučeno nekateri, je bil odločen Kosta Nadj.

»Že sedaj lahko rečem, da smo borci, naša organizacija, lahko zadovoljni z našim delom. Na vseh nivojih, od zveze do najmanjše krajevne organizacije. O tem sem že veliko govoril in pisal. Borci položaj dobro razumejo in ga sprejemajo.

Od besed k dejanjem

Res pa je, da je prehod od besed k dejanjem pri nas zelo počasen in težak. Delegati so dobesedno zasuti z gradivom, čestokrat nerazumljivo napisanim. Še vedno je veliko forumskega dela, nikakor ne moremo dojeti, da je treba delati z ljudmi in ne mimo njih. Ogromno ljudi je povsem izključenih iz političnega dela. Imamo lepo število dvoran. Zakaj ne bi ljudje tam, množično, povedali, kje jih žuli čevelj, jasno, odkrito, pošteno, brez dlake na jeziku. Ni tudi prav, da se bojimo tako imenovanih »škatljivih« vprašanj. Enostavno premalo delamo z ljudmi. Ljudje ponekod preprosto ne dosežejo svojih pravic zaradi različnih manevrov administracije. To je treba izkoreniniti. Tito je zadnja leta nenehno in vztrajno opozarjal, da je delo z ljudmi še kako pomembno. Vedno je govoril, da se naš narod z našo politiko strinja, da jo podpira, da je treba iti mednje, ne jih razočarati. Z nekoliko več reda ne bi prišlo do pomanjkanja različnih artiklov, tudi prehrambenih. Vse to ustvarja med ljudmi neljubo vzdušje,« je dejal Kosta Nadj.

V tisku se pojavljajo različne vesti, je nadaljeval, o drugačnih mnenjih nekaterih o naši družbenopolitični ureditvi, o napihovanju naših gospodarskih težav, o nekakšni prevladi inteligence nad delavskim razredom in podobno. Smo za boj mnenj, to je pošteno in prav.

»Bojevati se moramo proti etatizmu. Združenemu delu je treba dati v naših hotenjih pravo mesto. Vendar ja na žalost vse prevečkrat obremenjeno z neustreznimi predpisi, z administrativnimi coklami. Birokracija se razrašča, tako da je združeno delo včasih blokirano. Moramo se upreti takšnim pojavom. Glasno moramo povedati, če je nekdo izkoriščal svoj družbeni položaj. Grešnike je treba povedati javno in ne nekako sramežljivo, kot to znamo. Navsezadnje imajo ljudje imena. Vse preveč zapiramo zadeve v nerazumljivo ozke kroge. Govorimo in pišemo o veličanih investicijah. Mora nam biti jasno, kaj zmoremo in česa ne. Še vedno podvajamo kapacitete. Nekdo bi se pač rad proslavil v svojem kraju in glej, nova tovarna. K sreči že imamo dovolj stroge ukrepe.«

Potvarjanje zgodovine

Spregovorili smo tudi o zgodovinopisju. Kosta Nadj je zelo pozitivno ocenil vsa raznolika prizadevanja, da bi raziskali kar največ procesov našega boja in revolucije, vendar pa je pri tem treba biti zelo buden, saj se pojavljajo tudi ponaredki revolucije, na plan prihajajo samozvani eksponenti, ki bi radi povsem izključili delavski razred. »Ne kaže prezreti,« je poudaril Kosta Nadj, »da je to boj proti pridobitvam naše revolucije. Ob takšnem pisanju bi morale biti še posebej pozorne naše založbe, svojo vlogo bi moral odigrati tudi tisk.

»Tito je vedno govoril«, je nadaljeval, »da razredni sovražniki nikoli ne mirujejo, in da je treba biti nenehno buden. Borci se moramo še posebej bojevati proti različnim negativnim pojavom.

Vendar imamo, zlasti še v zadnjih letih, vrsto izjemno dobrih edicij. To bo dobra podlaga za prihodnje rodove, za znanstvenike, umetnike... Več kot je gradiva, bolje je. Ne odobravam pa tipično osebnih ambicij pri tovrstnem pisanju, prerekanj med borci, kritikantstva, zasebništva...«

Veliko pozornosti je Kosta Nadj v pogovoru posvetil socialni varnosti borcev in zatrdil, da ne gre za nikakršno omejevanje pravic borcev, kot zmotno mislijo v zadnjem času nekateri, pač pa za določeno disciplino znotraj organizacije. Pri tem je pohvalil zgledno urejeno borčevsko zdravstveno in socialno varstvo v naši republiki in dejal:

»V letih mojega predsednikovanja nisem iz Slovenije dobil niti ene same pritožbe, kar seveda ni naključje, pač pa posledica urejenosti.

To seveda tudi pomeni, da bi lahko bilo še boljše. Presenečen sem bil, bilo je v Mariboru, nad učinkovitom funkcioniranjem kolektivnega vodstva. Videl sem imeniten primer. Tega bi moralo biti več. Izkušnje že imamo, ne moremo se izgovarjati...

Včasih so bili borci nekoliko osamljeni. Šlo je za nekakšno izolacijo, nekateri so govorili zelo kritično. Sedaj tega ni več, celo nasprotno: aktivnost na različnih področjih družbenopolitičnega udejstvovanja je nemalokrat vse preveč porazdeljena po borčevskih hrbtih. Po svoje je to prav. Borci radi delamo, vendar se vprašanje o umetnosti tega zastavlja drugače. Mi bomo jutri odšli...«

»Kakorkoli že,« je ob koncu poudaril Kosta Nadj, »še vedno premalo pišemo o naši zgodovini, tudi povojni. Saj vendar ne moremo kar naenkrat nehati pisati o vseh teh čudovitih ljudeh, mladih zanesenjakih, ki so gradili ceste, proge, ki so se hvalili z žulji... žulji so naša odlikovanja, so rekli. Mi pa se vse premalo zavedamo koristnosti mladinskih delovnih akcij, razglabljamo o njih smislu, nekateri tudi kriče o nerentabilnosti. Ti se boje plemenite ideje, ki jo akcije nosijo s seboj. Boje se kovačnice samoupravljanja. O vsem tem moramo pisati, revolucija ni bila prekinjena petinštiridesetega leta. To je naloga borčevskega tiska.«

Opozoril je, da se v našem tisku vse preredko sreča »majhnega« človeka, človeka, brez katerega bi ne bilo moč izpeljati naše revolucije, in da večinoma stopajo v ospredje funkcionarji, ljudje za mizami.

»Biti moramo med ljudmi«, je še enkrat poudaril Kosta Nadj, »to je želel tudi tovariš Tito. Če razočaraš človeka enkrat, težko povrneš zaupanje.«

Pogovor zapisal M. S.

Kosta Nadj je ob koncu pogovora zaželel vsem borcem srečno in uspešno novo leto, ki naj bo še bolj plodno, ustvarjalno in prežeto z zavestjo, da se je treba še naprej bojevati za zastavljene cilje, brezkompromisno in odločno.

Hkrati se je zahvalil za pozornost ob zadnjem obisku v naši republiki, ki mu je, kot je dejal, razkril veliko novega in uspešnega. Treba je nadaljevati v tej smeri, je zaključil predsednik jugoslovanske borčevske organizacije.

Pričevanja sodijo med ljudi

Poznati lastno zgodovino pomeni spoznavati sebe

Kdo čaka na koga v Brežicah?

Če bi sodil po dolgi glavni ulici, bi človek Brežicam spotakljivo in hudomušno lahko nadel ime dolga vas. Hiše s kamnitimi, zelo lepimi in večinoma klasicističnimi portali, ki jih na enem koncu zaokrožuje Attemsov grad z dokaj znano slavnostno dvorano, največjim baročno poslikanim posvetnim prostorom pri nas, te hiše človeka potrjujejo v njegovih mislih. Vendar se, kajpak, ta podoba majhnosti razblini, ko pomoliš glavo skozi ozke uličice na plano: Brežice so mesto, ki se naglo širi.

Jože Piltaver: »Zdi se, da premalo razmišljamo o novih možnostih. Kajpak bi bilo prav, če bi spoznanja in nasveti ter pobude prišle še od kje drugje!«

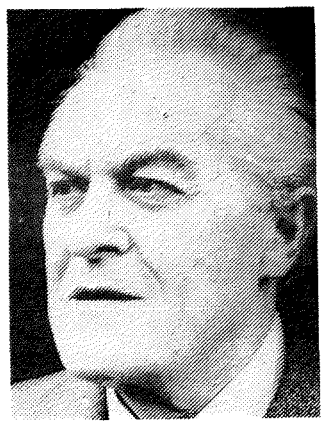

Milan Kostevc: »Manjka nam kompletno delo o našem boju. Potem se nihče ne bi mogel izgovarjati, da ima zvezane roke!«

Vsekakor so modre uniforme značilnost mesta. V bližini je letališče. Neredko na nebu zahrumijo letalski motorji jastrebov in galebov. Čuvarji našega neba, mladi fantje, hočeš nočeš dajejo utrip ravnini, imenitnim meščanskim hišam glavnega trga, sejmarskemu vrvežu. Nasploh je na ulicah veliko mladih obrazov, pomešanih med še vedno po starem oblečenimi kmeti, z visečimi brki in ponošenimi klobuki. Semkaj prihajajo po opravkih iz Bizeljskega, Pišec, Čateža, bizeljsko vino se pretaka po brežiških kleteh, spodaj, ob hrvatsko-slovenski meji brbotajo zdravilni in za revmo na moč koristni topli vrelci. Čateške toplice so spodrinile nekdanja polja koruze.

Koruze pa je vendarle še kar veliko. Kot mnogokje tudi na brežiških ravninah niso uspeli pobrati zlatorumenih plodov z njiv. Prehitela jih je zima. Na polja so se vsuli mladi. Iz vasi, šolskega centra, vse kar leze in gre. Vrišč in krik se je preselil na Kapelo, v Dobovo, Loče, pobirali so tudi grozdje pri brežiški Agrariji. In uspeli.

Mi smo takrat pozorno zrli v razstavne panoje muzejske zbirke narodnoosvobodilnega boja v brežiškem gradu, popotovali v preteklost sredi okusno in domiselno urejene notranjosti. Z bogato slikovno in arhivsko dokumentacijo ter z materialnim gradivom je pokazana rast prvih partizanskih enot v letih 1941 (Krška borbena skupina, Brežiška četa) in 1942 (Kozjanski bataljon) ter številne akcije Kozjanskega odreda v letu 1944. Poseben prostor te zbirke zavzema značilno poglavje iz okupacijskega obdobja, nacistično preseljevanje vseh prebivalcev Posavja v nemška taborišča, ki pomeni najbolj množični nacistični genocid pri nas.

V novomeški bolnišnici se je poslavljal od življenja Milan Šepetavc, kozjanski borec. Človek, ki so ga poznale posavske ravnine in kozjansko hribovje, sleherni kozjanski partizan. Nekaj dni pozneje je umrl.

Nemirna puntarska kri

Namenili smo se pogovoriti o življenju mladih, o borčevskih težavah in križpotjih, ki jih je polno tačas, o zgodovini, ki se pretaka in vrvi brez prestanka po krvnem obtoku naših ljudi, pa smo zašli s poti. Nehote, odtrgalo nas je. Poslej smo se ustavili ob tradicijah.

Pravzaprav se je začelo pri Jožetu Piltaverju, sekretarju občinske konference Zveze socialistične mladine v Brežicah in poslej se rdeča nit ni in ni izgubila.

»Če sem iskren, ni nič prepuščeno naključju. Mladi se spoznavajo z narodnoosvobodilnim bojem pravzaprav že zelo zgodaj, predvsem tam, kjer imajo borčevsko organizacijo. Po dogovoru z borci urejajo spomenike in grobišča, v zameno pa jim ti sporočajo živo izročilo, neposredno in bogato. Vse to se potem še razveja s pomočjo štabov za teritorialno obrambo in drugih dejavnikov. Tesno smo povezani s hrvatskimi mladinci, zlasti še z žumberaškim območjem. Že vrsto let organiziramo pohode po poteh Brežiške čete, Kozjanskega odreda, Štirinajste divizije. To postaja vse bolj množična oblika prenašanja tradicij. Prišlo je že tako daleč, da smo prisiljeni delati nekakšno selekcijo: na pot gredo le najprizadevnejši. Žal je na teh pohodih nekoliko manj mladih delavcev, ker so pač vezani na delo.«

Je on kot sekretar organizacije mladih lahko zadovoljen? Je, vendar pogreša nove, privlačnejše oblike. To, kar je, je trdno zasidrano, preizkušeno, počasi postaja monotono, vsebina se razblinja. Morebiti premišljujejo o svežini? O tem so se že pogovarjali v socialistični zvezi. Poskušali so organizirati problemsko konferenco, zatrjuje Jože.

Začeli bi lahko pri proslavah, tipa v neznano. Še vedno so toge, vsebinsko nedorečene, nemalokrat dolgočasne in puste. Obrabljene ideje, nenehno ponavljanje. Voz se ne premakne: borci čakajo na mlade, ti pa nanje. Za krono vsega pa vsi skupaj ugotavljajo, da mladi preskromno poznajo zgodovino. Čemu ne uvesti redne zgodovinske ure na temo narodnoosvobodilnega boja, popestrene z živimi pričami? Toda to je stvar pedagogov. Zakaj se tako počasi lotevamo tega?

Imamo muzej, a ga ne izkoristimo. Niti nismo pomislili, da bi mlade delavce kdaj popeljali med te stene. Šolska mladina še kdaj zaide med pretresljiva pričevanja, delavska le redko. To je stranpot.

Velika priložnost so majska srečanja mladih pa razširjeno sodelovanje s kozjanskimi občinami.

Včasih je treba ideje tudi zapisati in si jih zapomniti...

Tik pod mladinci gostujejo v stari, neugledni hiši borci.

Z Milenom Kostevcem, predsednikom borčevske organizacije, na kratko obnovimo, kar smo slišali nadstropje više. Utrujeno pove, da se v novomeški bolnišnici zdravi Šepetavc, da je slabo z njim... Ves je vase pogreznjen, mrak s knjigami in papirji nabite pisarne ga dela utrujenoga, včasih nemirnega.

Na voljo je le malo gradiva

Nihče se ne pritožuje, kadar spregovorimo o povezovanju borcev z mladimi, kleno odgovorja Kostevc. Če jih povabijo, gredo. Pazijo celo na to, da ne bi vseskozi po šolskih razredih hodili le izbranci. Mladina naj spoznava boj z vseh strani. Navadili smo se, pripomni, da v šolah govore le borci, pozabili pa smo na aktiviste. Tudi na problem izgnanstva smo pozabili. V neki krajevni skupnosti so otroci celo podvomili o resničnosti takšnega barbarstva, kot je bil ta nacistični genocid. To je opozorilo, da smo storili premalo, in da je obujanje tradicij še kako pomembno.

»Vsi bodo razumeli, če jim bomo povedali, da so ljudje pred odhodom poljubovali zemljo, krave, da so nas rasno razlikovali, razvrednotili... Toda nič ne pride samo od sebe. Borci bi morali biti povsod, pa se, žal, tu in tam tudi zapiramo vase.«

Ni težko kritizirati šolnikov, resnici na ljubo pa je le treba povedati, da imajo, tako misli Kostevc, kaj malo uporabnega gradiva pri roki, kadar je treba spregovoriti o domačih dogajanjih med vojno. Še vedno prevladuje fragmentarnost. Sedaj govore o pisanju monografije, ki naj bi zajela Kozjansko v narodnoosvobodilnem boju. Zaenkrat le govore!

Včasih Kostevc trudno zamahne z roko.

V Brežicah je vse na kupu. Tudi Attemsova graščina, v kateri je muzej.

Menda so vse pisarne muzejev tega sveta ustvarjene iz istega lesa in kamna in navsezadnje tudi ljudi. Masivno pohištvo davnih časov, težke, pretežke mize, pokrite s papirji in knjigami, zresnjeni portreti po stenah, železni križi med metrskimi zidovi in zaneseni, delavni ljudje.

Ravnatelj in kustos Marjan Gregorič razloži, da je muzejsko zbirko o narodnoosvobodilnem boju zasnoval pokojni Škaler, 1974. leta pa jo je postavil v starodavne zidove arhitekt Filipčič. Takšne je še danes. Letno jo obišče od šestnajst do dvajset tisoč ljudi, kakšen tisoč tujcev, vsaj polovica pa šolarjev in mladine nasploh.

»Moram povedati, da brežiška osnovna šola dobro dopolnjuje pouk z ogladom naše zbirke, na žalost pa so redki. Tudi drugi so poskušali, a se ni obneslo. Veliko premalo šole porabijo občasne razstave. Sedaj, na primer, gostuje pri nas razstava Partizanske delavnice na Slovenskem. In spet moram povedati, da razen brežiške šolske mladine, iz Velike Doline in Krškega (osmi razred), ni bilo še nikogar blizu. In vendarle se skušamo z nekaterimi stvarmi vključevati, občasno seveda, v učno vzgojni proces. Vendar je volja enega samega premalo. Tudi sicer je naša muzejska zbirka urejena tako, da je sama po sebi privlačna. Obiskovalec ne sme veliko brati. Zbirka mora sama govoriti. Še vedno nam manjkajo nekatera sodobna učna sredstva, s katerimi bi naredili obisk še privlačnejši, to pa je že posebno poglavje.«

Posavski muzej pripravlja – s kadrovskimi okrepitvami bo to tudi lažje – v prihodnosti razstavo Posavje v letu 1941, ki jo bo pospremil na pot tudi skromnejši katalog. Bržkone bo zelo zanimiv tudi prikaz dejavnosti maršala Tita, s katerim nameravajo tudi gostovati, četudi to ni praksa posavskega muzeja. Kljub temu so že razstavljali v Jutranjki, tovarni pohištva in še kje. Vzrok je seveda pomanjkanje ustreznih prostorov.

»Naše raziskovalno delo ni lahko, saj sega vse tja do kozjanskih bregov, kljub temu pa smo razvili precejšnjo publicistično dejavnost. Radi bi se začeli sistematično ukvarjati s povojno socialistično graditvijo, del tega je na primer že zbrano gradivo o mladinskih delovnih brigadah, o brigadirjih z našega območja. Misliti bo treba tudi na preureditev stalne razstave, na večje fotografije in podobno!«

Nikakor niso zaprti v grad, je odločno zatrdil Gregorič, ko smo končali sprehod skozi zgodovino in goščavo problemov. Vendarle se ozirajo tudi navzven: v Sevnici je že zametek arheološke zbirke, govore o razstavi narodnoosvobodilnega gibanja, menda kar vsi po vrsti, kar jih je zaposlenih v muzeju, pa so krepko družbenopolitično vpeti v tokove časa.

Kaže, da bodo o prenašanju tradicij narodnoosvobodilnega boja morali krepkeje razmisliti še drugi.

Milenko Strašek

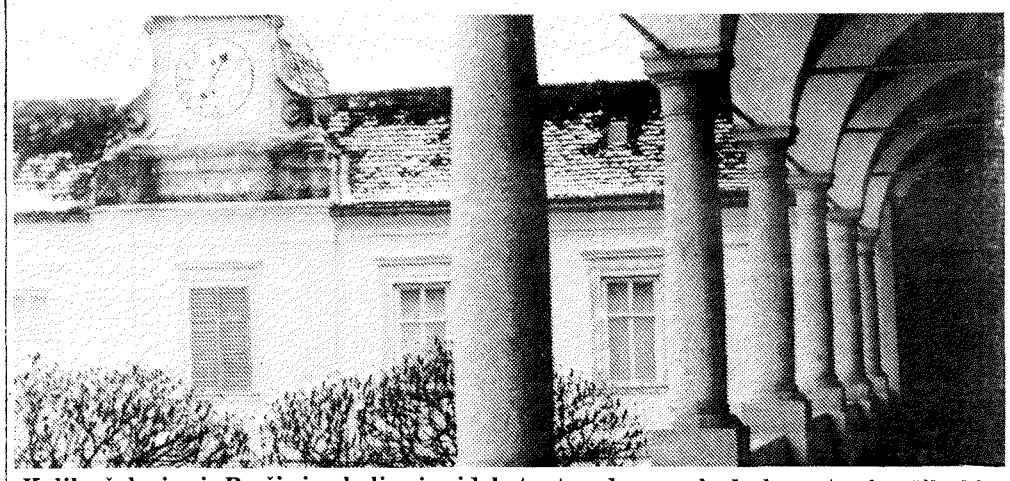

Koliko šolarjev iz Brežic in okolice je videlo te starodavne arkade, bogastvo izročila, ki se skriva za njimi?

Brežice so pretkane s pestro zgodovino, ki ji ne manjka uporništva.

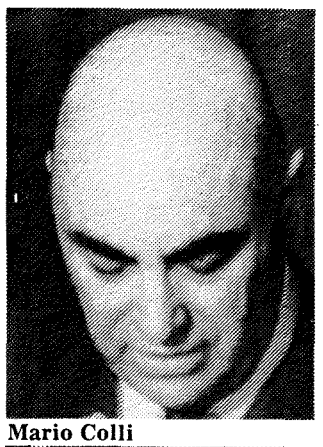
Mario Colli

Janez Vipotnik

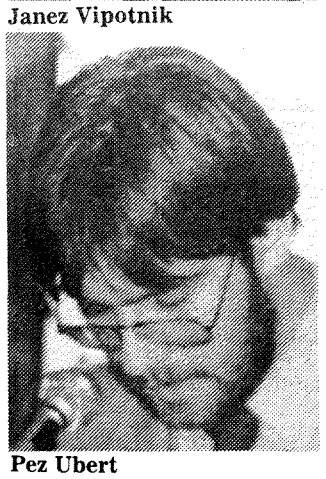
Pez Ubert

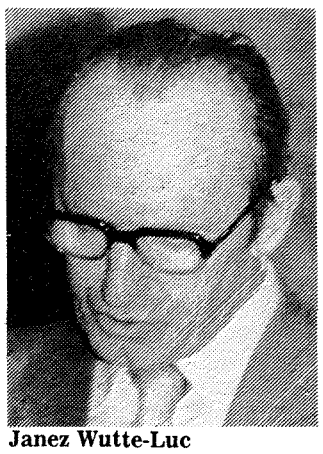
Janez Wutte-Luc

Mario Lizzero-Andrea

Marjan Lenarčič

Peti tradicionalni delovni sestanek borčevskih organizacij Furlanije-Julijske krajine, Koroške, SR Hrvatske in SR Slovenije

Klic miru v novoletnih željah

V zadnjih mesecih vsakega leta se v organizaciji Vsedržavnega združevanja partizanov Italije, ali ZZB NOV Hrvatske in Slovenije odvijajo tradicionalni delovni sestanki, ki so se rodili iz potrebe po dogovarjanju vseh organizacij na skupni poti za istimi cilji, kot so širjenje idealov o razorožitvi in miru, odporniška gibanja v boju proti nacifašizmu, enakopravnost narodnih manjšin, spominska obeležja padlim partizanom, literarna ter zgodovinska vprašanja itd. Z leti so sestanki prerasli prvotne okvire in danes predstavljajo pomembno osnovo za poglabljanje prijateljskih vezi, skovanih v najtežjih dneh narodnoosvobodilnega boja, pomenijo prenašanje odporništva na mladi rod in boj za mir v svetu.

Za letošnje, peto delovno srečanje, so si predstavniki omenjenih borčevskih organizacij izbrali središče Videmske pokrajine, mesto Videm. Duh osimskih sporazumov, ki so bili podpisani pred petimi leti in so dali novega poleta številnim dosedanjim skupnim političnim akcijam, manifestacijam in nastopom, je bilo čutiti v zraku kot simbol še večjega poglabljanja tvornega sodelovanja med našimi socialističnimi republikami in deželo Furlanijo-Julijsko krajino ter Koroško. Vse besede navzočih, s katerimi smo se ob tej priložnosti v trenutku približevanja novega leta pogovarjali o željah za prihodnje in prihodnja leta, so izzvenele v enoten klic po miru in razorožitvi v svetu.

Iz matične domovine: *»Drugi in nepozabni so spomini, ki nas vežejo na dneve, ko smo bili vsi, ne glede na državne meje, na politično, religiozno ali rasno pripadnost, združeni v ljudskem odporu proti fašizmu, da bi dosegli svobodo, mir, prijateljstvo med narodi in napredek človeštva. Ta srečanja potrjujejo, da še nismo obrnili hrbta boju, da smo vedno na straži za skupne cilje, kakor nekoč, in vse to nas opogumlja ter obvezuje, da ostanemo na tej poti, vsak po svojih možnostih in sposobnostih, v katerih živi in dela.*

Mir in napredek čutimo v vsakem delčku vasice. Moramo se zahvaliti tovarišu Titu in komunistični partiji; Titu, ki je oblikoval to partijo, da je bila sposobna voditi ljudi v boju, zahvaliti se moramo prijateljstvu in združenosti naših ljudi, našemu socialističnemu sistemu, v katerem samo delo določa socialno in materialno mesto posameznika, demokraciji, v kateri delovno ljudstvo vedno bolj odloča o svojem delu, svojem življenju in razvoju.

Tovariša Tita ni več med nami. Z njim smo premagali velike težave, z njim smo delili veselje zmage in lepšega življenja. Toda njegovo delo živi med nami kakor tudi smernice, kako moramo živeti in kako moramo delati. Tovariši iz boja za nacionalno svobodo, kmetje, delavci, mladina, vsi čutijo zdaj, da smo mi vsi Tito. Verjamemo v našo pot, v moč našega naroda, v prijateljsko združenost in enakost med ljudmi.

Vemo, da mir v svetu ni izoliran, in zato si ne smemo ustvarjati iluzij, da Evropa ostane miren zaliv v globokem morju vojnih gibanj. Toda z uresničevanjem naših smernic vidimo perspektivo miru. Okrepimo zaupanje in medsebojno sodelovanje, okrepimo ga v interesu naših ljudi, v interesu miru in napredka v svetu v prihodnjem in prihodnjih letih!«

Mario Colli, predsednik zbora pokrajine Furlanije-Julijske krajine »Tema današnjega srečanja še posebej naglaša vlogo borcev. Prav borci so tisti, ki se morajo zavzemati za konstruktivni prispevek k miru, tako danes, kot so to počeli med vojno. V trenutku približevanja novega leta je v nas želja po miru še jasnejša. Vemo, da je oboroževanje tisto, ki zmanjšuje napredek v svetu. Zato je boj proti oboroževanju nujen.«

Janez Vipotnik, predsednik RO ZZB NOV Slovenije: »Nekdanji borci vemo, kaj pomeni vojna, kaj mir in kaj sodelovanje. Zato nas skrbijo vojna žarišča v svetu, agresija in kolonializem. Želimo utrjevati pravice vseh narodov in spoštovanje človeštva. S sodelovanjem se nekdanji borci pridružujemo procesu vseh naprednih demokratičnih sil. Tako naj ostane tudi v prihodnje. Sodelovanje naj ne sloni le na tem, kar smo v preteklosti dosegli, ampak tudi v medsebojni pomoči v težavah sedanjega trenutka. Nadaljujmo poslanstvo izpred štiridesetih let, ki nas je gnalo v boj proti temnim silam druge svetovne vojne.«

Pez Ubert, predstavnik Združenja političnih zapornikov in deportirancev Koroške: »V Avstriji smo dosegli mir in demokracijo. Petintrideset let miru. V svetu pa so še vojne. Toda svetovnih problemov ni mogoče reševati z vojnami. Naše misli so z vsemi ljudmi, ki se bojujejo za nacionalno in družbeno svobodo. Želimo jim mir; skupaj z njimi se želimo bojeveti za svetlo prihodnost.«

Janez Wutte-Luc, predsednik Zveze koroških partizanov iz Celovca: »Želimo, da bi se še večkrat srečali z borci, s katerimi smo se bojevali pod isto zastavo. Iste besede nosimo danes v srcih, vedoč, da so v današnjem svetu še potrebne. Pojavov neofašizma ne smemo podcenjevati, saj nas lahko pripeljejo do katastrofe. Čeprav smo majhna organizacija, smo prepričani, da lahko veliko prispevamo v prizadevanjih za naš skupni mir.«

Poslanec **Mario Lizzero-Andrea,** častni predsednik ANPI: »V tem trenutku v svetu in v Evropi ni nič bolj pomembnega kot akcija, ki bo rešila mir in okrepila prijateljstvo med ljudmi. Zato je tudi v viziji novega leta treba predvideti globoko prizadevanje v boju za mir. Težnja po neodvisnosti ljudi je težnja nas vseh.«

Marjan Lenarčič, sekretar RO ZZB NOV Slovenije: »Jugoslavija bo nadaljevala svojo politiko, ki smo jo načrtovali na kongresu Jugoslavije in borčevskem kongresu v Budvi: boj za mir in mednarodno sodelovanje na ekonomski, znanstveni, tehnični... plati. Borci bomo to podpirali, saj je načrtovano v interesu človeka, njegove vloge v družbi. Le v miru in svobodi je možno ustvarjati srečo človeka. V družbene aktivnosti je treba vključevati predvsem mladino. Seznani naj se z narodnoosvobodilnim bojem naših narodov in svoja spoznanja še oplemeniti z izkušnjami drugih narodov, ki so se bodisi že osvobodili izpod kolonializma ali pa se še bojujejo za svojo svobodo. To spoznanje je nujno, kajti prihodnje vojne bodo hujše kot tiste pred petintridesetimi in štiridesetimi leti.

Stanko Naletelič, predsednik SUBNOR Hrvatska: »Osnovno je, da po štiridesetih letih vstaje našo mlado generacijo seznanimo z revolucijo in izgradnjo. Skozi ruševine vojne smo ustvarjali sami, z velikimi napori. Zato moramo dati priznanje tudi tistim, ki so gradili, ne samo tistim, ki so osvobajali. Ekonomske težave ne smejo zasenčiti tega, kar smo ustvarili. Če bomo enotni, nam bo uspelo tudi ekonomsko situacijo hitro obvladati, saj smo že večkrat ugotovili, kako hitro smo se sposobni organizirati.

Kot največjo vrednoto moramo čuvati to, kar nam je pokazal tovariš Tito – bratstvo in enotnost. Vojna generacija umira, če to hočemo ali ne, in zato je na mladih, da nadaljujejo pot.«

Milka Kufrin, v delegaciji borčevske organizacije Hrvatske: »Kaj želim ob novem letu? Mir naj se uresniči. Da bomo mi lahko izgrajevali svojo deželo in drugi svojo, da ne bo nesreč, lakote... Vem, ne gre vse po željah. Še se bo treba bojevati. Čvrsto se moramo držati skupaj, vsi narodi in narodnosti. Samoupravljanje moramo uresničiti do potankosti, sicer se naš človek ne bo čutil gospodar svojega dela, svoje prihodnosti in prihodnosti svojih otrok. Le če bo čutil tako, bo branil svojo zemljo in vse svoje sile nemenil njenemu razvoju. Življenje nas vsak dan sproti uverja, kako pravilna je bila Titova politika. Kaj bi bilo, če bi nam velike sile krojile pravico! To napišite: Naj vam ne bo žal truda, mladi in starejši, vsi stopite po Titovi poti! Potem se nam ni treba ničesar bati.«

Slavko Bizjak, predstavnik ZZB NOV Tolmin: »Združitev vseh sil v boju za mir in nacionalno neodvisnost, to je naloga vseh nas. Čim širši krog naj spozna, da je najpomembnejši boj za mir, za bratstvo med narodi in za napredek, v širokem razumevanju tudi mišljenj drugih.«

Vincenzo Bosari, pisatelj in predsednik kluba avtori-editori Pordenone: »Ljudje naj spoznajo, da je kultura osnova vsega, tudi miru. Ko bo ves svet spoznal, da je kultura potrebna za medsebojno razumevanje, takrat ne bo več vojn. Tudi politika mora sloneti na njej. Kaj bodo našli tisti, ki se rodijo danes, čez dvajset in več let, če ne bomo snovali življenja na kulturni ravni? Zato moj prispevek kot prispevek pisatelja ni le zaradi mene samega, ampak za ljudstvo, za narod, za kulturo, za mir, za napredek.«

Vitorino Zani, profesor iz Vidma: »Nekateri pravijo, da gre za utopično upanje, ko govorimo o miru. Pa ni tako. Zgodovina je v bistvu bolezen, ki se ponavlja. Treba je imeti pogum, da bi ljubili ideje mladih in treba je ljubiti mir, sicer bo huda usoda zadela svet.«

Carlo Fabro, sekretar ANPI: »V prihodnjem letu naj bi nevarnosti vojne čim bolj oddaljili. Živim v delavski sredini in zato vem, da je naše delovno ljudstvo še vedno polno idej, ki so oplajale že narodnoosvobodilni boj. Italijanska mladina je v hudem trenutku prehoda iz ene v drugo sistemizacijo. Večkrat po napornih študijih ne vidi prihodnosti zase. Odgovorni bi tem mladim morali priskočiti na pomoč, da bi čutili zaledje. Moram reči, da je položaj furlanske mladine nekoliko drugačen, saj čuti oporo na ramenih domovinskih mej.«

Občutek gotovosti jutrišnjega dne, noči brez pokanja pušk in brnenja letal, brez strahu pred uničevalnim modernim orožjem, brez trepetanja za svobodo... Mir – najlepše novoletno darilo vsakemu človeku.

Živa Drole

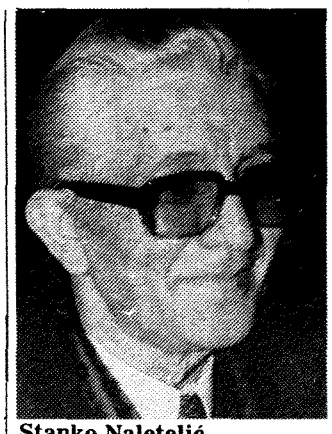
Stanko Naletelić

Milka Kufrin

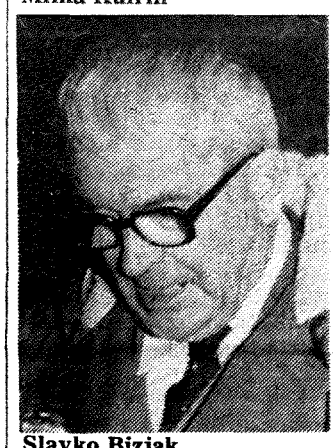
Slavko Bizjak

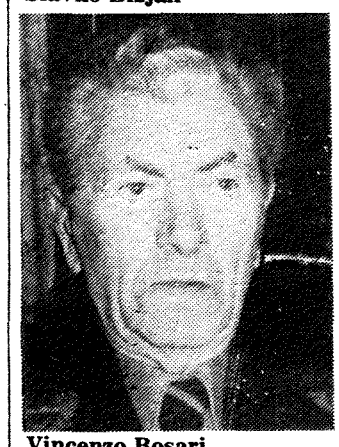
Vincenzo Bosari

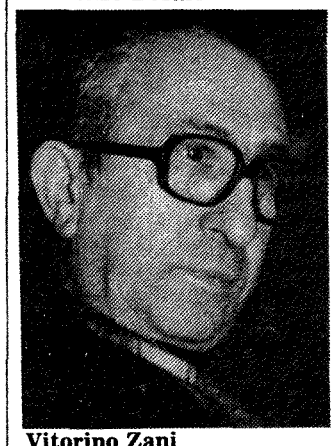
Vitorino Zani

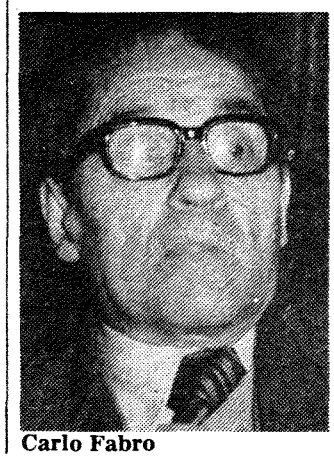
Carlo Fabro

Steklo je pisanje zgodovine 15. udarne divizije

V pozni pomladi leta 1943 so pri nas v Sloveniji dozorele razmere za ukinitev teritorialnih štabov, ko sta bila štaba 1. in 2. operativne cone na Dolenjskem oziroma Notranjskem. Namesto njiju je Glavni štab NOV in PO Slovenije 13. julija 1943 ustanovil 1. in 2. slovensko divizijo. Ni namreč vedel, da je pristojen za številčno poimenovanje divizij vrhovni štab, od tam pa še ni prejel odgovora na predlog. Čakati tudi ni bilo več časa, ker je načrtoval dotlej največjo partizansko akcijo v Sloveniji, napad na Žužemberk.

★

Obe diviziji sta bili ustanovljeni v Poljanah pri Dolenjskih Toplicah. V 1. divizijo sta prišli Tomšičeva in Šercerjeva brigada, v 2. pa Gubčeva in Cankarjeva. Vsaka je imela tudi topovsko baterijo. V začetku avgusta je Glavni štab NOV in PO Slovenije končno dobil odgovor iz vrhovnega štaba, tedaj je bila 1. slovenska divizija preimenovana v 14. divizijo NOV in PO Jugoslavije, 2. pa v 15. divizijo. Zdaj je glavni štab Slovenije spremenil številčne nazive posameznih brigad obeh divizij. Šercerjeva je iz 4. postala 2. brigada NOV in PO Slovenije, Cankarjeva iz 3. peta in Gubčeva iz 2. četrta brigada.

Konec avgusta 1943, ko je prišla čez Savo, je bila v 15. divizijo vključena še Štajerska oziroma kasneje Šlandrova brigada. Dne 24. septembra so iz nje izločili 188 izbranih partizanov in jih čez štiri dni poslali nazaj na Štajersko, iz preostalega moštva in 4. bataljona Gubčeve pa je bila ustanovljena 12. brigada.

Nadalje je bila takoj po ustanovitvi 28. septembra 1943 v 15. divizijo vključena 15. brigada, ki je nastala iz Vzhodnodolenjskega odreda. Prav tako je prišla v 15. divizijo 25. septembra v Novem mestu iz mobiliziranih železničarjev ustanovljena železničarska ali 14. brigada. Med nemško oktobrsko ofenzivo leta 1943 jo je veliko njenih pripadnikov samovoljno zapustilo, tako da je nazadnje ostalo v brigadi le dvesto partizanov. Te so po ukinitvi brigade 18. novembra vključili v 18. divizijo.

Po italijanski kapitulaciji so tudi iz baterije ustanovili najprej prvi, nato pa še drugi topniški divizion, ki sta ostala v 15. diviziji do ustanovitve 1. slovenske artilerijske brigade 7. maja 1944. Že v poznem poletju 1943, zlasti po italijanski kapitulaciji, so pri divizijskem štabu postopoma ustanavljali razne odseke, oddelke in službe. Nekaj časa je divizija imela celo zaščitni bataljon štaba, bataljon za zvezo in od januarja do junija 1944 vojaški in politični tečaj. V drugi polovici 1944 je divizija imela tudi inženirsko-tehnični bataljon, konec leta pa je dobila še jurišno četo, ki so jo februarja 1945 reorganizirali v bataljon.

V drugi polovici maja 1945 sta bili ukinjeni 12. in 15. brigada, v 18. diviziji pa 8. in 9., medtem ko je bila 10. premeščena v 15. divizijo. Ta je zdaj imela Cankarjevo, Gubčevo in Ljubljansko brigado (5., 6. in 10.) Konec 1945 pa je bila ukinjena tudi 15. divizija.

Medtem ko sta bili Cankarjeva in Gubčeva brigada imenovani za udarni že ob ustanovitvi, sta si morali 12. in 15. ta naziv šele prislužiti. Dvanajsta brigada je dobila naziv udarne po ukazu Glavnega štaba NOV in PO Slovenije februarja 1945, Petnajsta pa konec marca. S tem, ko so bile vse njene štiri brigade udarne, je dobila ta naziv tudi cela 15. divizija.

Ves čas od ustanovitve pa do osvoboditve Ljubljane 15. divizija ni zapuščala Dolenjske, Bele krajine in Notranjske, razen ko so posamezne brigade kot 15. jeseni 1943 in Cankarjeva ter 12. med akcijo na Bosiljevo, krajše razdobje delovale na Hrvaškem. V skoraj dveh letih so se njene enote v bojih srečale z vsemi vrstami sovražnikov od nemških esesovskih policijskih polkov do četnikov, nedićevcev, ustašev, hrvaških domobranov in slovenskih domobrancev. Prav slednji so skušali iz Dolenjske in Notranjske leta 1944 napraviti najmočnejše oporišče slovenske reakcije, kar bi izkoristili po končani vojni za boj proti socialistični ureditvi Jugoslavije. Petnajsta divizija je skupaj z 18. nosila največje breme boja proti domobrancem in jih je nazadnje, po enoletnih krvavih bojih, prisilila najprej k obrambi, nato pa k begu.

★

Pisanja zgodovine 15. udarne divizije se je lotil Lado Ambrožič-Novljan, pisec monografij Gubčeve, Cankarjeve in 12. brigade ter številnih drugih del iz zgodovine osvobodilne vojne in socialistične revolucije. Pred njim je precej težavna naloga, saj bo moral narediti sintezo delovanja vseh štirih brigad divizije kot tudi prištabnih enot in štabnih odsekov ter služb. Po drugi strani pa bo pri pisanju lahko uporabil monografije vseh štirih brigad, le glede prištabnih enot in štaba bo moral orati ledino.

Mile Pavlin

SPREMLJAMO

Husino oživljeno

Minuli konec tedna je potekel v znamenju spominov na Husino. Šestdeseti obletnici drame, v kateri sta se spopadla vladajoči državni režim komajda nastale kraljevine ter uporna volja prebujajočega se proletariata, smo se pred malimi zasloni oddolžili kar trikrat: ob sobotnem prenosu spominske proslave »na najvišji ravni« iz Kreke, ob nedeljski spominski reportaži in ob ponedeljkovi igranodokumentarni drami, ki sta ji botrovala v dobro zamišljenem in izpeljanem sodelovanju sarajevski in ljubljanski studio.

Ali je bilo smotrno tako, se pravi v tem in takšnem zaporedju je vprašanje, ki sicer ne zahaja iz odklonilnih pripomb na račun naštetih oddaj in se tudi ne namerava ukvarjati s kakorkoli kategoričnimi trditvami o drugačnih možnostih nekega jubileja,premišljuje pa o prikazanih spominih na Husino vendarle z domnevo, da bi bilo troje retrospektiv nemara možno in smotrno spojiti tudi v en sam, kompleksen poseg v tematiko.

Zdi se, da je bila idealu celovitega vpogleda v dogajanje kljub študiozno zastavljenemu Mikulićevemu govoru še najbolj odmaknjena slavnostna akademija, čeprav je – kot pretežno verbalna manifestacija – pač morala zveneti nekoliko povzdignjeno. In vendarle ugotavljamo, da so se različne jubilejne slavnosti tako priličile druga drugi, da še komaj naredijo avtonomen vtis, hkrati pa je iz njihovega ritma, poudarkov in šabloniziranih zaporedij komaj še mogoče razbrati otipljiv smisel izgovorjenih misli. Proslava v Kreki je bila kljub dokaj solidni izvedbeni ravni tipični primerek takega (obrabljenega, nedomiselnega) načina podajanja snovi: dalo bi se reči – brez srca.

Z druge strani se zdi, da gledalec ponedeljkovega sicer razvidno in v dokumentaristični tehniki zastavljenega igralskega ponazorila dogodkov izpred šestdesetih let v tuzlanskem bazenu – v primeru, da poprej ni poslušal Mikulićevega širše, družbenoanalitično koncipiranega govora – ni podoživel povsem celovito.

In se zavoljo tega misel še tolikanj bolj oklepa tehtanja o morebitni smiselnosti spojitve vseh treh programskih enot (proslave, reportaže in igre) v eno, medsebojno prežeto vsebino, ki bi težila k optimalnemu učinku, namesto da je vtise in informacije drobila. Šlo je, očitno, za nepovezanost posameznih programskih sektorjev, iz česar izhaja gledalčev občutek, da bi bila koordinacija posameznih repertoarnih namenov celotni programski nameri vendarle v prid.

Zaupamo, da bo do nje prihajalo ob prihodnjih, podobnih priložnostih.

O igri Husinska vstaja sicer lahko izrečemo pritrdilne sodbe, pač upoštevaje elemente zvrsti, ki ji je bila posvečena. Bila je korekten, stvaren, nepatetičen, čeprav mestoma deklarativen in zgolj ilustrativen (bolj papirnat kot življenjski) prikaz dogajanj. Povzemanje dramatičnih okoliščin iz nekega povsem določenega poglavja zgodovinske preteklosti dopušča različne pristope – avtorji tokratne retrospektive preteklosti dopušča za realistično ponazaritev dogodkov in odnosov. Šlo je za resen pristop k zastavljeni nalogi in za njeno solidno, čeravno ne kdove kako analitično poglobljeno izpeljavo.

Armada praznuje

K oddajam, ki so nas ob prazniku popeljale za kasarniške zidove, samo nekaj bežnih opazk. Ob reportaži, ki sta jo v mariborski kasarni pripravila Jauh in Prebil, je šlo za nevsiljivo človeško sračanje z vsakdanjim življenjskim ritmom enega izmed uniformiranih fantov... Torej je bilo po tej plati vse v najlepšem redu... zaustavi pa se eno samo vprašanje: čemu ne dobimo takšnih reportažnih zapisov o naših vojakih, ki opravljajo pomembno družbeno delo za nas vse v najlepšem redu... zaustavi pa se eno samo vprašanje: čemu ne dobimo takšnih reportažnih zapisov o naših vojakih, ki opravljajo pomembno družbeno delo za nas vse in zase, več skozi vse leto? Ali drugače povedano: čemu samo ob prazniku?

Drugi »čemu« se nam je zastavil ob osrednji proslavi iz tivolske dvorane. Bila je pestra, pevna, gledljiva, prizadevala si je kolikor mogoče domiselnemu in komunikativnemu poteku, se pravi, da ji ničesar ne očitamo – nekako presenečeni pa smo obstali pred »jezikovnim vprašanjem.« Bi proslava armadnega dne, organizirana in pripravljena v Ljubljani, ne mogla potekati v slovenščini, ki je vendar uraden in enakopraven jezik te dežele? Le čemu je slovenska igralka Majda Grbac govorila svoj veznorecitatorski tekst v srbohrvaščini? Utemeljeni razlogi za takšno odločitev nam ostajajo nerazvidni in terjajo – kot vse kaže – odprt razmislek za prihodnja ravnanja.

Cukrarna

Med osrednje »poante« tedna je sodilo želostno in izčrpno snidenje s Cukrarno, kakršna je danes, nič manj, ali pa še celo veliko bolj žalostno, kot je bila v času jetičnih poetov na prelomu stoletja. Alenka Auersperger je ostala zvesta svojim reporterskim nagnjenjem in se je zagnala v še eno izmed socialnih skrajnosti našega življenja. V svoji nameri je zadela žebelj na glavico. »Da jih ni sram!« se nam je izvilo ob gledanju, a smo se morali nemudoma korigirati: sram mora biti nas vse. Toda kdo smo vsi... in čigava je torej konkretna odgovornost... in doklej? To pa seveda ni edino vprašanje, ki se zastavlja v tej zvezi. Gre za obča vprašanja socialne enakosti, humanih odnosov med ljudmi, skrbi za človeka, učinkovitega razreševanja vseh posamičnih življenjskih stisk, udejanjanja besed o socialističnem občestvu. Zapis o Cukrarni je ostal – striktno – v okviru svojega predmeta in se ni povzpenjal k pojmovnim sklepom ali širšim oznakam, dasi so bile vseskozi prisotne, ne da bi bile evidentno izgovorjene. V tem smislu pa nas je seveda vznemirjal razmislek o tem, kako naj fenomen Cukrarne pravzaprav pojmujemo: kot skrajnost in izjemo v našem družbenem dogajanju... ali kot prispodobo nečesa, kar bi utegnilo biti tipično za življenjske odnose.

Miselni in čustveni dometi te oddaje se zagotovo niso končali v trenutku, ko se je ekran zatemnil. Akumulirani vtisi nas spremljajo k intenzivnemu premišljevanju o stvareh, ki presegajo samo Cukrarno, pa naj je avtorica to hotela ali ne.

Viktor Konjar

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM

Ljuba Skornšek

Gozd je pogreznjen v temo

Tišina.
Vsak je s svojimi mislimi.
Dežuje.
Podajo kaplje na smrekove skorje,
v mislih sem pri otroku, možu, materi...
V tišino zareglja mitraljez,
v daljavi je topovsko streljanje,
dež, dež in sanje.
Na streho padajo kaplje.
Kak čas.
Padajo kaplje, kot svinec na moje srce!
Gozd je pogreznjen v temo.

Pesem, zdaj že pokojne Ljube Skorenšek, je bila napisana na Jelovici nad Dražgošami v maju 1944.

(Ureja: ČRTOMIR ŠINKOVEC)

BELEŽKE

ODLIKOVANJE DUŠANU MEVLJI – Predsedstvo socialistične federativne republike Jugoslavije je podelilo Dušanu Mevlji ob 60-letnici njegovega življenja red republike s srebrnim vencem za njegovo predvojno revolucionarno delo, za udeležbo v NOB od 1941 do osvoboditve, za njegovo delo v partizanskem gledališču in za povojno družbenopolitično in kulturnoumetniško delo v gledališču in na pisateljskem področju.

Odlikovanje je izročil odlikovancu podpredsednik občinske skupščine Maribora Branko Šebart v Mali galeriji Ivana Čobala, kjer je imel Dušan Mevlja svoj literarni večer s tematiko NOB ob otvoritvi razstave likovnih del Lajčija Pandurja. Mevljeva dela je prebiral dramski igralec Rado Pavalec.

IZ NAŠIH KRAJEV

HRASTNIK

Uspehi – nova obveznost

Skoraj povsod, koder je tekla beseda, so se misli znova in znova vračale nazaj. Kolikokrat smo v teh dneh omenjali Rudo, majhno mestece na tromeji danes in tudi že takrat bratskih republik Srbije, Črne gore ter Bosne in Hercegovine. Prvič od teh slavnih dni, ko so bili postavljeni temelji naših osvobodilnih sil, smo rojstvo naše ljudske armade praznovali brez njenega vrhovnega komandanta, stratega in ustanovitelja – tovariša Tita. Praznovali smo enega izmed temeljev, mejnikov nove Jugoslavije, brez največjega borca vseh miroljubnih narodov, vendar bolj kot kdajkoli prepričani, da nikdar ne odstopimo od začrtane – njegove in naše skupne poti.

»Vendar bomo tovariša Tita, tvorca samoupravnega socialističnega sistema in nove Jugoslavije ter ustanovitelja moderne in močne JLA vedno nosili v srcih, sledili poti, ki jo je začrtal, uresničevali njegove ideje in želje, za katere je izgoreval vse svoje življenje. Krepili bomo bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti ter tako utrdili našo trdnost in moč.« S temi besedami je komandant TO občine Hrastnik rezervni kapetan 1. razreda Boris Logar nagovoril vse prisotne, ki so se zbrali konec prejšnjega tedna na skromni slovesnosti, kjer so podelili letošnja priznanja najzaslužnejšim pripadnikom TO te revirske občine, ter skupaj proslavili rojstni dan naše armade. Pisne pohvale komandanta TO občine Hrastnik so prejeli:

Franc Barič ml., Branko Draksler, Marjan Haberl, Zlatko Jelenko, Matija Koritnik, Jože Kreže, Roman Rancinger, Viktor Razdevšek, Ludvik Žabkar, mladinska prostovoljna enota ter KS Kal nad Hrastnikom.

Z odlokom komandanta PŠ TO za Zasavje so bili s pisnimi pohvalami nagrajeni Farnc Brilej, Ivan Laznik, in Željko Romih, medtem ko so knjižne nagrade prejeli Drago Brilej, Aleksander Čeperlin in Mirko Vnuk.

Za izredne uspehe, dosežene pri pouku in urjenju ter krepitvi moralnopolitične in bojne pripravljenosti pa je bil z odlokom komandanta TO SRS s pisno pohvalo nagrajen Marjan Žekan. S posebno knjižno nagrado je bil nagrajen tudi komisar OŠTO Marjan Dolanc, kot dokaz priznanja za izreden trud in prizadevno delo pri opravljanju odgovorne dolžnosti. S podobno nagrado je komandant nagradil tudi mladinko-prostovoljko Vesno Velikonjo.

To je bil le del tistih, ki so skupaj z ostalimi dosegli pomembne rezultate pri krepitvi, razvoju in podružbljanju SLO. Za takšne uspehe pa je bilo potrebno veliko truda, odrekanj, discipline in angažiranosti, kar ne nazadnje potrjuje tudi številka 2339 prostih dni za vzgojo, sklice, predavanja v šolskih centrih in podobno.

Nagrade pa niso le priznanja za dosežene rezultate, so obveznost za še večje nalogę, za še zahtevnejše delo, urjenje in izobraževanje. Nalog je še dovolj in vse so pomembne. Ena prvih v prihodnjem letu pa gre vsekakor na račun izobraževanja narodne zaščite. Toda nič ni težkega, zlasti še, če vemo, da gremo po čvrsti poti.

JOŽE PREMC

LJUBLJANA

Razvitje prapora v osnovni šoli Danile Kumar

V osnovni šoli Danile Kumar tamkajšnji krajani vsako leto praznujejo dan JLA. Letos so bili organizatorji proslave KK ZRVS 7. september, Urške Zatler in Stožice ter KO ZB NOV 7. september in Urške Zatler. O zgodovinski vlogi JLA je govoril predsednik KO ZB NOV 7. september Stane Cunder.

Predsednika krajevnega odbora ZB NOV ZRVS sta nato slovesno razvila prapora, ob prisotnosti predstavnika ppkrovitelja prapora ZRVS – Delta računalniški sistem, sozd Elektrotehna DO Delta iz Ljubljane in predstavnika KK SZDL, ki sta na papor pripela trak.

Podeljene so bile tudi plakete in priznanja, ki jih je izročil predsednik OK ZRVS generalmajor Jože Šeme. Srebrno plaketo ZRVS Jugoslavije so dobili: Vojko Baša, Željko Bjelič, Rajko Pokovec, David Damjanović, Iztok Majcen, Marjan Stergaršek in Ivan Škerbec; bronasto plaketo Dimitar Anastasov, Andrej Kurent, Ante Mišetič in Vladimir Ambrož. Občinska pisna priznanja ZRVS so sprejeli: Tomaž Jančigaj, Branko Majerle, Anton Rupnik, Vasja Šabec, Rafael Golc, Ciril Mravlje, Borut Kolšek, Jože Košir, Franc Javornik, Leon Žlebnik, Franc Markl, Miha Kos, Jože Pfeifer, Janez Osredkar, Jože Tanko, obrambni krožek Mlada moč na Bratovševi ploščadi 10, Marija Tušar, obrambni krožek in osnovna šola Danile Kumar ter oddelek postaje milice Črnuče. Vsem prisotnim je bilo podeljena še nova številka Biltena KK ZRVS Urške Zatler in 7. september.

Kulturni del programa so izvajali pevski zbor osnovne šole Danile Kumar, operni pevec Franc Javornik, pianistka Ines, Črne, gojenci vojaške srednje šole Franc Rozman in vojaki vojašnice Ljubo Šercer.

DUŠAN REBOLJ

DOMŽALE

Prizadevni v usposabljanju

V sklopu programa občinske konference SZDL in ZSMS, ZZB in drugih DPO je bil v domžalski občini organiziran orientacijski pohod za člane osnovih organizacij ZSMS iz krajevnih skupnosti, tozdov in šolske mladine.

Na tem pohodu je sodelovalo 13 ekip ZSMS, KS in iz delovnih organizacij ter ekipe iz petih osnovnih šol. Ta orientacijski pohod je izvedla občinska konferenca rezervnih vojaških starešin. Vseboval je hojo po planirani poti, streljanje z malokalibrsko puško, reševanje topografskih nalog, met ročne bombe, hoja s pomočjo kompasa.

Doseženi so bili dobri rezultati, tako med posamezniki kot med ekipami.

Orientacijski pohod so na podlagi dokumentacije, ki jo je pripravil OK ZRVS Domžale, izvedle KO ZRVS Slavko Šlander, KO ZRVS Simona Jenka in KO ZRVS Vir-Dob. Ob tem velja povedati, da so nekatera podjetja pokazala za tako obliko izobraževanja dovolj razumevanja, zlasti Mlinostroj in Lek Mengeš.

Cilj omenjenega orientacijskega pohoda je bil vključiti del dijakov in učencev vseh šol v to akcijo občinskega merila, ki je izvedena v sklopu programa dejavnosti OK SZDL Domžale za akcijo NNNP.

MATJAŽ BROJAN

SENOVO

V čast dnevu JLA

Dne 20. decembra 1980 zvečer je bila na Senovem v domu 14. divizije proslava v čast dnevu JLA. Proslavo je organiziral občinski štab TO in oddelek za LO občine Krško. Slavnostni govornik je bil predstavnik občinskega organa za LO Krško, ki je orisal potek in ustanovitev JLA 22. 12. 1941 v mestu Rudo.

Na proslavi so bila podeljena nekaterim zaslužnim občanom odlikovanja, zvezna in republiška priznanja ter občinske pohvale.

Nova kulturna dvorana v domu 14. divizije na Senovem je bila nabito polna. Iz tega se vidi, da prebivalci Senovega in okolice kažejo zanimanje za trdno vez med pripadniki JLA in prebivalstvom. Na koncu je predstavnik oddelka za LO čestital vsem pripadnikom JLA, TO, mladini ter občanom za praznik JLA. Posebej je čestital vsem članom ZZB NOV občine Krško, katere člani so doprinesli svoj delež z udeležbo v NOV.

KAREL KURINČIČ

BOHINJSKA BISTRICA

Krajevni praznik

V spomin na bohinjsko vstajo 16. decembra 1941 slavijo v Bohinjski Bistrici vsako leto v decembru svoj krajevni praznik. Osrednja proslava je bila v soboto, 13. decembra, v dvorani doma Joža Ažman. Po kulturnem programu so slovesno razvili prapor krajevne organizacije Zveze rezervnih vojaških starešin Bohinjska Bistrica.

Pred praznikom v petek, 12. decembra, pa so na zboru rezervnih vojaških starešin slovesno odprli v avli doma dokumentarno fotografsko razstavo Razvoj JLA, ki bo na ogled do 18. decembra.

J. R.

CELJE

Prisrčno z mladimi

Razredna skupnost 3. c razreda celjske gimnazije je tudi letos prijetno presenetila borce NOB, ko jih je povabila na res prisrčno predstavo »Velikaška norost«. Bilo je lepo, prireditelji so izbrali dobre igralke in igralce, ki so znali povabljene spraviti v dobro voljo. Nasmejali smo se od srca. Predsednik Krajevne organizacije ZB NOV Karel Destovnik-Kajuh, Milan Batistič se je prireditelјem in igralcem zahvalil in poudaril, da smo bili res presenečeni nad tolikšno pozornostjo mladih. Tako se je dijakom in povabljenim izpolnila želja, da ohranimo in še okrepimo stike, ki smo jih navezali v predlanskem šolskem letu, ko so nas tudi presenetili s prisrčno slovesnostjo. V petek, 5. decembra, smo člani ZB NOV doživeli res lepo popoldne. Takih presenečenj si še želimo. Prireditelјem vse priznanje in še enkrat: hvala in na svidenje!

RUDOLF URŠIČ

OBALA

Prisrčno in delovno srečanje borcev

Tri sekcije obalno-kraških bivših borcev brigad Ivana Gradnika, Simona Gregorčiča in Briško-beneškega odreda so organizirale dne 6. decembra 1980 v Žusterni pri Kopru srečanje borcev, aktivistov in njihovih svojcev, ki živijo na obalno-kraškem območju. V prijetnih prostorih hotela Žusterna se je zbralo skoraj dvesto borcev, aktivistov, njihovih svojcev in povabljenih gostov. Ob tej priložnosti je bila izvedena tudi anketa, ki bo služila za dopolnitev evidence borcev po posameznih domicilnih odborih. Srečanja so se udeležili predstavniki družbenopolitičnih organizacij z obalnega območja ter več spomeničarjev iz vseh treh brigad oziroma odreda.

Slavnostni govornik je bil Alojz Ceglar, predsednik obalne skupščine. V svojem obširnem govoru je med drugim pojasnil sedanji gospodarski in politični položaj tako pri nas in v svetu. Poudaril je vlogo borcev v družbeni samozaščiti. Predsedniki sekcij domicilnih odborov so podali poročila o delu njihovih sekcij. Iz poročil je razvidno, da so vse sekcije delovale v preteklem obdobju zelo aktivno. Organizirane so bile delovne akcije in srečanja z mladimi v posameznih sekcijah. Sekcije izpolnjujejo delovne programe, katere so si zastavile za svoje delo.

Po delovnem programu srečanja sta za dobro razpoloženje poskrbela »Prleška Urška«, Sonja Ramuševič iz Pirana s svojim veselim programom ter harmonikaš. Srečanje se je ob plesu in veselem razpoloženju podaljšalo pozno v noč.

OLGA LIPUŠČEK

LJUBLJANA

Sodelovanje

Odbor Skupnosti vojaškega šolstva NOV in POS se je na seji 22. novembra dogovoril, da bo sodeloval tudi z Vojaško gimnazijo Franc Rozman Stane v Ljubljani. Zaradi tega so se 19. decembra sestali upravnik gimnazije polkovnik Stanko Jelačin, predsednik odbora skupnosti Polde Štukelj, polkovnik v pokoju, in Branko Blenkuš, predsednik komisije za zgodovino vojaškega šolstva. Polde Štukelj je pojasnil, da bi udeleženci vojaškega šolstva med NOB po svojih močeh radi pomagali mladim na tej šoli. Predlagal je, da bi mlade seznanili z vojaškim šolstvom in organizacijo vojaških šol med NOB. Predlagal je, da bi organizirali poučni izlet v Bazo 20, Čermošnjice, Metliko, kjer je največ delovala oficirska šola in v kraje, kjer so delovale podoficirske šole korpusov in 4. operativne cone. Upravnik gimnazije je pozdravil ta predlog in predlagal, da bi s skupnimi močmi na šoli uredili spominsko sobo o vojaškem šolstvu. V zvezi s tem so se dogovorili, da bodo člani komisije za zgodovino vojaškega šolstva pregledali muzeje NOB in od tod ter od predavateljev in gojencev vojaških šol med NOB zbrali vse gradivo. Za to pridejo v poštev dnevniki, razni zapisi, knjige in zvezki, spričevala, programi, obleka, orožje in podobno. Vse, kar imajo v muzejih in kar bi po posebnem oglasu prispevali posamezniki, bi preslikali in razstavili v omenjenem prostoru. Ta komisija pa bo poskrbela, da bodo to gradivo prejeli tudi muzeji v Ljubljani, Celju, Metliki in Novi Gorici. Po opravljenem pregledu bodo objavili ta poziv v TV-15 in drugih časopisih. Za uresničitev dogovorjenega bodo sprejeli ustrezne sklepe na šoli in na prvi seji odbora Skupnosti vojaškega šolstva NOV in POS.

BRANKO BLENKUŠ

LJUBLJANA

Vojašnica Ljubo Šercer ob dnevu JLA

V soboto, 20. decembra, so borci in RVS iz Bežigrada pripovedovali svoje spomine iz NOB vojakom v vojašnici Ljubo Šercer. Pogovori so bili organizirani po oddelkih, govorili pa so: Vika Meršol o bojih Cankarjeve brigade, zlasti v Jelenovem žlebu, Jelka Kutin o razvoju šolstva med NOB, Mirko Jerman o razvoju brigad in divizij v Sloveniji, Miha Čerin – ilegalno delo v Ljubljani, Luka Gatara o bitkah na Neretvi in Sutjeski, Jože Simčič o 2. grupi odredov nasploh in Dušan Rebolj o ljubljanskem Posavju med NOB in bojih 2. grupe odredov na Jančah. Vojaki so zelo pozorno poslušali in spraševali. Komanda vojašnice namerava v naslednjem letu prirediti še več takšnih pogovorov.

Na dan JLA je bila v vojašnici slovesnost, na kateri so bili tud predstavniki družbenopolitičnih organizacij, občinske skupščine, mladine in drugi občani. Po slavnostnem pregledu enot so podelili priznanja, odlička in prebrali odloke o napredovanjih. Zatem so družbenopolitične organizacije, skupščina občine Bežigrad in zveza rezervnih vojaških starešin poklonili barvni televizijski aparat vojašnici v znak uspešnega in dolgoletnega sodelovanja. Slovesnost so zaključili s kulturnozabavnim programom.

DUŠAN REBOLJ

MARIBOR

Mladost v pesmi in znanju

Že od letošnje spomladi poteka v Sloveniji tekmovanje mladih v pesmi in besedi pod geslom Tito – partija – revolucija. Ta tekmovanja so se najprej začela v bazah, se pravi v krajevnih skupnostih, šolah in delovnih organizacijah, nato so se seveda najboljši pomerili že v občinskem merilu.

Pred dnevi pa se je začelo tekmovanje že tudi v regijah. Tako so se mladi in sicer skupaj z vojaki pomerili med seboj že v Mariboru. V finalni del so se namreč uvrstile ekipe Maribora, Lenarta in Ptuja. Na tem tekmovanju so slavili zmago Ptujčani, ki se bodo tako že ta mesec (decembra) pomerili na republiškem tekmovanju v Ljubljani.

Že pred samim začetkom tekmovanja so si mladi, ki so nastopili na finalnem delu tekmovanja v Mariboru med drugim ogledali muzej NOB, razstavo orožja. Odšli pa so tudi v kasarno Franca Rozmana-Staneta, kjer so si ogledali spominsko razstavo o Francu Rozmanu, prvem komandantu slovenskih partizanov, nato so se z vojaki pomerili še v športnih veščinah. Vsi skupaj so pripravili kulturni program. Ni odveč, če zapišemo, da so bili Ptujčani na tem kviz tekmovanju republiški prvaki. Bodo tudi letos?

FRANJO HOVNIK

POLJANE NAD ŠKOFJO LOKO

Spominska slovesnost v Bukovem vrhu

V soboto, 20. decembra 1980, je ZB NOV Poljane odkrila v Bukovem vrhu spominsko ploščo Kazimirju Ložarju-Metodu, doma iz Srednjih Gameljn pri Ljubljani, ki je tu padel 12. marca 1944 kot borec Škofjeloške grupe VOS. To spominsko slovesnost je združenje priredilo v okviru praznovanja krajevnega praznika. Praznik krajevne skupnosti Poljane nad Škofjo Loko je posvečen spominu na napad skupine borcev Cankarjevega bataljona dne 19. decembra 1941 na nemško postojanko v Poljan. in na dogodke, ki so se v tistih dneh odvijali ob velikem revolucionarnem vrenju na tem območju, ko je ob množični vstaji vstopilo v Cankarjev bataljon prek 300 mož in fantov. Na kraj slovesnosti je bil iz zbirališča v Poljanah organiziran običajni vsakoletni pohod udeležencev NOB in mladine po poteh Cankarjevega bataljona. Velika pohodna kolona je spotoma v Kremenku obiskala grob partizanskega zdravnika Buliča, ki je tu padel julija 1942 kot bataljonski zdravnik 2. grupe odredov, ko se je ta prek Gorenjske prebijala na Štajersko, in položila venec na njegov grob.

Slovesnost ob odkritju je začel prvoborec Maks Kalan-Boštjan, predsednik ZB NOV Poljane, ki je v pozdravnem govoru med drugim povedal, da s tem odkritjem izpolnjuje obljubo Lovru Koširju, tedanjemu gospodarju tamkajšnje Platiševe kmetije, ki jo je temu dal po osvoboditvi ob nameravanem prekopu padlega Kazimirja Ložarja. Pokojni Lovro Košir mu je tedaj dejal, naj padli v miru počiva v grobu za njegovo hišo, kjer je tudi padel in ga je on pokopal, da bo on hodil na ta grob obujat spomine nanj in na njegove tri padle sinove, od katerih ne ve za grobova sinov Franceta in Janeza, ki ju je nemška SS policija zgrabila dne 26. 12. 1941 v domači hiši in sta bila potem kot talca ustreljena 3. januarja 1942, medtem ko je njegov zadnji sin Pavle pokopan v Poljanah. Ta je težko ranjen izkrvavel 22. januarja 1942 potem, ko se je s šestimi drugimi soborci že prebil iz napadene in goreče Muhove domačije v Vinharjah.

Lik padlega Kazimirja Ložarja in dogodke, ki so se odvijali na Gorenjskem po okupaciji in decembra 1941 ob množični poljanski vstaji na tem območju ob uspešnih napadih in akcijah Cankarjevega bataljona in to ob istočasni množični vstaji v Bohinju in v zgornji savski dolini, je v slavnostnem govoru orisal tukajšnji prvoborec Tone Peternel-Igor, član sveta republike. Poleg dokaj številne udeležbe domačinov in svojcev padlega so se udeležili slovesnosti tudi predstavniki ZB NOV Gameljne–Rašica.

JOŽE GOLIČIČ-LISTER

CERKNO

Obisk Mihe Marinka v osnovni šoli

Obisk Mihe Marinka, predsednika Društva prijateljev cerkljanske šole, je bil za učence in učitelje osnovne šole – spomenik NOB v Cerknem poseben dogodek. Zahvalili so se mu za vse, kar je storil, da imajo v Cerknem tako lepo osnovno šolo, ki je živ spomenik NOB. Miha Marinko je bil namreč pobudnik za gradnjo osnovne šole-spomenik NOB in pozneje med najaktivnejšimi organizatorji akcije za zbiranje prispevkov za to šolo.

Pozdravili so ga tudi predstavniki družbenopolitičnih organizacij kraja in sekretar občinskega komiteja ZKS Idrije Viktor Podobnik.

V osnovni šoli v Cerknem je bila ob tej priložnosti odprta razstava o revolucionarnem življenju Miha Marinka.

JANEZ JERAM

Irena Pogorevc

Pavla Kovač-Myint

Marta Gašper

Marija Umek

Podgorje v slovenjegraški občini pričakuje novo leto

Kaj skriva vaška idila

Pod praznično snežno belino, ki je niso dosegli mestni prah ter plini avtomobilov in velikih tovarn, se stiskajo k tlom domovi Podgorjanov. Mir in tišina. Nikjer človeka, kakor bi se bali, da bi s koraki svojih vsakdanjih težav omadeževali to belo neskončnost, polno pričakovanja, slutnjo nečesa novega, prihajajočega... Težav? Se pod to skorjo neokrnjene vaške idile res skrivajo težave? Niti za trenutek ne podvomim o tem, še preden stopim v stik s krajani, da bi z njimi pokramljala o njihovem vsakdanu in pričakovanjih, ki naj bi jih kronalo bližajoče se leto 1981. Pa ne zato, da bi podcenjevala podeželje. Težave imamo vsi ljudje, večje ali manjše. Gonilna sila našega razvoja so, na njih kujemo naše uspehe in srečo, ko jih premagujemo.

»Kdo ve, koliko ustvarjalnih idej za novo leto se je rodilo v tem trenutku za zasteklenimi okni?« mi šine skozi misli, medtem ko stopam po škripajočem snegu skozi vas proti šoli. Skupina malčkov pred njo, s sankami v rokah in globoko na oči povezznjenimi volnenimi čepicami, izpod katerih štrlijo od mraza rdeči nosovi in blestijo zagorela lica, me radovedno opazuje. Ko se za mano zaprejo šolska vrata, se male glavice strnejo v posvet, češ: Kdo pa je ta tujka v našem Podgorju?

Kaj sem pričakovala? Kakšnih sodobnih učilnic že po zunanjem videzu stavbe prav gotovo ne. Pravzaprav nisem ničesar posebej pričakovala. Obiskala sem že veliko šol po Sloveniji in vsaka se mi je na svoj način vtisnila v spomin s požrtvovalnostjo učiteljev in učencev ter s sadovi te požrtvovalnosti, ustvarjenimi med šolskimi stenami. Ali pa smo že vajeni samo hvaliti. Nekaj v Podgorju pa me je prisililo, da z drugačnimi očmi ocenjujem, da sodim pogoje, v katerih se izobražujejo in vzgajajo podgorski učenci, ki morajo biti za sprejem v poklicno ali srednjo šolo po končani osemletki prav takšni kot njihovi vrstniki z najmodernejše mestne osemletke.

Podgorca nazivajo osnovno šolo v Podgorju, ki ima še dve podružnici s poukom do četrtega razreda, in sicer OŠ Zarazber v Razborju in OŠ Podgraška gora v Vodrižu. Podgorca je bila zgrajena leta 1899, vendar je bila veliko manjša. Med vojno so imeli Nemci v njej svojo žandarmerijo. Leta 1944 so jo ognjeni jeziki uničili do temeljev. Na njih so vaščani leta 1947 z veliko prostovoljnega dela zgradili nov hram učenosti, ki bo odpiral pot v svet njihvim sinovom in hčeram.

In danes? Čas je storil svoje. Kakor da bi razvoj zunaj šole tekel svojo pospešeno pot, znotraj nje pa bi se ustavil. Še sicer stoji šola, toda jelševi piloti le še s težavo nosijo svoje štiri učilnice z ladijskim podom, knjižnico in tri kabinete, če lahko tako imenujemo prostore, ki so jih namenili tehničnemu pouku, fiziki in kemiji. Malicaja učenci kar na hodniku, telovadnice pa sploh nimajo. »Kako veseli so bili zadnjič, ko sem jih pripeljala v telovadnico v Mislinjo in so lahko vzeli vsak svojo žogo. Vsak svojo? so začudeno spraševali. Tega niso mogli dojeti. Pomenilo jim je pravo bogastvo,« pripoveduje tovarišica Irena Pogorevc, ki poleg telovadbe poučuje na šoli tudi angleški jezik.

V takih pogojih si človek res ne more predstavljati kakšnih posebnih in izpopolnjenih oblik pouka. In vendar se Irena Pogorevc, Pavla Mynt-Kovač, Marta Gašper, Marija Umek, Franja Rebernik, Ivica Kren, Danica Hojnik in Marija Prednik (to so namreč vse učne moči v Podgorju skupaj z ravnateljem Bernardom Belovičem in tovarišico tajnico trudijo, da učni plan predelajo, da učenci ne bi imeli težav pri nadaljnjem šolanju. Učnih obveznosti sploh nimajo točno določenih. Pouk posameznih predmetov krpajo, kakor vedo in znajo. Težave so z izvenšolskimi dejavnostmi, ker se v učilnicah dopoldne in popoldne odvija pouk. Dopolnilnemu in dodatnemu pouku so našli mesto zjutraj pred prvo šolsko uro. Kljub vsemu še najdejo način, da vzgajajo planince, čebelarje, gasilce... in tudi v javnosti se pojavljajo z vključevanjem v Jugoslovanske pionirske igre, z udeleževanjem v raznih tekmovanjih in s svojim šolskim glasilom Jenina, čeprav izide le enkrat ali dvakrat letno. Šola v naravi ima še posebno privlačnost za učence; pozimi se učijo smučanja, poleti gredo četrtošolčki na morje v Fieso.

Šolska pionirska organizacija je povezana s krajevno borčevsko organizacijo. Ob letošnjem prazniku republike so jim borci izročili v varstvo novo odkriti spomenik 14. diviziji na podgorskem pokopališču.

»Naši otroci čutijo bližino Graške gore, čutijo bližino bojev za našo domovino. Z vso resnostjo sprejemajo tradicije NOB,« pripovedujejo učiteljice na osnovni šoli Podgorca. »Vedo za partizansko bolnišnico v bližini, o kateri jim večkrat živo pripoveduje Dirjenkov Polde iz Šmiklavža. Poznajo Močilnikovo mamo, Lakovnikovo domačijo v Šmiklavžu, pa Bučinekovo mater in Detečnikovega Franca... Sicer pa, iz korenin svojih babic in dedov povsem neprisiljeno srkajo spoznanja o narodnoosvobodilnem boju.«

Toliko truda! Človek razmišlja, ali ne bi vendarle na ta ali oni način prišli do nove šole? »Vsi smo se že zavzeli za to, skupaj s krajani,« mi povedo. »Leta 1977 smo se začeli bojevati pri občini za samoprispevek za novo šolo, pa nismo uspeli, in tudi v srednjeročni načrt občine do leta 1985 niso vključili naših želja. Povejte, ali je prav, da nam očitajo upadanje števila učencev in so nam predlagali, naj bi višjo stopnjo prešolali v Slovenj Gradec? Seveda upada število učencev, če pa v naših vaseh ne gradijo stanovanj za mlade družine, ki so zato primorane poiskati svoj kotiček v mestu. Ali je prav, da hočejo na tak način znižati raven naše osnovne šole in uničiti osemletko? Seveda so temu vsi krajani nasprotovali. Ali ni to krivično do naših učencev, ki prihajajo s šest ali celo sedem kilometrov oddaljenih samotnih kmetij, nekateri celo peš, na primer iz Radoš in Suhega dola, v soncu in dežju, snegu in mrazu, zgodaj zjutraj, in pozno popoldne zapuščajo šolske prostore. Med njimi so najmlajši in sedaj, v zimskem času, jim trda tema in strah spremljata zadnje korake do doma. Morali bi urediti prevoz zanje; finančna sredstva ne bi smela biti ovira. In vendar je discipliniran, prizadeven in marljiv ta naš »drobiž«. V življenju hočejo nekaj postati. Včasih vsa otroškost zgine z njihovega obraza in v njihovih besedah je čutiti zrelost trdega življenja. Kmečka opravila zahtevajo zase del njihovega prostega časa. Zemlja jih veže nase, kakor so nanjo navezani njihovi starši. Čeprav si pozneje poiščejo službo v kaki delovani organizaciji (problema zaposlovanja v občini ne poznajo), radi hodijo domov. Večina naših učencev se odloča za nadaljnje šolanje, največ na poklicnih šolah. Imamo ekonomiste, trgovce, mizarje elektrikarje, pa tudi na medicinski fakulteti in celo na vojaški akademiji v Beogradu pa še kje najdete naše učence. V ponos so nam njihovi poklicni uspehi.«

★

Alojz Gaber je tajnik KS Podgorje. Zanimalo me je, kaj meni o težavah šole in sploh o perspektivi kraja v prihodnjem letu. »V regiji ni take šole, kot je v Podgorju,« potrjuje tovariš Gaber. »Boj za novo šolo, ki se vedno bolj razplamteva, je nujen. To vemo vsi krajani in bojevali se bomo v strnjenih vrstah. Šola je edina delovna organizacija v naši krajevni skupnosti in učitelji so edini delavci, ki stalno delajo na našem območju. Poleg svojih šolskih obveznosti so zelo aktivni tudi v družbenopolitičnih organizacijah.«

Sicer pa so krajani bodisi kmetje, ki se preživljajo z živinorejo, pridelavo krompirja in silažne koruze ter predelavo mleka, ali pa se vozijo na delo v okviru občine in nekateri celo v Ravne oziroma v Velenje.

»Kulturno življenje bolj zaživi v poletnih dneh. Imamo močno prosvetno društvo. Lani smo obnovili kulturni dom. Sedaj vsaj lahko nastopajo naša folklorna skupina, dramska skupina in pevski zbori.

Imamo organizacijo ZSMS z 220 člani v treh aktivih; v Šmiklavžu, Razborju in Podgorju. Manjkajo prostori, ki bi omogočili njihovo normalno in kontinuirano delo. V Razborju so si našli kotiček v novi šoli. V Podgorju pa ni prazne luknje, kjer bi se lahko sestajali. Le ob koncu tedna prihajajo naši mladi skupaj in še kaka udarniška akcija jih združuje, sicer pa so razkropljeni po raznih šolah in živijo življenje vsak svoje sredine.

Kaj načrtujemo? Želje so lahko, možnosti pa so uokvirjene v občinskem merilu. Upamo, da bo uspel tretji referendum za samoprispevek za novo šolo, ki ga predvidevamo v letu 1983. V srednjeročnem obdobju nameravamo razširiti telefonsko centralo, urediti cesto od Slovenj Gradca do Podgorja (k sreči pozimi luknje zatrpa sneg) ter nekaj mostov, v prihodnjem letu pa je najpomembnejša rekonstrukcija križišča z ureditvijo izvozov za avtobuse.«

Kakor sem prišla, tako zapuščam Podgorje v njegovem novoletnem pričakovanju. Tiho in mirno. Pa vendar čutim, da so mi sedaj bližji ti domovi pod belimi snežnimi kapami, da mi je bližja usoda ljudi, ki je pred nekaj trenutki mogoče samo za špranjo odgrnila pred menoj zaveso na odru njihovega življenja.

Živa Drole

Franja Rebernik

Ivica Kren

Marija Prednik

Alojz Gaber, tajnik KS Podgorje

Danica Hojnik: Najti je treba pot do vsakega učenca.

Po dolgi hoji do šole so trenutki počitka redki

NAŠ POGOVOR

Tema: narodnoosvobodilni boj v umetniški us

Naše prvo vprašanje se je glasilo takole: Črnobelo prikazovanje problematike NOB je nekako zamegljevalo celoten pogled v vojno dogajanje, kar je prineslo s seboj tudi nekatere določene posledice. Najbrž smo živeli v pričakovanju tistega, čemur tako radi rečemo in kar je bilo zadnji čas pogosto izraženo, v pričakovanju našega velikega besedila na temo NOB. Tega pa, kot vemo, ni hotelo biti in ga ni. Kaj mislite, zakaj je tako?

Dr. Helga Glušičeva: Oprla bi se na dve točki pri odgovoru na vaše vprašanje. Pravite: »v zadnjem času«. NOB je bil vedno v središču pozornosti v literarnem in tudi literarnozgodovinskem pomenu. Tako je bilo že od vojnega časa sem. Spomnimo se le na Zupanovo knjigo o Panterju Dingu, ki obravnava junaka, ki postane iz čisto osebnih, značajsko negativnih nagibov junak. Ta notranja nasprotja, ki jih avtor razgrinja v tem delu, so se zdela literarno negativna in je bilo delo v svojem času kritično sprejeto. Prvi, ki se je po vojni v romanu uspešno lotil tematike NOB, pa je bil Miško Kranjec. Torej, treba je reči, da je ta tema vseskozi prisotna v naši literaturi v petdesetih, šestdesetih, sedemdesetih letih in tudi danes. Toda položaj je takšen, da je ta tema vseskozi občutljiva in smo bili do njenega obravnavanja tudi vseskozi kritični. Tema nastopa v vseh mogočih variantah, v bogati beri. Drugo pa je seveda vprašanje velikega teksta.

Kar zadeva tako imenovani »veliki tekst,« menim, da navsezadnje imamo tudi tega, čeprav ga ne imenujemo pogosto: to je Kranjčev roman, tetralogija »Za svetlimi obzorji«. Ta roman pa nima ljubezenske zgodbe, nima posebnih fabulativnih zanimivosti in ni pisan popularno. Je težak, obremenjen z dokumentarnim gradivom, in čeprav je pomembno delo, ni bil nikoli popularen, ker je tako obsežen. Sploh pa ne vem, zakaj bi za vsako ceno nenehoma iskali »veliki tekst«.

Kaj pa bi dejali o Svetinovi Ukani?

Dr. Glušičeva: S Svetino sem se veliko ukvarjala. Treba je reči, da je v svojem žanru popularnega romana precej uspešen. Seveda je pogosto površen, ima pa literarne značilnosti vojnega romana kot sta napetost, pripovednost... ne bi zanikala teh literarnih vrednosti. Bralca branje pritegne in avtorju tudi gre za to. Ni pa mogoče reči, da gre tu za veliko delo.

Kaj bi rekli, zakaj je šel prej omenjeni Kranjčev roman pravzaprav neopazno mimo nas?

Dr. Boris Paternu: Najprej bi rad rekel tole: menim, da je izraz »veliki tekst« problematičen in še menim, da mi ta, tako imenovani »veliki tekst« merimo po oblikah in merilih literature 19. stoletja. V taki obliki in obsegu pa danes tako besedilo ne more nastati, če pa bi že nastalo, bi bilo tudi slabo in so vsi poskusi te vrste že vnaprej obsojeni na neuspeh. Če govorimo o velikem tekstu, najbrž tu ne gre za količinske dimenzije. Gre za vertikalo velikega teksta in zame je na primer Kosmačeva novela Balada ob trobenti in oblaku veliki tekst. Teh stvari ne smemo meriti na vatle. Tu ne smemo prezreti vrste fragmentov (če imenujemo črtice fragmente). Potlej pa je tu še en moment. Nikakor ne smemo mešati pojmov literature in zgodovinopisja. To temeljno razmejitev je napravil že Aristoteles, pri nas jo je prvi postavil Čop leta 1827. Razlika je v tem, da zgodovinar sebe podredi preteklosti, z dokumenti skuša ugotoviti objektivno podobo sveta, umetnik pa preteklost podreja sebi, kajti ne more drugače. Zgodovinska tema vstopi v umetnost bolj ali manj subjektivno gledano. Če bi torej hoteli od umetnika zahtevati, da je zvest resničnosti, bi ga s tem prikovali. Kakor hitro pa tema vstopi v subjektivno gledanje, je podrejena vsej evoluciji umetnosti literature. Zato mislim, da tema NOB ne živi v literaturi nič drugače kot druge teme. Razlika je morda v tem, da smo ob njej bolj občutljivi. Vsekakor teme o NOB ne moremo izključiti iz tega, kar se dogaja danes, in če se dogaja kaj slabega, se bo to neizogibno dogajalo tudi v tej temi.

Tu nastopa še neko drugo vprašanje, ki ga danes tu še nihče ni postavil. Kje je meja subjektivnega spreminjajna, ali je neskončno dovoljeno subjektivizirati ta svet? Kje je meja verjetnosti ali resničnosti oziroma, kje je meja etosa? Ti pogledi in meje so različno postavljeni. Politik bo postavil to mejo drugje kot nekdo, ki bo gledal bolj s stališča avtonomije umetnosti. Najbrž pa se bo vsakdo za neko mejo te svobode odločil. Mi vsi se ogibamo določati, kje je ta meja dopustnega. Najbrž pri filmu, ki smo ga nedavno tega gledali (Nasvidenje v prihodnji vojni, op. nov.) so cone, ki so vznemirile marsikoga, če še tako svobodno gledamo.

Sergej Vošnjak: Tudi sam mislim, da je to zanimivo vprašanje, vprašanje meje. Postavljata si jo tako ustvarjalec kot bralec. Pri nas so pogosto razprave o podrobnostih, namesto da bi si zastavljali širše vprašanje verjetnosti! Za osnovo te verjetnosti pa je nujno avtorjevo poznavanje časa, o katerem piše. Ustvarjalci pogosto težijo k privlačnim prijemom (na primer obravnavanju seksa in seksualnosti) ter podobno, pozabljajo pa, da so se ljudje, ki so se odločali za to, da bodo udeleženi v NOB, odpovedali normalnim življenjskim okoliščinam in stopili v čisto drug krog. Pogosto se mi kaže obravnavanje tematike NOB zoženo in poenostavljeno na odnos komisar-borec, medtem ko je malokrat poudarjena vrsta konfliktnih situacij, ki so se dogajale v ljudeh samih, v odnosu do religije in podobnih pomembnih vprašanj.

Veliko študij imamo s področja znanstvenega obravnavanja tega dela naše zgodovine. Verjetno bi lahko rekli, da je v sorazmerju z njimi literarnozgodovinskih študij malo. Zgodovina slovenskega slovstva med NOB, kako je s tem?

Dr. Paternu: Mislim, da ni čisto tako. Prva literarna zgodovina, ki je dala tako rekoč pregled čez povojno književnost 1945-1965 je bila žal prezrta, čeprav je bila prva v Jugoslaviji sploh. Tu je tudi literatura NOB daleč bolje obdelana kot kjerkoli v Jugoslaviji. Velik anonimni del literarnih stvaritev iz časa NOB pa se še vedno zbira. Zbranih je že med osem in deset tisoč pesmi in drugih besedil, in tega zares nima nihče v Evropi, razen mogoče Poljaki. Že zavoljo informacije je treba povedati, da je literarna zgodovina s svojo sistematiko zbiranja naredila veliko in smo prav na tem področju že dokaj daleč. Tudi Slovenska matica ima v svojem programu nadaljevanje tega dela.l

Dr. Glušičeva: Na minulih posvetovanjih jugoslovanskih literarnih zgodovinarjev je bil slovenski delež referatov precejšen in obravnavali so tudi vprašanja odnosa literature do resnice. Kar pa zadeva samo pedagoško delo in obravnavanje tematike NOB na visokošolski ravni, je treba reči, da je bilo že nekaj uspešnih diplomskih nalog, ki so obravnavale vprašanja subjektivnega odnosa do NOB. Seveda vseh teh nalog ni mogoče odpraviti naenkrat in je zato na tem področju še veliko dela.

Potem, ko je dr. Glušičeva pojasnila, kolikšno pozornost posvečajo literarni zgodovinarji tematiki narodnoosvobodilnega boja, je Sergej Vošnjak opozoril še na pomembno vprašanje zbiranja literarnega gradiva iz tega časa in dr. Paternu ga je dopolnil, da prav to delo uživa široko družbeno podporo. Pri tem kaže, da bo delo tudi kmalu zaključeno in je že tako daleč, da se zbrano izbira, za dokončanje tega dela pa bo potrebno še najmanj leto dni dela.

Viktor Konjar *je ob dosedanjih vprašanjih ugotavljal, da je pravzaprav ustvarjenega dela na temo narodnoosvobodilnega boja v umetnosti veliko, ter da je opravljenega tudi veliko raziskovalnega dela na tem področju, ki pa bi ga bilo treba širše predstaviti javnosti, »revitalizirati« in opraviti izbor vse te bogate bere. O velikem tekstu, ki smo ga omenjali na začetku, pa se je strinjal z ostalimi sogovorniki, da je pravzaprav pogosto neustrezno pojmovan ter glede na veličino epopeje NOB čisto nepotreben pojem.*

Franček Bohanec *je opozoril, da so vsi, ki so se v tistih letih boja duhovno oblikovali, živeli v bogatem duhovem svetu in bili tako patriotično kot nacionalno dovolj prebujeni, kar se v umetniški izpovednosti še vse premalo izpostavlja. Vidmarjevi in Kardeljevi spisi iz tistega časa, ali pa spisi, kakršen je bil na primer Kerenčičev Zemljiški odnosi v jeruzalemskih goricah, so jim odpirali poti v umevanje socialnih razlik, kar je nemalokrat tudi rojevalo odločitve za ravnanje in delo proti izvirnim socialnim plastem, iz katerih so izhajali. »če se danes postavlja vprašanje tako imenovanega »slovenskega kompleksa«, bi želel vprašati vse tiste, ki se tako sprašujujejo, s kakšnim kompleksom pa naj bi bili sicer obremenjeni?« Tudi Bohanec meni, da je o literaturi na temo NOB že do danes mnogo napisanega, omenja pogosto pozabljeno Smoletovo zgodovino za obdobje 1941–45 ter opozarja na nedopustne napake pri izborih prevodov slovenske literature, ko so nekateri imenitni pisatelji, ki obravnavajo prav temo NOB, izpuščeni ter nenazadnje, da bo treba predstaviti pravo duhovno podobo partizana mladi generaciji, kar se doslej še ni čisto posrečilo, in kar od sodobne literature pričakuje. »Tudi sam ne bi želel biti brezkrven, posplošen partizanski lik«, je še dodal Franček Bohanec.*

Lado Pohar: Ravno skrb za celovito duhovno podobo NOB, za kvalitetno

tvarjalnosti

Pogosti so zadnje dni pogovori o tematiki NOB v slovenski umetniški ustvarjalnosti. Nekaj ga je prinesel čas, ki se je že tolikanj umaknil, da bolj pregledno gledamo na vojno, in tudi že ustvarjena umetniška dela na temo NOB, malo pa so tudi nekateri kulturni dogodki zadnjega časa, ki so v javnosti zbudili zanimanje, razpravo in polemiko. Nikakor si nismo delali utvar, da bi utegnili s pogovorom za okroglo mizo odgovoriti na množico vprašanj, ki se porajajo pri obravnavanju tematike o narodnoosvobodilnem boju. Če pa smo jih nekaj le uspeli osvetliti, naj bo tudi to prispevek k odpiranju novih vprašanj ter spodbuda k bolj poglobljenim razmišljanjem o umetniški beri in tekoči (ter tudi bodoči) ustvarjalnosti na tematiko NOB.

Naši sogovorniki v pogovoru so bili tokrat: dr. Helga Glušičeva, dr. Boris Paternu, dr. Tone Ferenc, Franček Bohanec, Sergej Vošnjak, prof. Ciril Cvetko, Vladimir Laković in Lado Pohar.

prenašanje revolucionarnih izročil z umetniškimi deli na mlade je vodila naš svet (za tradicije pri RO ZZB NOV) da je dal poleti pobudo za posvet (v sodelovanju z revijo »Borec«) na temo: Narodnoosvobodilni boj v pisani besedi. Gradivo tega posveta, ki je zelo uspel, je objavila revija Borec v dvojni številki 8–9. Njegova slaba stran je bila le to, da se ga niso udeležili mlajši ustvarjalci, ki jih tudi tukaj pogrešam.

Nedavno pa smo v svetu obravnavali problematiko: Revolucionarna izročila v slovenskem filmu ter TV. Kritično smo razpravljal o televizijski nadaljevani »Ščuke«, ekranizaciji »Dražgoške bitke« ter filmu »Nasvidenje v naslednji vojni«. O tem še zlasti zato, ker ga je dotlej slovenska kritika v glavnem le hvalila. Hkrati smo dali pobudo za razpravo o idejno-estetskih vprašanjih med umetniškimi ustvarjalci, ki se lotevajo te tematike.

Dr. Tone Ferenc: Z estetskimi vprašanji se ne ukvarjam in tudi ne z zgodovino umetnosti. Ukvarjam se z zgodovinopisjem, s tistim zgodovinskim časom, ki ga smatram za prelomnega in za vrh slovenske narodne zgodovine. Kot zgodovinar rad prebiram literarna dela, ki obravnavajo ta čas. Nujno je, da jih pojmujem z zgodovinarskimi očali, skozi podobo, ki sem si jo ustvaril skozi množico dokumentov, virov, fotografij in tudi pričevanj.

Moram reči, da me motijo taka umetniška dela, ki so v nasprotju z ugotovljeno zgodovinsko resnico. Umetnik mora kljub temu, da je svobodnejši (zgodovinar je zelo trdno vezan na zgodovinsko resnico in ne more ničesar dodati ali odvzeti), kadar se loti zgodovinske teme, upoštevati zgodovinska dejstva. Tu ne gre za posamezne podrobnosti. Zase lahko rečem, da sem veliko raje bral tista umetniška dela, v katerih si je umetnik osebe in dogajanje izmislil, kot pa tista dela, kjer so nastopale resnične osebe. Tako je tudi pri Svetini. Tiste osebe, ki so bile izmišljene, so bile bolj žive in so mi bile ljubše od tistih, ki so dejansko živele. Pisateljev odnos do lastnih, izmišljenih oseb je drugačen kot odnos do teh drugih. Prenekatero delo ima prav to pomanjkljivost, da pači podobo zgodovinske resnice. Če vzamemo za primer Pavlovičev film: motilo me je že to, da se v filmu (ko se dogajanje odvija po razpadu Italije na osvobojenem ozemlju) pojavi himna Štirinajste divizije, ki je v resnici v tistem času ni bilo. Na koncu filma pa tiste katjuše – sam sem živel v kraju, kjer je tekla vzhodna fronta in kamor so prišli oddelki Rdeče armade, pa katjuš nisem videl. Takih stvari je v filmu še več. Morda so to za koga nepomembne podrobnosti, mene pa motijo. Sam junak, kakršen se nam kaže v tem filmu, me ne moti. To je lik človeka, kakršnih je tudi bilo v minuli vojni. Bolj pa me je motil lik španskega borca, ki je pravzaprav nekakšna senca človeka in mu je tudi Zupan v svoji knjigi dal večji poudarek. Če bi bil v filmu ta lik izrazitejši, bi bilo doseženo večje ravnovesje in bi bilo manj kritik. Seveda je tu še upodabljanje likov borcev, za kar so lahko borci sami še zlasti občutljivi, saj nosijo prave podobe še vedno s seboj.

Rad bi poleg že povedanega rekel še nekaj kot član mlajše generacije. Moti me ta pretirana skrb za mlade generacije, tisto, da moramo sedaj pohiteti, da vse napišemo, da bodo to potem mlajše generacije znale razumeti. Sem takih misli, da bodo mlajše generacije, tako kot sedaj mi, naprej raziskovale. Saj tudi še vedno raziskujemo čas kmečkih uporov in tudi čez leta in desetletja bomo še vedno raziskovali ta čas in tudi čas NOB. Če je mogoče dati sedaj tisto, česar v zgodovinskih virih ni, potem je to prav in koristno, raziskovanje zgodovine pa bo teklo naprej in skozi raziskovanje si bodo ustvarjali s polno pravico svojo podobo časa, ki ga bodo raziskovali. Poleg pretirane skrbi me moti tudi ta naša pogosta prevelika zahtevnost. Denimo, bral sem, ko so razpravljali o načrtu za Dražgoško bitko, kakšnim namenom vse mora to delo streči. Takoj sem si mislil, da to najbrž ne bo dobro. Potem sem dobil v roke besedilo, tisti del, ki se nanaša na okupatorja. Lasje so se mi dvigali ob netočnostih in nasprotjih z zgodovinskimi dejstvi.

Vladimir Laković: Tudi na področju likovne ustvarjalnosti je podobno, kot že z doslej povedanim v literaturi, le da na likovnem področju že skoraj nihče več ne sega po tematiki NOB, zlasti pa ne mlajši ustvarjalci. Kar pa zadeva likovno ustvarjalnost med NOB, vemo, da je imelo svoje globoke korenine v predvojnem socialnem slikarstvu, zlasti v močni Hegedušičevi likovni skupini, ki je že takrat na umetniško izpovedni način razgrinjala družbeno kritiko.

prof . Ciril Cvetko: Pridružujem se mnenju sogovornikov na vprašanje o velikem besedilu, ker to velja tudi za glasbena dela. Globoko sem prepričan, da je velika lahko tudi manjša skladba, pesem, besedilo... Danes se vse preveč poudarja le pesem za današnjo rabo, pozabljamo pa na vrsto že ustvarjenih dobrih del, ki niso sprotni proizvodi. Tudi v glasbi so nastajala socialno angažirana dela že v dvajsetih in tridesetih letih (pred vojno) in je od njih do glasbe, ki je nastala sredi same revolucije in po njej, manj kot pol koraka. Tako je na primer glasbeno ustvarjanje sredi revolucije in boja nadaljevanje tistega (da uporabim le en primer), kar je ustvarila Osterčeva šola.

Ciril Cvetko je v svojem razmišljanju o glasbeni ustvarjalnosti na temo revolucije razmišljal in imenoval vrsto skladb, od Kozinove balade Srečanje, njegovih samospevov, do Pahorja in drugih, ki so kljub temu, da so nastajala sredi vojne, kakovostno povsem enakovredne. Ker pa smo povprašali tudi, zakaj mlajši umetniki danes ne segajo pogosteje po tematiki NOB, nam je Ciril Cvetko odgovoril, da temu ni čisto tako. Res, da je takih del bolj malo, toda poskusi so in eden takih je bilo prav pred nedavnim izvedeno delo Darijana Božiča Štirinajsta. »V pogovoru o naši današnji temi bi si prav želel konfrontacije z mladimi ustvarjalci,« je še dodal Cvetko in menil, da bi tako soočenje gotovo prineslo koristna spoznanja.

Dr. Boris Paternu je ob vprašanju mlade generacije opozoril na tisto generacijo literatov, ki so vojno doživeli kot otroci in se njihova doživetja in dojemanje tistega časa (z otroškimi očmi) tudi zrcali v njihovi literaturi. »Seveda pa obstaja dilema, kdo lahko bolje piše o vojni. Ali udeleženec ali tisti, ki vojne sam ni doživel. Sergej Vošnjak je dodal, da seveda udeleženci minule vojne nikakor ne morejo imeti monopola nad to temo, pa naj je to v katerikoli zvrsti umetniškega ustvarjanja.

Lado Pohar: Rad bi poudaril, da niti naš svet niti ZB oz. udeleženci NOB ne želijo monopola na to temo, na prenašanje izročil, ki morajo postati vse bolj skrb mladih, vse naše družbe. Prav tako seveda nimamo in nočemo monopola v presoji kako polpreteklo zgodovino umetniško upodabljajo. Strinjam se z mnenjem, da mladi sami raziskujejo NOB in revolucijo, da silo njej sami ustvarjajo podobo. Spodbujamo jih tudi, da se smeleje lotevajo njenega umetniškega upodabljanja. Trenutno jih je seveda več med bralci knjig, gledalci TV in zlasti filma. Spričo dejstva, da ne razpolagajo s tolikšnimi življenjskimi izkušnjami in znanjem zgodovine, ti mediji delujejo močno emotivno nanje in zato odločilno vplivajo na oblikovanje mnenj in stališč mladih.

Zato smo bili vedno proti poenostavljanju, črno-belemu slikanju, proti maličenju etičnih vrednot, skratka proti slabi kakovosti tudi na umetniškem področju. Mislim, da torej ne gre za »drugačno, kritično« prikazovanje NOB in da ne obstaja dilema: »dokumentarno ali subjektivno podajanje«, temveč le problem celovitosti, avtentičnosti in izrazne moči umetniškega dela.

Ker je v osnovi vendarle tudi tale naš pogovor izzvalo predvsem troje filmskih dogodkov, smo povprašali še tovariša Konjarja, kaj meni, zakaj je naša televizijska proizvodnja dramskih del na temo NOB tako skromna in hkrati umetniško izpovedno šibka. Iz Konjarjevih razmišljanj smo povzeli, da je najbrž osnovna težava v slabi organizaciji dela, premajhnemu posvečanju pozornosti sodelovanju strokovnjakov s posameznih področij in upoštevanju njihovih mnenj. Hkrati je tudi izpovedna moč avtorjev pogosto šibka.

Naj na koncu zapišemo še misel dr. Paternuja ob odzivnosti kritike k filmu »Na svidenje v prihodnji vojni,« ki je bila vseskozi mlačna in ni znala odločno nastopiti niti za niti proti filmu in ni omogočila nobene prave konfrontacije mnenj, kar pa si prav gotovo želimo vsi ne le ob tem filmu, pač pa tudi ob novih umetniških stvaritvah na vseh področjih umetnosti, da bi nam ne bilo treba vedno znova ugotavljati (čez leta), da so nam ušla v pozabo prenekatera odlična literarna, literarnozgodovinska, glasbena in druga dela.

Bojana Žokalj-Jesih
Milenko Strašek

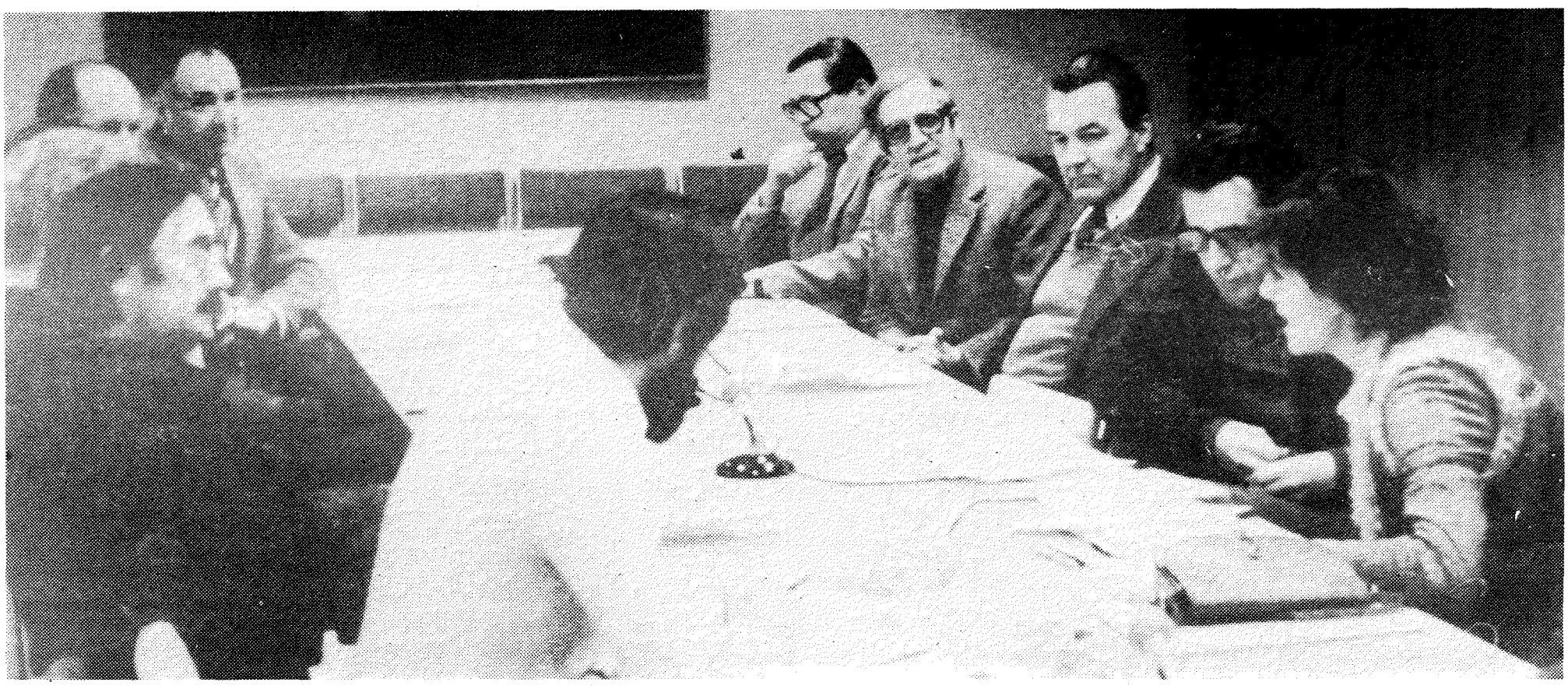

Tu mož – tu krava!

V Šercerjevi brigadi sem se leta 1944 srečal z borcem NOV Novozelandcem Frenkom, kot smo ga imenovali. Pobegnil je iz nemške vojske k partizanom.

Nanj me še danes spominja smešna zgodba, in humor nam je marsikdaj pomagal prenašati težave in nevarnosti v partizanskih enotah.

Ker nismo znali angleško, Frenk pa tudi ne po naše, je šlo v začetku težko s sporazumevanjem, jaz sem mogoče včasih kaj pripomogel z mojim skromnim znanjem italijanščine.

Nekje pri Borovnici pod vasjo Padež smo pri Galetu zaplenili govejo živino, hrano, dva pitana prašiča ter dva nahrbtnika soli. Nad vasjo Verd smo v železniški čuvajnici mobilizirali železniškega čuvaja in njegova sinova, ki so nam pomagali goniti živino čez železniško progo Trst-Ljubljana.

Tudi Frenk je bil določen za pomoč pri vodenju teh živali. Hodil je med kolono, zadaj za njim pa omenjeni železničar.

Bilo je tema ko v rogu, več čas je rosilo, steza je bila spolzka. Frenk pa je imel gladke čevlje brez žebljev in je bil več na tleh kot pokonci, pri tem je iz vsega srca klel po angleško.

Ko smo bili v neposredni bližini proge, je bila ukazana »stroga tišina«. Frenk je hodil med živino, nosil je sivobel nahrbtnik, čisto podoben barvi volov, med katerimi je hodil. Železničar pa je imel težko gorjačo in je pridno mahal po hrbtih živali, in ko se je Frenk zaradi gladkih čevljev znašel na tleh, je krepko udaril tudi po njegovem hrbtu. Še sreča, da je najhujši udarec padel po nahrbtniku, in je Frenk le polglasno preklel vole in temo v angleščini. Toda steza je bila vse bolj splozka in nevarna, in ko je bilo treba prečkati progo, je gonjač krepko zamahnil še po Frenkovi glavi. Takrat pa je Frenk kljub strogi tišini zavpil: »Tu mož – tu krava«, v slovenščini, čeprav prej ni znal niti besede slovensko. Vsi borci v koloni so bruhnili v smeh, čeprav je bila ukazana stroga tišina, kajti v neposredni bližini so stali italijanski bunkerji. Počilo pa ni niti enkrat. Italijanski vojaki so verjetno sklepali, da gre tu mimo cela brigada, ko je bilo toliko ropotanja in besedi.

Po vojni sem izvedel, da je bil Frenk celo na obisku v Ljubljani, a na žalost nisem imel sreče, da bi se srečala.

Umika ni

V Dolomitskem odredu smo imeli v bataljonu borca, ki je bil po rodu Čeh. Menda je bil doma nekje blizu Sudetov. Toda o tem se nismo preveč pogovarjali. Slovensko govorico je kar dobro razumel, medtem ko nam je v svoji lepi pojoči češčini bolj težko kaj dopovedal. Ko mu beseda ni stekla, je vedno dejal »počakaj«, in tako se ga je prijelo partizansko ime Poćkaj.

Bil je močne postave, kot mitraljezec je vedno nosil češko zbrojevko in je med borci užival velik ugled kot hraber borec, kar ni bilo prav nič čudnega, saj je v boju kar čepe kosil sovražnika in vpil na juriš. Cenjen je bil med borci in po navadi mu je kuhar vedno dal obirati kosti, kar je bilo tudi znak naklonjenosti. Imel je lepe bele zobe, med vsemi borci je bil priljubljen. Borci so dobro vedeli, da kjer poje Počkajeva zbrojevka, sovražniku ni bilo lahko.

Leta 1944 smo zasedli bojne položaje na hribu Ključ nekje v Dolomitih. Mitraljezec Počkaj je imel svoj mitraljez približno deset metrov od mene. Oziral se je po okolici in me v svoji sladko zveneči materinščini vprašal:

»Tovariš Zvone, kaj imamo na naši desni strani?«

»Na naši desni je naša prestolnica Ljubljana, od tam nas napadajo sovražniki«, mu pojasnim.

Spet se ozira in vpraša:

»Tovariš Zvone, kaj imamo tu spredaj?«

»Tu pred nami je zastražena italijansko-nemška meja!«

Pa se ozre na našo levo in spet vpraša:

»Tovariš Zvone, kaj je zdaj na levi strani?«

»Na naši levi strani je Polhov Gradec, postojanka belih in črnih podgan!«

Stopil je k mogočnemu hrastu in odlomil suho vejo, jo zataknil pred svoj mitraljez, me milo pogledal in krepko zaklel:

»Zatracani, nema umika, samo k majki božji v nebesa« v svoji mehki češčini. Do noči smo držali položaje, bojeval se je kot lev in ponoči smo prebili obroč proti Babni gori in Ključu.

Po pripovedovanju
Antona Kramarja-Zvoneta,
nosilca spomenice 1941,
zapisala Pavla Leban
iz Podljubinja

SKUPŠČINA OBČINE

LOGATEC

IN DRUŽBENOPOLITIČNE ORGANIZACIJE

želi vsem občanom
srečno novo leto 1981

SAMOUPRAVNA STANOVANJSKA IN KOMUNALNO-CESTNA SKUPNOST

LOGATEC

želi vsem občanom in poslovnim sodelavcem veliko uspeha
v novem letu 1981

5

Anton Ikovic

Z ranjenci od Pohorja do Podvolovljeka

Iz poročila gorenjskih domobrancev (AIZDG)

»5. 1. 45. Zjutraj ob 1.15 je šlo okrog 40 ljudi v patruljopo povelju komandanta bataljona. Ob 9.30 so dosegli koto 1150, ob 10.12 koto 1192, ob 11. uri so 200 metrov vzhodno od kote 1293 našli sanitetni bunker.

To je bila vojaška partizanska bolnišnica op. A. I.). Po izjavi Franceta Podstudenška-Roka je bila to postojanka odseka bolnišnice, v kateri so bili podporočnik Brejc, poročnik Luka Pirš, 4 kurirji in dve tovarišici, ki pa so se pravočasno umaknili. Po njegovi izjavi ta postojanka ni bila izdana, pač pa so se tovariši, ki so bili v njej, sami dekonspirirali, ko so cepili drva, kljub temu, da so bile skoraj stalno v bližini patrulje domobrancev. Sovražnik je zažgal oba objekta. Glej poročilo 27. 2. 1945. (AIZDG) Nadalje v poročilu G. d. piše; V njem smo našli sledeče stvari: precej sanitetnega materiala, živila, perilo, pisalne potrebščine, pisalni stroj znamke Uranija male vrste. Veliko je bilo tudi aktov. Najvažnejše smo spravili, bunker smo pa zažgali. Ob 15. uri smo dosegli koto 1366, ob 16. uri koto 1435, ob 17.30 je prišla četa do Rosca. Vrnili so se ob 19. uri. Na višini 1293 so zapazili sledove 10 mož, verjetno so bili iz bunkerja, ki smo ga zažgali. Pri Roscu je prenočevalo okrog 50 partizanov, kmet ni nič vedel, od kje so prišli in kam so šli. Popoldan se nam je prijavil partizan Franc Košenina, roj. 11. 12. 1921 v Gomilskem, štev 30, po poklicu brivec, bil je mobiliziran 8. 11. 1944 ter je bil v komandi mesta Ljubno. Najbrž ga bodo kar obdržali, ker je videti, da bi bil dober borec in tudi pošten. Ve za več strojnic, ki so jih partizani pustili med begom. Zvečer sta se poslopju, kjer spimo, spet približala dva partizana. Verjetno, da se približujejo hišam, ker nimajo več jesti in niti ne vedo, da smo tukaj. 6. 1. 45. Zjutraj so šli iskat strojnico, za katero je vedel Košenina, dobili so jo približno tričetrt ure od mesta, kjer spimo. Bila je skrita pod skalo v listju. Poleg tega so dobili še 11 magacinov in okrog 500 kosov municije. Nekaj ljudi je šlo v Luče, kjer so oddali akte, ki smo jih dobili zadnje dni po bunkerjih. Kakor so nam prišli pravit ljudje, so v današnji noči v naši bližini partizani kradli. Tako so pri enem kmetu ukradli dve kravi. Najbrž so to tisti, za katerimi se mi podimo že par dni. Prijavljamo sledeče nove domobrance, katere smo ujeli ali pa so se sami prijavili: Vrhnik Jože roj. 2. 3. 1914 Loka pri Šmartnem, del. v smodnišnici v Kamniku, mobl. 21. 12. 1944. Poljanšek Jože, Košenina Franc, Čmak Franc roj. 18. 1. 1916. v Polzeli, po poklicu mizar v Pozeli 70, mobl. 1. 9. 44. bil ujet 14. 12. 1944.«

Napad na bolnišnico Nova Štifta nad Petkovo domačijo

Bolnišnice niso napadli Nemci, kot piše v knjigi Zidanškova brigada, str. 579–581, ampak gorenjski domobranci. Citiram njihovo poročilo: »7. 1. 1945. Ob 5. uri poslali patruljo 48 mož v smeri proti Sv. Antonu. Ob 7.20 smo naleteli na zaščitnico Pohorske (Zidanškove brigade). Udarili smo nanje, vendar nismo nič zadeli. Vsi so takoj zbežali. Eden je pustil nahrbtnik, v katerem smo našli 3 magacine za rusko brzostrelko. Čudno, da ta ni padel, ker smo našli v nahrbtniku več krogel od brzostrelke, katere so tu ostale. Verjetno je bil ranjen, ker se ga je vsaj ena krogla prijela. Eden se nam je po borbi sam prijavil. Od njega smo zvedeli, katera brigada je bila. Prišla je od Planice. Šli pa so proti Črnivcu. Smer, kamor se je brigada pomikala, smo takoj javili policiji. Patrulja jih je nato sledila in ob 11. uri smo naleteli namesto na brigado na vojaško bolnico 4. operativne cone. Udarili smo na stražarje, nakar se je vse razbežalo. Ob tej priliki smo ubili dva partizana, 9 smo jih ujeli. Partizani so nas nato še enkrat napadli. Bolnica je imela 4 barake. V eni smo dobili 12 težkih ranjencev, katere smo pustili v baraki. Bačnik, intendant bataljona v Koroškem odredu. Bil je že v Jugoslaviji izgnan iz države zaradi komunizma. Bil je nato v Belgiji in nato v Rusiji. (ustreljen na begu iz bolnišnice. Prip. A. I.) Dobili smo dve strojnici. Ena je bila belgijska, druga pa francoska. Poleg tega smo dobili tudi 8 pušk. Nekaj jih je bilo angleških, druge pa so bile mavzerice. V bolnici smo dobili zelo veliko zdravniškega materiala, tako npr. kompletno orodje zobozdravnika, zdravila in podobno. Vrnili smo se proti večeru. Čez dan se je prijavilo 6 partizanskih pribežnikov, 4 so bili iz bolnice, katero smo danes odkrili. Eden je prišel s poljsko mavzer puško. Neka patrulja, 7 mož, je našla municijsko skladišče. V njem so našli 24420 kosov italijanske municije, 11070 angleške in zelo veliko minerskega materiala. (To skladišče je bilo tik ob cesti, ki pelje v Podvolovljek v Prekovi parni – uti, v bližini hiše Marije in Bernarda Moličnika. Vse kaže, da je bilo izdano. Eksploziv so zažgali na travniku, drugi material pa odpeljali. Prip. Marije Moličnikove 11. 12. 1978).

Tako se spominja napada ranjenec Martin Vršnik

Po prvem preplahu, ko je stražar bolnišnice prihitel in sporočil, da se bliža neznana kolona vojske, se je iz bolnišnice takoj umaknil del premičnih ranjencev in osebja. Ko je stražar ugotovil, da je prišla v neposredno bližino Zidanškova brigada, se je strah nekoliko pomiril in ranjenci z osebjem so se vrnili v bolnišnico. Toda ne za dolgo. Kmalu za tem so se čuli posamezni rafali, ki so se bližali bolnišnici. Kolona domobrancev je prišla po sledi Zidanškove brigade do bolnišnice in takrat so se spopadli s stražarjem in zaščito, ki se je sprva nekoliko umaknila in domobrance ponovno napadla.

v bolnišnici je zopet nastal preplah. Vsi ranjenci, sposobni za hojo, in bolniško osebje so se začeli umikati. V baraki je bil nered, vrata, skozi

Ščurki v »mineštri«

Kaj vse človek prenese, če je lačen! Da smo bili v partizanih večkrat lačni kot siti, verjetno ni potrebno pripovedovati. Tri dni je bilo običajno v ofenzivah, pa tudi po teden in več dni, ko včasih še do vode nismo prišli in smo žvečili bukovo listje. Po zaplembah pri naših sovražnikih je bila hrana najboljša in najobilnejša. Toda velikokrat se je zgodilo, da so nas napadli prav pri jedi. Pri redni preskrbi je bila hrana mnogo slabša. Velikokrat smo kuhali kar v kotlih, ki so jih imeli kmetje za kuhanje hrane prašičem, v tako imenovanih brzoparilnikih, kar niti ni bilo napačno. Bolj umazani so bili zidani kotli, ki jih nismo mogli očistiti. Ob kotlu je bilo na zidu vedno dovolj ščurkov in podobnega mrčesa. V eni izmed zadnjih nemških ofenziv na Štajerskem smo po sili razmer le uspeli kuhati v takem kotlu meso, krompir in fižol, skupaj z vsem mrčesom. Sposodil sem si posodo, v kateri sem lahko prinesel hrano za tri. Med potjo od kuhinje sem zmetal iz sklede kar 17 ščurkov, in ker sem vedel, da moja tovariša nista tako lačna kot jaz, sem se zelo trudil, da bi odstranil vse ščurke. Ko smo pa začeli vsi trije jesti, sem ponovno na fižolu opazil podobnega ščurka in ga hotel neopazno odvreči. Tovariša sta me opazila in eden ni mogel več jesti. Midva pa jezna sva pojedla še njegov obrok. Moram pa pripomniti, da so bili ščurki mastni, tako da je bila hrana dobro zabeljena!

Srečko Grašič

imp pmi n. sol. o. Maribor elektrokovinar Temeljna organizacija, n. sol. o.

62251 Ptuj, Zadružni trg 11, Jugoslavija
Telefon (062) 771 051
Telex 33 346 yu IMP-EKO
Telegram IMP-EKO Ptuj
P. p. 17

Srečno novo leto 1981

Naši partizanski znaki 7

Medalja prekomorcev

Medalja, ki vam jo predstavljamo danes, je skoraj gotovo prva iz vrste slovenskih partizanskih znakov, ki so bili izoblikovani v obliki medalje. Ne gre sicer za brigadno medaljo, pač pa za spominsko odličje, do katerega so bili upravičeni borci–prekomorci, ne glede na to, kateri enoti so pripadali. Podelitev je bila povezana z veliko proslavo, ki je bila ob dnevu borca leta 1965 v Ilirski Bistrici.

Zahvaljujoč podatkom, ki jih je posredoval tovariš Albert Klun, si je mogoče ustvariti dobro podobo o nastajanju medalje prekomorcev. Borci so želeli in načrtovali, da bi bila velika proslava prekomorskih brigad že leta 1963 od 20-letnici. Do tega ni prišlo ne leta 1963 in tudi ne 1964, pač pa leto kasneje. Program proslavljanja je bil zelo obširen. Obsegal je anketiranje borcev, ureditev domicilov za prekomorske brigade, izšla je knjiga, odkrit je bil spomenik ter spominske plošče po Sloveniji in Dalmaciji, na pohod so odšle mladinske pohodne birgade, v Ilirski Bistrici je bila velika proslava in – podeljene so bile spominske medalje. Osnutek za medaljo so izdelali študentje arhitekture v Ljubljani. Inženir Edo Mihevc je dal pobudo za izdelavo osnutka. Študetje so izdelali okrog tridseet predlogov. Ne moremo reči, da je bil sprejet samo eden izmed njih, ker so prišli na medaljo simboli z več osnutkov. Tako je nastala okrogla medalja s premerom 35 mm. Sprednja stran je likovno zelo posrečena in bi lahko bila mirno na vsaki državni medalji. V sredini je petokraka zvezda, za njo se dvigajo žarki svobode. Pod zvezdo sta pretrgana konca verige suženjstva, pod njima pa valovite črte morja. Nad vsem je napis »1943 PREKOMORCI 1945« Druga stran je bolj preprosta, saj je z velikimi črkami in številkami napisano samo »ILIRSKA BISTRICA 1965«. Na medalji, ki verjetno ni bila namenjena samo nošenju na proslavi v Ilirski Bistrici leta 1965, tak napis skoraj ne bi bil potreben. Druga šibka točka te drugače čudovite medalje je v tem, da je izdelana iz neke lahke litine, ki za medalje ni najbolj primerna. Zelo posrečena pa je spet rešitev nošenja medalje. Vez med medaljo in pokončnim rdečim trakom je poseben kovinski trikotnik.

Razdeljenih je bilo 10.000 teh medalj. Dobili so jih samo borci-prekomorci. Razdeljene so bile že pred proslavo v Ilirski Bistrici. Borci so jih dobivali po spisku skupaj s knjigo Prekomorci. Medalje so bile razdeljene prek občinskih odborov ZZB NOV po vsej Sloveniji, Dalmaciji, Istri, Zagrebu in drugod. Priprave na proslavo prekomorskih enot NOV so se začele že leta 1961, leta 1964 pa je republiški odbor ZZB NOV Slovenije imenoval osrednji odbor za proslavo prekomorskih brigad. Od leta 1966 dalje je deloval pri RO ZZB NOV Slovenije Osrednji odbor prekomorskih brigad, ki se je leta 1976 preimenoval v Osrednji odbor prekomorcev – borcev NOVJ.

Prekomorci 1943–1945

Kot zanimivost še dodajmo, da je ob proslavi v Ilirski Bistrici izšla še posebna značka proslave, ki je bila namenjena vsem in ne samo borcem. Izdelanih je bilo 20.000 značk. Prodajala jih je Turistična zveza Ilirska Bistrica. Na tej šesterokotni pozlačeni znački je upodobljena jadranska obala s petokrako zvezdo in napis »Zbor prekomorcev Ilirska Bistrica 1965«. Ta značka je samo značka, toda medalja prekomorcev je odličje, ki si ga lahko pripnejo samo borci-prekomorci.

Janez J. Švajncer

6

Anton Ikovic

Z ranjenci od Pohorja do Podvolovljeka

katera so bežali, so se zamašila in le s težavo se je vsak prebijal skozi. Rafali so se vedno bolj bližali. Martin, ki je bil zelo slab, je še ležal na postelji. Ko je bila baraka že na pol spraznjena, je vstal tudi Martin in se oddaljil od barake kakih 20 do 30 metrov, ker ni bil zmožen za pohod. Usedel se je v sneg in čakal. Za Martinom je prišel še Kostja. Vrata bolnišnice je še zaprl in se spustil po zadnjici v jarek. Med tem so domobranci napadli bolniško barako in jo zavzeli. V tem trenutku je neki domobranec zaklical Kostju, naj stoji. Ker Kostja ni obstal in se ni hotel predati, ga je z rafalom brzostrelke podrl, da je na mestu obležal mrtev. V baraki je ostalo še 12 nepremičnih ranjencev. Martin, ki ni mogel bežati dalje, je s strahom pričakoval usodni trenutek. Domobranec je zagledal tudi Martina in zavpil: »Kdo tam«, in nameril nanj. Tedaj se je oglasil Martin in odgovoril samo z »jaz«. Zatem ga je vprašal, če ima orožje. Odgovoril mu je, da ne. Nato je Martina poklical v barako, kjer se je vlegel na posteljo. Domobranci so med tem preiskovali v baraki. Njihov komandant Erpič je ranjence nagovoril in dejal, da je bil tudi on partizan, a je pobegnil. Očital jim je, da se partizani bojujejo za komunizem. Vendar kakih povračilnih ukrepov niso izvajali. V baraki so našli suhe sadne krhlje in nekaj cigaret. Te so razmetali po posteljah. Komandant Erpič je napravil tudi seznam ostalih ranjencev z osebnimi podatki. Ranjencem je še dejal: »Jaz vas ne morem spraviti na vaše domove, ker so v vasi Luče Nemci. Kdor hoče, gre lahko z nami«. Nekaj jih je s težavo vstalo in se odločilo, da gredo z njimi. Tudi Martin se je odločil, da bi šel v dolino, pa mu je neki domobranec dejal: »Ti kar ostani, ker ne moraš hoditi po tem bregu. Vrnili se bomo in te spravili v dolino.« Zato je še ostal. Mračilo se je že. Domobranci z ranjenci so že odhajali v dolino, med tem pa so zažgali kuhinjo, ki je bila v neposredni bližini barake za ranjence, in pisarno. Ker je bila kuhinja zgrajena iz lesa, se je hitro vnela in ogenj je kmalu zajel tudi bolnišnico. Ranjenci so bili obupani, saj so se bali, da bodo zgoreli v baraki. Ranjenci: Martin Vršnik, Tone Čander, Franc Rabuda, Tominc in Alojz Bitenc, ki so bili še malo pri moči in premični, so se pripravili h gašenju. Voda je bila v bližini. Natakal jo je Tone in jo podajal Martinu v levo roko, ki je bila še delno zdrava, ta pa jo je podajal tovarišem, ki so bili na lestvi in so gasili. Ostali ranjenci, ki niso mogli nikamor, so ležali na posteljah in čakali, kdaj jih bo plamen zajel. V nekaj minutah je bil ogenj na srečo zadušen. Vsi, ki so gasili, so bili močno izčrpani, komaj so še zmogli prilesti v barako na svoje postelje.

Med ranjenci, ki so še ostali, je nastal problem hrane. Zunaj pred barako so našli še v snegu volovski vrat z rebri in mali bunker s krompirjem. Ker je bila v baraki bolnišnice železna peč za ogrevanje, so si na tej peči kuhali, vendar brez soli. Tudi drva so še imeli v zalogi. Tone je bil kuhar. Bitenc iz Rečice, ki je bil med njimi še najbolj pri moči, je že drugi dan, to je ponedeljek, odšel h kmetu Obcirju v Podvolovljek z izgovorom, da bo z ranjenci vzdrževal vezo in organiziral pomoč. Vendar pomoči ni bilo. Hrane pa je že skoraj zmanjkalo.

V četrtek, 11. januarja, dopoldan so se nenadoma odprla vrata in v bolnišnico so vstopili 3 ali 4 domobranci, med njimi komandant Erpič z vprašanjem, če je Martin Vršnik še tukaj. Martin se je oglasil in Erpič ga je vprašal, če bi rad odšel domov. Seveda, mu je odgovoril Martin. Takoj vstani in se odpravi. Izvlekel je steklenico z mlekom in Martinu natočil dva kozarca toplega mleka. Kmalu je Martin odšel z njimi v dolino. Ostali ranjenci so še ostali v bolnišnici. Tam so Petkovi Martinu dali skodelico kave. Po kratkem počitku so Martina naložili na sani s parom konj in se odpeljali na Riherjevo, kjer je bila postojanka. Riherjevi so Martinu nudili vso pomoč. Najprej so ga položili v posteljo, da si je nekoliko odpočil. Zelo mu je prijala kisla zabeljena repa, ki so mu jo prinesli Riherjevi. Na Martinovo prošnjo se je pripravila Marija Knapič in mu odstranila mavec, ki mu je delal velike težave, saj se je pod njim zaredilo že mnogo uši. Riharjevi so takoj poslali obvestilo Robanovim, da je ranjeni Martin na Riharjevem kot ujetnik domobrancev.

Osebo, ki je nesla pošto v Robanov kot, so partizani ustavili na Beli in jo odpeljali v štab. Vrniti se je morala v Luče. Komandant mesta Luče Franc Kregar-Ciril, ki je bil takrat na solčavskem območju, je obvestil Robanove in dovolil, da je šel brat Jože s konjem in sanmi na Riharjevo po Martina in ga pripeljal domov na zdravljenje.

Po večdnevnem stradanju, ko je v bolnišnici zmanjkalo hrane, ko ni bilo nikogar, ki bi jih rešil obupnega stanja, so poskusili srečo še tisti, ki so komaj prilezli iz barake in se po vseh štirih priplazili v dolino do kmetij. V obupu so se odločili tudi predati se domobrancem.

Na Obcirjevo sta prišla tako dva ranjenca in jih prosila, da jih odpeljejo v domobransko postojanko. Eden izmed njih je bil iz Celja. Bil je ozebljen in ranjen. Izpod pazduhe mu je tekel gnoj in kri, noge pa je imel ovite v žaklovino. Bil je velik. Za drugega se ne ve, od kod je bil. Janez Plesnik in Silvester Poličnik sta ju naložila na sani in odpeljala. Pod klancem pri sv. Antonu, kjer zavije cesta na Petkovo in Rakovo, so se srečali s patruljo domobrancev. Ranjenec, ki je bil pred vstopom v partizane pri vermanih, je prepoznal nekega domobranca. Prosil ga je za tobak. Domobranec pa je potegnil pištolo in dejal: »Na, tu imaš čik« in ga ustrelil. Drugega pa sta odpeljala v postojanko na Riharjevo. Drugi ranjenec, ki je tudi hotel domov ali se javiti Nemcem in domobrancem, je na cesti v bližini kmetije Grobelnik omagal. Srečali so ga domobranci in ga ustrelili v glavo. Ni bil takoj mrtev. Ves dan je ležal na cesti, vpil in klical na pomoč. Nihče si ni upal blizu, da bi mu pomagal. Naslednji dan so ga našli mrtvega za cesto.

Leto 1981 gospodarsko eno najtežjih

Delegati slovenske skupščine bodo v teh dneh sklepali o družbenem in gospodarskem razvoju naše republike v prihodnjem letu. Naloga, pred katero so postavljeni, ni prav nič lahka. V gradivu, na podlagi katerega bodo svojo odločitev sprejeli, je rečeno, da se bomo še naprej srečevali s počasno rastjo proizvodnje in visokim deviznim ter plačilnim primanjkljajem.

Strokovnjaki menijo, da je tako stanje treba pripisati zlasti zaostrenim gospodarskim razmeram v svetu. Cene nafte bodo še naprej naraščale in to bo neugodno vplivalo tudi na gibanja pri nas. Mimo tega ne gre pozabiti, da imamo doma tudi težave pri oskrbi z reprodukcijskim materialom, ki naslednje leto, kot pričakujejo, ne bodo nič manjše, kot so bile v letu 1980. Neugodnih razmerij v sestavi slovenskega gospodarstva doslej kljub mnogim prizadevanjem namreč še nismo spremenili.

Zaradi vsega tega se leta 1981 ne bomo mogli pohvaliti z visoko rastjo družbenega proizvoda. V industriji se bo po vsej verjetnosti povečal za 2 in pol odstotka. To pa je veliko manj kot v preteklosti. Nekoliko bolje bo v kmetijstvu, saj upravičeno računamo, da bomo pridelali za dobre tri odstotke hrane več kot letos.

Pri tem pa ne gre prezreti dejstva, naj bi več kot polovico povečane proizvodnje prodali na tuje. Izvoz naj bi povečali za osem, uvoz pa za tri odstotke. Če nam bo to uspelo, bomo primanjkljaj, ki sedaj močno bremeni našo plačilno bilanco, zmanjšali. To pa je ena bistvenih nalog naše gospodarske politike v prihodnjem letu.

Sedaj je tudi že jasno, za koliko naj bi se drugo leto zmanjšal obseg naložb v republiki. V predlogu resolucije je zapisano, naj bi v gospodarstvu naložbe skrčili za tri odstotke, zunaj gospodarstva pa kar za 30 odstotkov. Delež naložb v družbenem proizvodu bi se tako zmanjšal od sedanjih 30,1 na 27,6 odstotka. Marsikaj bo treba torej preložiti na poznejši čas, zlasti na področju družbenih dejavnosti.

Reči pa je treba, da smo sprva pričakovali na tem področju še odločnejši poseg, saj je očitno, da se s tako visoko inflacijo otepamo v veliki meri prav zaradi pretiranih naložbenih apetitov. Pokazalo pa se je, da čez noč odločnejših preusmeritev ni mogoče opraviti, saj bo marsikatero naložbo, zlasti pa seveda tisto, ki bo neposredno prispevala k večjemu izvozu, potrebno čimprej dokončati.

Slovenski izvršni svet je mimo tega pripravil zakon, po katerem naj bi leta 1981 združili vsaj najnujnejša sredstva za dokončanje in zgradnjo novih cest in pristaniških objektov. Na dlani je namreč, da je v prihodnjem srednjeročnem obdobju z gradnjo nekaterih objektov na tem področju nujno treba nadaljevati, saj bo sicer Slovenija prometno še bolj osamljena.

Za ureditev novih cest naj bi slovensko gospodarstvo drugo leto združilo 762 milijonov, za gradnjo luških objektov pa 210 milijonov dinarjev. To bo sicer za gospodarstvo dokajšnja obremenitev, toda druge poti za pospešeno graditev prometnic ta čas nihče ne vidi.

Osebni dohodki naj bi rasli za 5 odstotkov počasneje od rasti dohodka. Kaj to pomeni, seveda ni težko izračunati. Očitno je, da bodo realno ostali na letošnji ravni, in da torej drugo leto ni mogoče računati na bistveno povečanje življenjskega standarda. To pa po vsej verjetnosti ne bo veljalo za zaposlene v vseh organizacijah združenega dela.

Reči je treba, da bo osebne dohodke mogoče tudi povečati, vendar le tam, kjer bodo dosegli vidnejše uspehe, zlasti na področju produktivnosti dela, izvoza itn. Če bomo uspeli obrzdati inflacijo in zaustaviti rast cen, pa lahko že v drugi polovici naslednjega leta pričakujemo zasuk tudi na tem področju.

Razumljivo pa je, da bo dvig življenjskega standarda odvisen tudi od gibanj na področju zaposlovanja. Po sedanjih predvidevanjih naj bi leta 1981 v Sloveniji zaposlili 23 tisoč ljudi. To ni veliko. Paziti bo seveda treba, da bodo delo našli zlasti v proizvodnji, in da se na ta račun ne bo širila administracija. Bržčas bo največ možnosti za zaposlitev na manj razvitih območjih, kjer so možnosti za odpiranje novih delovnih mest ta čas največje.

Ni treba posebej poudariti, da bo pri tem zelo pomembno, kako bomo ravnali s splošno in skupno porabo. Predvidevajo, da bo skupna poraba naslednje leto rasla za okrog 10 odstotkov počasneje kot dohodek. Marsičemu se bo potemtakem treba odreči, vsaj za nekaj časa. Nič boljše se ne bo godilo uporabnikom republiškega in občinskih proračunov, ki bodo – če bo ostalo pri tem, kar je sedaj zapisanega v resoluciji – še bolj priškrnjeni.

Vse to kaže, da so bile napovedi, po katerih bo leto 1981 gospodarsko izredno zapleteno, povsem upravičene. Nekateri celo trdijo, da bo naslednje leto najtežje, in da se bomo morali spoprijeti z zelo zahtevnimi nalogami, ki bodo močno vplivale na gibanja v vsem prihodnjem srednjeročnem obdobju. To pa seveda pomeni, da se bomo morali nalog lotiti z vso odgovornostjo in dosledno spoštovati vse tisto, za kar se bomo v teh dneh opredelili.

Darko Marin

Železniško gospodarstvo
Železniška transportna organizacija
Ljubljana, n. sol. o. TOZD

TOZD ZA PROMET JESENICE, n. sub. o.
64270 Jesenice, C. Maršala Tita 19

želi vse poslovnim sodelavcem in potnikom srečno in uspeha polno novo leto 1981

Družbenopolitične organizacije in

Skupščina občine

Radovljica

želijo vsem delovnim ljudem in občanom veliko osebne sreče, zadovoljstva in delovnih uspehov v letu 1981

lek, tovarna farmacevtskih in kemičnih izdelkov, n.sol.o.

**Verovškova 57, p.p. 81
61107 Ljubljana
telefon (061) 340-161 in 340-361**

VSEM UDELEŽENCEM NOB IN VOJAŠKIM INVALIDOM ŽELIMO SREČNO NOVO LETO

Skupščina občine in Izvršni svet Skupščine občine

Jesenice

želita vsem delovnim ljudem in občanom veliko sreče, zadovoljstva in delovnih uspehov v letu 1981

Ob 36. obletnici osvoboditve v bivšem koncentracijskem taborišču Buchenwald–Dora prireja odbor grupe Buchenwald–Dora vsakoletno tovariško srečanje, ki bo letos v Beogradu pod geslom: JUGOSLAVIJA DOMOVINA MOJA

Program potovanja

9. april – Odhod iz Ljubljane z avtobusom ob 05.30 uri zjutraj. Vožnja preko Metlike, Karlovca in Slunja v BIHAČ. Ogled muzeja I. zasedanja AVNOJ-a in ostalih mestnih znamenitosti. Kosilo. Nadaljevanje vožnje preko Bosanskega Petrovca v DRVAR. Ogled Titove pečine in muzeja 25. maj. Nato vožnja po avnojski magistrali v JAJCE. Ogled muzeja II. zasedanja AVNOJ-a in kulturnozgodovinskih znamenitosti mesta. Namestitev v hotelu, večerja in nočitev.
10. april – Zajtrk, nato vožnja mimo Zenice v SARAJEVO. Ogled kulturnozgodovinskih znamenitosti mesta. Kosilo. Nadaljevanje vožnje preko planine Romanije v Višnegrad, kjer si bomo ogledali sloviti most na Drini, od tam pa v TITOVO UŽICE. Ogled spomenika padlim borcem delavskega bataljona na Kadinjači. Zatem vožnja preko ČAČKA v Kragujevac. Namestitev v hotelu, večerja in nočitev.
11. april – Zajtrk. Obisk spomenika parka »21. oktober« in znamenitosti Kragujevca. Kosilo. Vožnja preko Oplenca in Topole (ogled) v BEOGRAD, spotoma obisk Avale. Namestitev v hotelu, večerja in nočitev. Tovariško srečanje z tovariši iz Srbije.
12. april – Zajtrk. Obisk Hiše cvetja in grobnice tovariša Tita ter ogled muzeja 25. maj. Kosilo. Povratek po avtocesti mimo Zagreba v Ljubljano, kamor je prihod predviden v nočnih urah.

Cena potovanja po osebi: 4.040 din

V ceno je vključeno:
ø prevoz z avtobusom na dani relaciji; gostinske usluge po programu; vstopnine; stroški vodstva in organizacije potovanja

Na srečanje vabimo vse bivše Buchenvaldčane, njihove svojce in prijatelje.
Prijave sprejemajo tutistične poslovalnice ALPETOUR. Komisija za politične zapornike in internirance pri predsedstvu RO, internirance ZB NOV Slovenije do 31. januarja 1981.
Ob prijavi je potrebno vplačati akontacijo v znesku din 1.040, preostali znesek pa najkasneje do 5. aprila (lahko v obrokih po 1.000 din) na tekoči račun 50100-601-12547 ALPETOUR LJUBLJANA pod oznako BUCHENWALD – SREČANJE V BEOGRADU 1981.

Turistična agencija
Alpetur
Ljubljana
Šubičeva 1

Zveza borcev
NOV Slovenije
komisija za bivše
politične zapornike

vozila gorica

n. sol. o Šempeter pri Gorici
Gorica: prikolice, cisterne, osi, pesta, kol. obroči, kovano orodje

čestita delovnim ljudem, borcem, mladini in vsem občanom ZA NOVO LETO 1981

ZIV TAM AVTOOBNOVA

GENERALNA, SREDNJA IN TEKOČA POPRAVILA AVTOMOBILOV

SERVIS TAM in MAGIRUS-DEUTZ opravlja vsa popravila na vozilih TAM in MAGIRUS

V zalogi generalno osveženi motorji po sistemu zamenjave za vozila TAM in MAGIRUS-DEUTZ

BLAGOVNO TRANSPORTNI CENTER LJUBLJANA
n. sol. o

TOZD Pretovor Ljubljana, Šmartinska 152
TOZD Javna skladišča Ljubljana, Šmartinska 152
TOZD Skladišča Novo mesto, Ljubljanska 27
TOZD Rstavracija Ljubljana, Šmartinska 152
Delovna skupnost Ljubljana, Šmartinska 152

opravlja

- **posle javnih carinskih skladišč,**
- **oddajanje zaprtih in odprtih skladiščnih prostorov v najem,**
- **skladiščenje blaga v zaprtih in odprtih skladiščnih prostorih,**
- **storitve v moderno opremljenem kontejnerskem terminalu,**
- **nakladanje, prekladanje in razkladanje blaga s sodobno skladiščno mehanizacijo,**
- **storitve z viličarji in avtodvigali do 100 t obremenitve,**
- **prevoz blaga s tovornimi avtomobili.**

SPECIALIZIRANE MODNE PRODAJALNE

sozd moda

Trgovsko podjetje **volna**
Ljubljana, Mačkova 2

BLED – Čopova 10
CIK-CAK Stari trg 30
JELKA – Miklošičeva 34
KOROTAN – Celovška 97
LANIT – Celovška 429
MAJA – Miklošičeva 10
MANON – Prešernov trg 3
MERINKA – Gradišče 10
MODA – Cankarjeva 7
MODA – Nazorjeva 3
NOGAVIČAR – Nazorjeva 3
OKRAS – Čopova 42
PIONIR – Nazorjeva 6
SUKNO – Stritarjeva 4
TALIJA – Čopova 14
VOLNA – Nazorjeva 1

nudijo bogato izbiro modnih tkanin, moških, ženskih in otroških oblačil, perila, pletenin, zaves, volne za ročno pletenje, gobeline, gumbe itd.

SREČNO NOVO LETO 1981

HOTEL JERUZALEM
LJUTOMER · SLOVENIJA · YU

KRAJEVNA ORGANIZACIJA ZB ZVVI ZRVS PRIPOROČA IZLET IN ODIH V LJUTOMERSKEM HOTELU JERUZALEM IN VAM ŽELI SREČNO TER USPEŠNO NOVO LETO 1981.

KBM PE PTUJ

s svojimi poslovno-organizacijskimi deli opravlja vse bančne storitve za občane.

inštalacije

ŠKOFJA LOKA

tel. 60-581,60-582

PROJEKTIRANJE IN MONTAŽA:
elektroinštalacij
vodovodnih inštalacij
ogrevalne naprave
inštalacij za prezračevanje

SE PRIPOROČAMO

VSEM ISRENO ČESTITAMO ZA NOVO LETO 1981!

Mesokombinat Perutnina Ptuj n. sol. o., Potrčeva 8, 62250 Ptuj, p. p. 660, telex 33128,

TOZD:
Perutninske farme
Mesna industrija

Tovarna krmil
PP Commerce
Servis

Obrat za kooperacijo
Ptujska tiskarna
Skupne službe

PIŠČANCI – JAJCA – ZAKLANA PERUTNINA – MESO – MESNI IZDELKI – KRMILA – DIVJAČINA

OPEKARNA KOŠAKI / MARIBOR

SENTILJSKA 116 - TEL.: H. C. 21-018 - DIR. 25-730 - KOMERC. 24-907 - TEK. RAČ. PRI SDK 51800-601-10236

GRADITELJI!

Obveščamo vse graditelje družbenega in privatnega sektorja, da smo v letu 1976 pričeli s proizvodnjo visokokvalitetnega KLINKER ZIDAKA

Posebno primeren:

- **za vse vrste dimnikov**
- **neometane fasade**
- **sobne kamine in vrstne roštilje**
- **notranje okrasne stene**
- **tlake, ograje ipd.**

Opeko odlikuje praktična neuničljivost, mala vodovpojnost in različne barvne nianse. Vse informacije dobite po telefonu, številka: 24-907 ali 21-081. Priporočamo svoje kvalitetne izdelke!

SAVENIJALAS Savinja

TOZD Trgovina LES 62250 Ptuj, Rogoznica c. 4, tel.: (062) 771-941, telegram: LES Ptuj, p. p. 35, žiro račun SDK Ptuj, št. 52400-601-10628

Obiščite naše poslovalnice v Ptuju in Kidričevem, kjer nudimo ves gradbeni material, ki je potreben za gradnjo od temeljev do strehe kot:
APNO, CEMENT, STAVBNO POHIŠTVO, OBLOGE, LADIJSKI POD, PREMOG, DRVA itd.
NUDIMO LESNO OGLJE V NEOMEJENIH KOLIČINAH.
Se priporočamo za vaš cenjeni obisk v naših poslovalnicah!

Mercator

mercator / preskrba krško

trgovsko podjetje na debelo in drobno, 68270 Krško, C. krških žrtev 47, p. o. telefon: direktor 71-052, centrala 71-185, 71-062, žiro račun pri SDK Krško št. 51600-601-10313, žel. post. Krško — Slovenija, telegram: Preskrba — Krško

VSEM ISKRENO ČESTITAMO ZA NOVO LETO 1981

---

brivsko-frizerско podjetje

LJUBLJANA, TRDINOVA ULICA 8 — TELEFON 311 030

POSLOVALNICE: Kidričeva 2, 4, Titova 1, Gradišče 10, Trg francoske revolucije 5, Čopova 2, Stritarjeva 9, Miklošičeva 20, 22, 40, Dalmatinova 11, Poljanska 13, 20, Zaloška 7, Pokopališka 11, Celovška 49, Derčeva 31, Tržaška 37

SREČNO NOVO LETO 1981 IN SE PRIPOROČAMO Z NAŠIMI USLUGAMI.

---

labod TOVARNA OBLAČIL NOVO MESTO

TOZD DELTA

Ptuj, Rogoznica – Dornavska 6

ŽIRO RAČUN 52400-601-10098 PRI SDK PTUJ

Telefon centrala 77-321, 358, 366, 398; direktor TOZD 77-143; vodja proizvodnje 77-751; Telegram Labod TOZD Delta; Telex 33-229;

ČESTITAMO ZA NOVO LETO 1981 IN ŽELIMO MNOGO SREČE IN POSLOVNIH USPEHOV!

TRGOVSKO PODJETJE

KURIVOPRODAJA

61000 LJUBLJANA
Čopova 14/II

Vam nudi v svojih poslovnih enotah vse vrste gradbenega materiala in kurjave.

Vsem odjemalcem želimo srečno novo leto 1981.

Alpkomerc TOLMIN

ČESTITAMO ZA NOVO LETO 1981 IN ŽELIMO MNOGO SREČE IN POSLOVNIH USPEHOV

NAGRADNA KRIŽANKA

DROGA PORTOROŽ

Razpis nagradne križanke

Če že niste uspeli za novo leto na obalo, vsaj kanček zadovoljstva iz Portoroža. DROGA PORTOROŽ vam za novo leto poklanja nagradno križanko – trem uspešnim bomo poslali knjige. Rešitve pošljite do 15. januarja na naslov Uprava TV-15, Miklošičeva 28, Ljubljana in v levi spodnji del kuverte napišite DROGA PORTOROŽ. Veliko rož in uspeha!

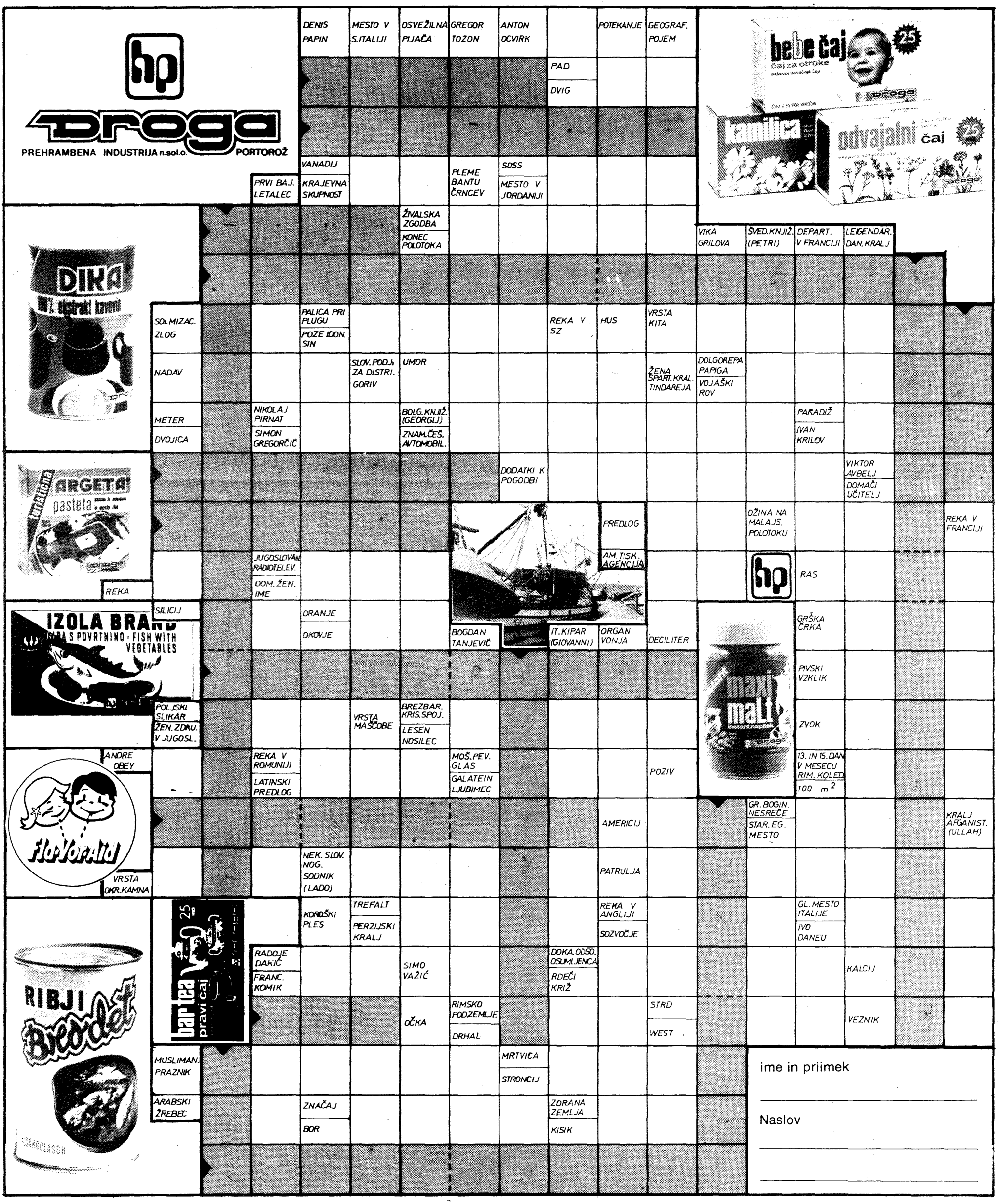

slovenija ceste tehnika
n. sol. o., ljubljana, titova 38

DEJAVNOST DELOVNE ORGANIZACIJE SCT:

GRADI
– avtoceste, mostove, predore, letališča, industrijske objekte, poslovne, hotelske in turistične objekte, stanovanjske in komunalne objekte ter infrastrukturo.

IZVAJA
– inženiring posle za vso dejavnost delovne organizacije
– vse vrste investicijskih del v tujini
– vse laboratorijske priskave in kontrolo kakovosti izvršenih gradbenih del za lastne potrebe in zunanje naročnike

PROJEKTIRA
– vse vrste objektov nizke in visoke gradnje, avtoceste, mostove, komunalne in hidrotehnične objekte

OPRAVLJA
– usluge z gradbeno mehanizacijo in transportnimi sredstvi

IZDELUJE
– in montira vse vrste opažev, armatur, železobetonskih konstrukcij in polizdelkov
– vso geološko, geotehnično in hidrotehnično dokumentacijo

PROIZVAJA
– in montira opremo za separcije kamnolomov in gramoznic, opremo za odpraševanje v separacijah in tovarnah asfalta
– v industrijskih obratih vse vrste asfalta, betona, armirano betonskih konstrukcij, elementov in polizdelkov, opečne izdelke, stavbno keramiko, vse vrste apna in kamenih agregatov.
TOZD INŽENIRING: 61001 Ljubljana, Cesta VII. korpusa 1 telefon: (061) 349-361, telex: yu sct 31493

AVTOCESTA VRHNIKA – LJUBLJANA

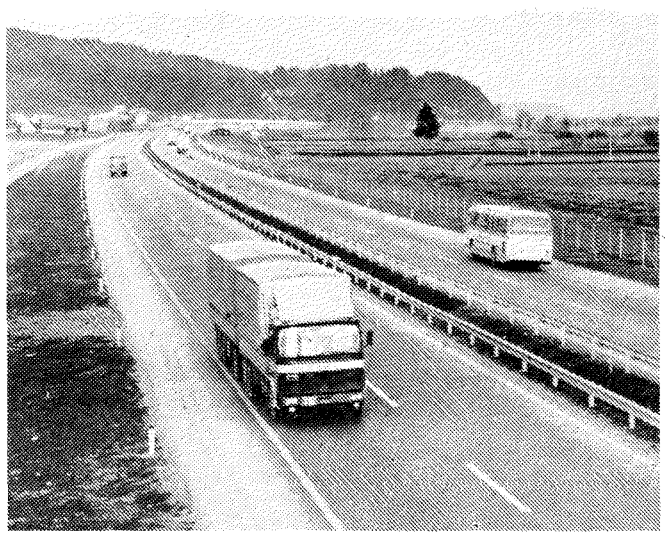

ASFALTIRANJE LETALIŠČA BRNIK

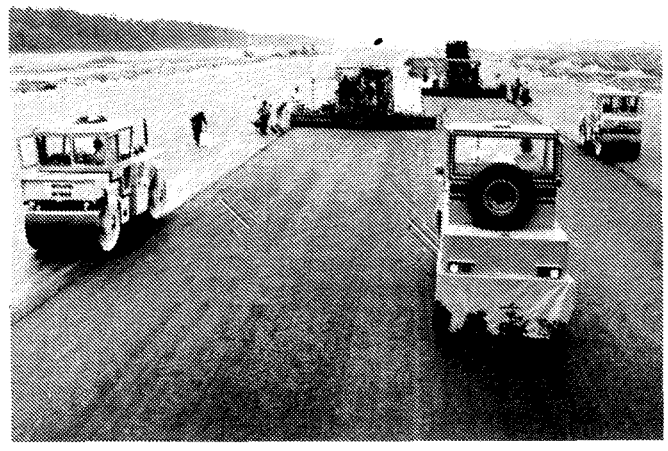

GRADNJA SOSESKE Š/S 8/2 ŠIŠKA

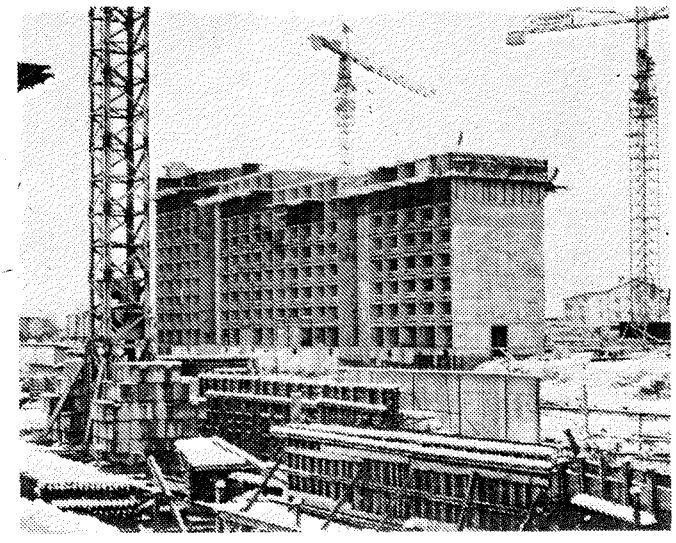

KOPITARNA SEVNICA p. o.

POŠTA: 68290 SEVNICA
ŽELEZNIŠKA POSTAJA: SEVNICA
TELEFON: 068-81-160, 81-164, 81-161
TELEX: 33734 KOPSEV YU
TELEGRAM: KOPITARNA
ŽIRO RAČUN: 51610-601-10147 SDK KRŠKO
EKSP. SEVNICA

Kopitarna Sevnica s svojo dolgoletno tradicijo je renomirani proizvajalec sledečih artiklov:

– Lesenih in plastičnih kopit za obutveno industrijo.
– Lesene obutve in lesenih podplatov.
– Plastičnih mini in navadnih rolet in stenskih oblog »TAPETOPLAST«.

Dolgoletna tradicija v proizvodnji specifičnih artiklov daje garancijo v kvaliteto izdelkov. Kopita in lesena obutev so izdelana po najnovejši modi ter kreirana s sodelovanjem širokega kroga modelarjev in kreatorjev. Naročila sprejemamo po izboru iz lastne kolekcije, možno je pa potrebe realizirati tudi po individualnih zahtevah in željah kupcev. V času sezone se prodaja lesena obutev v lastni prodajalni na drobno v Sevnici po tovarniških cenah.

Izdelki za gradbeništvo, katerih reprezentant so plastične rolete in obloge »TAPETOPLAST« so izdelani iz kvalitetnega plivinilklorida in v široki izbiri obstojnih barv od imitacije lesa do sodobne čokoladne barve. Plastični izdelki za gradbeništvo se nudijo tržišču v standardni dolžini 4,50 m ali v dimenzijah po individualni želji kupca.
Prepričajte se v kvaliteto naših izdelkov.

SREČNO NOVO LETO 1981

SOZD SAP-VIATOR LJUBLJANA-SOZD SAP-VIATOR LJUBLJANA-SOZD

ŽELIMO SREČNO IN USPEHOV POLNO NOVO LETO 1981

NAGRADNA KRIŽANKA

ELKROJ MOZIRJE

Razpis nagradne križanke

Za novo leto bo dovolj oddiha, zato vam je delovni kolektiv ELKROJ MOZIRJE pripravil nagradno križanko. Rešitve pošljite do 15. januarja na naslov Uprava TV-15, Miklošičeva 28, Ljubljana in v levi spodnji kot kuverte napišite ELKROJ MOZIRJE. Tri izžrebance čakajo lepe knjige. Veliko uspeha!

Elkroj®

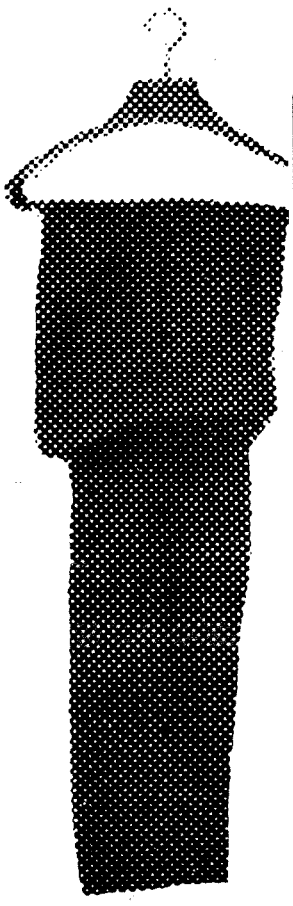

ARABSKI PLEMIŠKI NASLOV
PROSTOR PODOBEN BALKONU
KMETIJSKA ZADRUGA
STROG USTNI IZPIT
MAKEDON. KOLO
ENAKA SOGLASNIKA
VULKAN NA SICILIJI
ITAL. SLIKAR (GUIDO)
BANKOVEC ZA 100 DIN
JADRANSKI OTOK
JAPONSKA IGRA
VRSTA OSV. PIJAČA
VINSKA TRTA
TURŠKI VELIKAŠ
DUGONJIĆ
FRANCOSKI PISATELJ (CLAUDE)
KOBILICA
VITEŠKA OPRAVA
VRSTA ZAČIMBE
TATINSKA PTICA
TEMELJ
IVAN TAVČAR
PRIPADNIK STAROGER. PLEMENA
VINORODNA RASTLINA
OSEBNI ZAIMEK
VRSTA POSODE
TEŽKO STANJE
OČE
RIMSKI CESAR
NEM. MEŠČ. FILOZOF.
HČI KRALJA MINOSA
PRETRES
STRES
LOŠČ
GOSTINSKI DELAVEC
OBRAT ZA PRID. SOLI
ŽENA TEB. KRALJA ATAMANTA
RAS
EDVARD KARDELJ
STAROGR. GOZD. BOŽ.
REDKA TRIVALENT. KOVINA
DORONJSKI
OBCESTNI KAMEN
POSLIKANA PLOŠČA
PRVI ZALOŽNIK
VLASI
GARDNER
TONA
MAJHNO JEZERO V PARKU
PINO MLAKAR
PEROCI
JUTRANJA PADAVINA
VIKTOR KONJAR
ANTON OCVIRK
IKRAVEC
OPLEMEN. ŽELEZO
STARORIM. HALJA
AKADEM. KLUB
PREDLOG
KOBALT
GRŠKA ČRKA
TAJSKA
NESTROKOVNJAK
KIS
LJUDOLFOVO ŠTEVILO
AMERICIJ
RIMSKA ŠT. ENA
NEZNANI LETEČI PREDMETI
SLOV. DIRIG. (MARKO)
NADAV
THOMAS MORE
OLIMPIJSKE IGRE
JUG. PEVEC ZAB. GLAS.
UČENJE
PAJČOLAN
RIŽEVO ŽGANJE
TRŠKA
TNALO

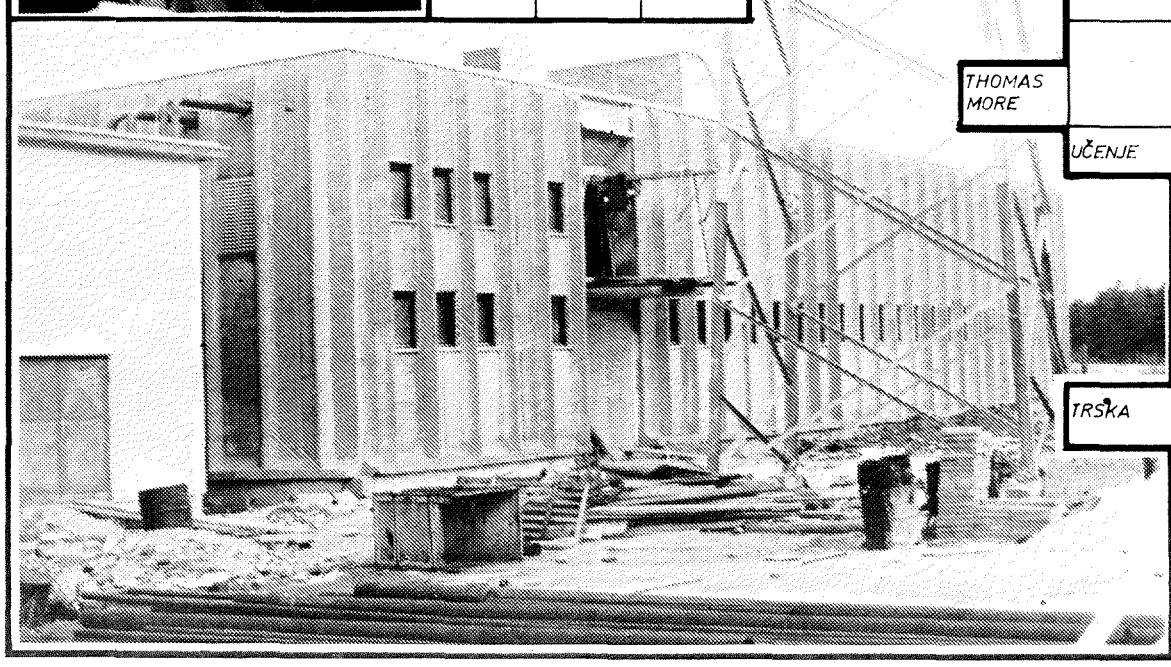

Ime in priimek:

Naslov:

NAGRADNA KRIŽANKA

ETA CERKNO

Razpis nagradne križanke

Hkrati z željami za čimbolj veselo novo leto, vam, dragi bralci, kolektiv ETA CERKNO poklanja tudi nagradno križanko.
V upravi TV-15, Miklošičeva 28, Ljubljana, kamor pošljite rešitve do 15. januarja, smo vam pripravili tri knjižne nagrade. Levo spodaj na kuverti napišite ETA CERKNO. Srečno!

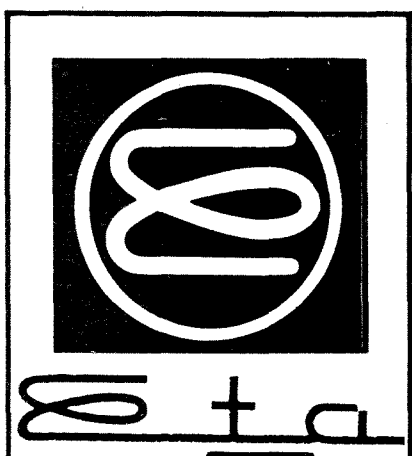

LATINSKI VEZNIK
ŽEN. VEČ. OBLEKA
M. IME
NAJV. SLOV. PISATELJ
SPREMLJ. EROSA
RAČUN
SRB. PISAT. (MOMO)
MEDN. OZN. ZA SEVER
AM. PISAT. (MARTHA)
STARA JAP. PRESTOLN.
HRV. ŠPOR. REVIJA
HITROHLAP. TEKOČINA
NOVO MESTO
OKRASEK ZA UHO
ITAL. REKA
GLAVNI ŠTEVNIK
SL. PISEC (ŽARKO)
EG. BOG SONCA
TAVČAR
ŠKODLAR
LUTECIJ
VRSTA NAČRTA
ENAKOST V PRAVICAH
AMER. NOV. AGENCIJA
ERŽIŠNIK
PUŠČAVNIK
PRIZORIŠČE BORIŠČE
SIMON GREGORČIČ
DURI
POBEGNITEV
DEL OBLEKE
BAKHOVA PALICA
LETNI GOZ. POSEK
ROBERT SCHUMANN
CERAR
NABOJ
FRANCOS. KOMIK
NADAV
ANDREW JACKSON
VRSTA OKRASNE RASTLINE
DEL SETA
ŽUPANČIČ
JUG. NAROD. HEROJ (PAVLE)
JUGOSLOV. OTOK
HUDIČ
PESNIŠKI POLNI STIK
ZNAČILNA VRSTA
REČNA STRUGA
ZAČETEK ABECEDE
OZNAKA ZA NEZNANCA
NAŠI RAZGLEDI
KURIR
ZNANA ELE. INDUSTRIJ. DRUŽ. V NEM.
MAJHEN DEL SNOVI
VARNOSTNA ZAPORA
OTROŠKI BOMBONI
LUDWIG UHLAND
SOLMIZAC. ZLOG
STRINA
USTAN. AVST. MODER. PRAVA
MESTO NA JAPONSK.
ERBIJ
VRSTA VOJAŠKE OPERACIJE
GOR. MASIV V AZIJI
KUB. POLIT. (RAUL)
ISLAMSKI VOJAK
VRSTA VEL. KUŠČARJA
J. SEKRET. ZA KMETIJSTVO
NICOLA FABRIZI
NIKO GRAFENAUER
KRAT. ANG. VOJNEGA LETALSTVA
KORPUS
ČAS BREZ VOJNE
KAZALNI ZAIMEK
OSEBNI ZAIMEK
TUJ DVOGLAS.
ODMEV
NUKLEAR. MAGNETNA RESONAN.
PRAZEODIM
FLEMING
ITAL. RADIO TELEVIZIJA
ANTON AŠKERC
VRSTA MOR. RASTLIN
JANIGRO
UDELEŽEN. ALKE
KATRAN
ZMAGA PRI ŠAHU
ARABSKI ŽREBEC
STAR SLOVAN
RUŽENA JESENSKA
S S
LADO TROHA
BREZBAR. PLIN
RIM. HIŠNI BOG
EL SADAT
MESTO V FRANCIJI
ZVIJAČA
SREBRO
STRUP. PUŠ. KUŠČAR
SPIS
STEKLA NA OČALIH
PANJ
POZIV
VOJISLAV RADOVANOVIĆ
AKADEM. KLUB
DEL VOZA
KRAJ PRI LJUBLJANI
PAUL LAFARGUE
NAŠ KONTINENT
SOSEDNJI ČRKI
JAPONSKI DENAR
IZSTRELJEVALEC
PEROCI

NAGRADNI KUPON

IME . . . . . .

PRIIMEK . . . . . .

NASLOV . . . . . .

MALI OGLASI

Na željo številnih bralcev uvajamo v današnji praznični številki novo rubriko pod znanim imenom MALI OGLASI. Potrebe in želje so nam narekovale, da ji bomo v vsaki številki odmerili poseben prostor, ki pa je seveda namenjen predvsem vam, dragi naročniki, če boste želeli PRODATI, KUPITI, se DOGOVORITI, OMOŽITI, OŽENITI, OBVESTITI, POVABITI (lahko tudi na koline!), skratka med male oglase bomo uvrstili tisto, kar želite. Seveda jih bomo oblikovali v uredništvu po vaših pismih in predlogih. Ker bi želeli, da so oglasi zanimivi – le tako bodo tudi uspešni, in tudi pri ceni nismo pretiravali.

Oglas do 50 (petdeset) besed velja 100 (sto) dinarjev, vsaka naslednja beseda pa 5 dinarjev.

Pošiljate jih lahko na naslov: Uprava TV-15, Miklošičeva 28, Ljubljana z oznako Mali oglasi in to z oznako posebnega gesla, če ne želite biti imenovani v časniku ali s polnim naslovom. Vaš naslov pa moramo imeti v upravi, seveda hkrati s plačilom za mali oglas.

PRODAM

PRODAM zbrana dela Puškina. Ugodno. Knjige so odlično ohranjene, vzrok prodaje je neznanje ruskega jezika, žena pa potrebuje nov zimski plašč. Ponudbe pod geslom »Puškin«.

KUPIM

KUPIM star neuporaben mlin. Odhajam v pokoj, vendar bi rad mlel. Ponudbe pošljite pod »Vsak fantič ima svoje veselje«

PREKLICUJEM

PREKLICUJEM žaljenje Franca Šavlija, Mirka Skočija in Josipa Skočija iz Zatolmina. Marija Gaberšček.

INŠTRUKCIJE

MATEMATIKE ne znam! Očka tudi ne! Mogoče pa bi se našel kje kakšen inštruktor, ki ga bo očka z veseljem plačal, saj ima računanja dovolj že v službi. Ponudbe pod »Osnovnošolec iz Ljubljane«

Pohod Po poti heroja Kebeta

Dne, 11. januarja 1981 bo 24. pohod po stezah partizanske Jelovice v spomin na 39. obletnico legendarne dražgoške bitke in v počastitev 40. obletnice vstaje jugoslovanskih narodov in narodnosti.

Te manifestativno – športne prireditve se bodo udeležile skupne ekipe občinskih konferenc ZRVS in občinskih konferenc ZSMS. Vso organizacijo, pripravo in izvedbo tekmovanja izvedeta občinska konferenca ZRVS in občinska konferenca ZSMS Radovljica ob sodelovanju športnega društva Plamen iz Krope in strelske družine Podnart. Komisije za ocenjevanje nalog bo letos dala OK ZRVS Kranj.

Vsebina pohoda – tekmovanja:

a) Reševanje topografskih nalog
b) Reševanje taktične naloge in odgovarjanje na vprašanja iz revije Naša obramba
c) Streljanje z malokalibrsko puško
č) Patruljni pohod brez smuči po zaznamovani tekmovalni progi, ki je dolga okoli 7 kilometrov, z relativno višino okoli 400 metrov. Start bo v bližini sindikalnega doma v Kropi, cilj pa pod šolo v Dražgošah.

Glavna nosilca pohoda Zveza rezervnih vojaških starešin SR Slovenije in republiška konferenca Zveze socialistične mladine Slovenije pričakujeta veliko udeležbo tekmovalcev, udeležencev dražgoške bitke in ostalih prebivalcev iz vse Slovenije.

Jordan Blaževič

Spominska slovesnost

Občinski odbor ZZB NOV Domžale obvešča borce, aktiviste in občane, predvsem mladino, da bo spominska slovesnost ob 36-letnici tragedije v Rudniku pri Radomljah, v sredo, dne 7. januarja 1981 ob 15. uri.

Posebnih vabil ne bo. Vabi občinski odbor ZZB NOV Domžale.

Predsednik obč. odb. ZZB NOV
Alfonz Avbelj

Zahvala

Združenje borcev NOV Predmeja se zahvaljuje vsem organizacijam združenega dela, ustanovam, krajevni skupnosti z vsemi družbenopolitičnimi organizacijami, športnemu in drugim društvom za pomoč, ki ste nam jo nudili v naših delovnih akcijah, bodisi z materialnimi in finančnimi sredstvi ali s prostovoljnim delom (saj so posamezniki prispevali tudi več kot 180 delovnih ur).

Razumevanje, ki ste ga pokazali, nam dokazuje, da naše prostovoljno delo še najde odmev in nam daje upanje za delo v prihodnje – pri prenašanju tradicij iz NOV. Naša posebna zahvala velja rojakom – Predmejčanom, ki so si svoj dom našli širom po domovini, pa vendar niso pozabili svojega domačega kraja, ki jim je v zgodnji mladosti nudil toplo zavetje.

Kljub obveznostim, ki jih imate v kraju, kjer živite sedaj, ste našli dovolj razumevanja za nas in nam nudili finančno pomoč, ki je prispevala k uresničitvi naših zadanih nalog.

Obenem želimo vsem darovalcem srečno in uspešno novo leto 1981.

Odbor združenja borcev NOV
Predmeja

Poizvedbe

Prosim Ferda Kovačiča (Nandeta) iz Sela pri Volčah (Tolmin), borca, vodnika 29. hercegovske divizije, s katerim sva bila skupaj demobilizirana 1. novembra 1946, naj se mi javi na naslov: Franc Baloh, Glinškova ploščad 12, 61000 Ljubljana-Bežigrad ali po telefonu (061) 348-378.

Iščem Jožeta Krepsa, doma nekje iz Savinjske doline. Prosim naj se mi oglasi, ker moram urediti neke dokumente za čas partizanstva. Bil je namreč moj komandant v Bračičevi brigadi, jaz pa njegov kurir. Skupaj sva bila tudi v začetku aprila leta 1945. Bil je ranjen v nogo. To je bilo na Pohorju v Kunigundi pri nekem kmetu.

Vinko Bernik
Zg. Polskava n. h.
Polskava

Prosim tovariše, ki smo šli leta 1944 iz Crikvenice k partizanom v 3. brigado 13. udarne divizije, Ivana Obermajerja, doma iz Šmartna pri Litiji, po poklicu mesar, Franca Škoberneta, nekje iz Kozjega, Tončka, priimka se več ne spominjam, iz Podčetrtka in še enega Tončka, doma iz Frankolovega, naj se mi oglasijo, ker želim, da se še enkrat srečamo. Oglasijo naj se na naslov: Ivan Rižnar, Orehova vas 47, 62312 Orehova vas.

Kemični tovarni BELINKA v Šentjakobu, železniškemu gospodarstvu Ljubljana in delovnemu kolektivu železarne Ravne na Koroškem želi komisija za obujanje revolucionarnih tradicij krajevne skupnosti Urške Zatler iz Ljubljane tudi v letu 1981 obilo delovnih uspehov.

Občinski odbor ZZB NOV Nova Gorica želi vsem revolucionarjem in borcem NOV ter delovnim ljudem in občanom obilo sreče, zdravja in uspehov v letu 1981.

Elkroj®

Proizvodnja modne konfekcije Mozirje

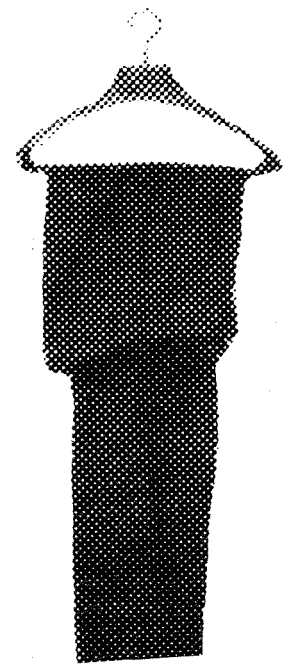

POŠTA: 63330 MOZIRJE — PRIHOVA 56 MOZIRJE — ŽELEZNIŠKA POSTAJA: ŠMARTNO OB PAKI
TELEFON: (063) 830-024 — TELEX: 33625 MOZIRJE — TELEGRAM: ELKROJ MOZIRJE
TEKOČI RAČUN PRI SDK MOZIRJE ŠT.: 52810-601-20028

znani proizvajalec
- otroških hlače (dobitnik zlate medalje »Skenderija« 1980)
- ženskih hlač
- moških hlač
- dekliških hlač
- fantovskih hlač

Se pridružuje čestitkam za novo leto 1981

impol
industrija
metalnih
polizdelkov n. sol. o.
slovenska bistrica

VSEM DELOVNIM LJUDEM ŽELIMO ČIMVEČ USPEHA V LETU 1981 IN SE PREDSTAVLJAMO S PROIZVODNIM PROGRAMOM

IZ ALUMINIJA IN ALUMINIJASTIH LEGUR IZDELUJEMO:

pločevino, trakove, surove in oplemenitene folije, rondele, rondice
palice, cevi, profile
žice, pletene električne vodnike

PROJEKTIRAMO, IZDELUJEMO IN MONTIRAMO VSE VRSTE ALUMINIJSKIH KONSTRUKCIJ:

S KOOPERANTI PROIZVAJAMO CESTNO OPREMO IZ ALUMINIJSKIH ZLITIN

TV-15 ZA MLADINO

Narodni heroj Cveto Močnik-Florjan, diplomirani pravnik iz Ljubljane, je bil vsestranski športnik. V Ljubljani in na Bledu je plaval in igral vaterpolo, na Pokljuki in Krvavcu je planinaril in smučal, po Sloveniji je kolesaril, najbolj pa so ga privabljale nevarne savske brzice, ki jih je premagoval v kajaku. Bil je član akademske in državne reprezentance v kajaku in smučarskih tekih.

Ob napadu na Jugoslavijo je bil med prostovoljci, že jeseni istega leta je odšel med partizane. Šestindvajsetega aprila 1943, ko se je na čelu borcev Gradnikove brigade na Golobarju prebijal iz obroča italijanskih alpincev, je v jurišu omahnil v smrt.

Za izredne uspehe v političnopartijskem delu, vodenju partizanskih enot in junaštvu je bil posmrtno z ukazom maršala Josipa Broza-Tita leta 1953 proglašen za narodnega heroja.

Miloš Rutar

6

Zadnji juriš komisarja Florjana

V prvih dneh novembra 1944 so v našo bolnišnico pripeljali tudi težko ranjenega komandanta glavnega štaba Franca Rozmana – Staneta. Operirala sta ga dr. Brecelj in dr. Lunaček, sodelovala sem pri operaciji, toda nismo mu mogli pomagati. Še isti dan, 7. novembra 1944, je umrl. Težko sta bila ranjena tudi komandanta Lado Ambrožič – Novljan in Jože Malnarič – Krževski in še nekateri, ki so preživeli. Ob napadu Nemcev in domobrancev na osvobojeno ozemlje je bila naša bolnišnica evakuirana in v zadnjem trenutku so rešili tudi negibljive težke ranjence, da jih niso pobili domobranci.

Marca 1945 se je začela obsežna evakuacija z zavezniškimi letali v že osvobojeno Dalmacijo. Določili so me za sanitetnega referenta okrog 3000 starcem, bolnikom in otrokom v Kaštel – Gomilici pri Splitu, kjer sva s hčerkico Cveto dočakali svobodo,« je zaključila pripoved dr. Zora Konjajeva.

Med dragocenimi spomini na moža Cveta skrbno hrani koledarček iz leta 1934, v katerega je Cveto, kot mlad pravnik zapisoval nabranke:

»Največja krepost moža je pogum, pogumnega pa spremlja sreča«

»Nikoli ne more biti nič iz človeka, ki mu v nevarnosti zmanjka poguma«

»Živi nevarno!«

»Brez žrtev ni borbe, brez borbe ni zmage in brez zmage ni resnične veličine«

»Bogastvo države ni odvisno od premoženja njenih državljanov in lepote njenih mest, ampak obstaja iz množice dobrih državljanov in značajnih mož«.

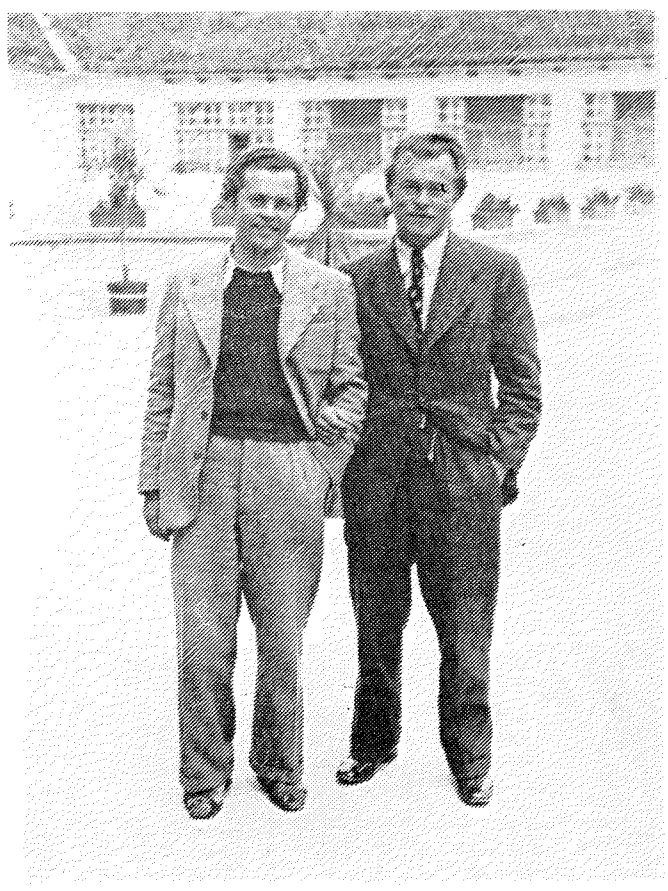

Cveto Močnik-Florjan (desno) z bratom Zlatom, fotografirana zadnje leto pred okupacijo

Na čelu borcev v juriš

Pomladi 1943 je prispel na Primorsko polkovnik Jaka Avšič, namestnik komandanta Glavnega štaba NOV in POS z nalogo, da ustanovi udarno partizansko Gradnikovo brigado. Za komandanta je bil predviden primorski heroj Janko Premrl-Vojko, ki pa je prav v dneh, konec februarja 1943 v boju z Italijani padel. Zamenjal ga je Danilo Šorović, eden od komandantov, ki jih je Tito poslal v Slovenijo, za političnega komisarja pa je bil določen – komisar Severnoprimorskega odreda, Cveto Močnik-Florjan.

Odredovi bataljoni so se usodnega 26. aprila 1943 zbirali na Golobarju (K. 1254) pri pastirskih kočah na planoti med Bovcem in Kobaridom. Še sreča, da je tega dne na zborno mesto prispel le drugi bataljon in ena četa s približno 150 borci, vsi ostali pa so zakasnili.

Po napornem, celonočnem pohodu so se borci ugodno namestili in mnogi so na spomladanskem soncu utrujeni zaspali. Naključje je hotelo, da so italijanski alpinci in policijske enote prav tega dne načrtovali čiščenje ozemlja in so pod seboj na čistini zagledali nepripravljene partizanske skupine.

Stanko Petelin-Vojko je v knjigi Gradnikova brigada zapisal spomine obveščevalca Ladislava Durjave-Aleša, ki se tragičnega dogodka takole spominja:

»... Med 10. in 11. uro je stražar opazil, da se proti taborišču pomikajo italijanski vojaki. Streljal je, ne da bi okleval, in se umaknil šele potem, ko je opazil, da je taborišče obkoljeno. Sovražnik je tedaj zares bil že povsod naokrog, razen na južni strani. Italijani so takoj nato začeli streljati z vso močjo po partizanskem taborišču, v katerem so borci, nič hudega sluteč, mirno spali ali počivali. Najhujši ogenj je sovražnikovo orožje bruhalo s pobočja Javorščka.

Se nadaljuje

Samoupravljanje v zvezi pionirjev

Zveza organizacij za vzgojo in skrb za otroke Jugoslavije – Svet Zveze pionirjev Jugoslavije, je skupaj z republiškimi in pokrajinskimi organizacijami sklical jugoslovanski posvet na temo »Samoupravljanje v zvezi pionirjev«. Iz vse Jugoslavije so se 19. decembra zbrali v dvorani ljubljanskega Magistrata mentorji pionirjev in njihovih organizacij, vsi, ki so se z zanimanjem poglobili v vprašanje ne samo teoretičnega, ampak predvsem praktičnega samoupravljanja pionirjev. Cela vrsta vprašanj se je nanizala: Kakšno vlogo imajo pedagoški mentorji? V kolikšni meri smo že dosegli, da vprašanja pionirskega samoupravljanja niso samo stvar pionirske organizacije, ampak splošna družbena skrb? Koliko praksa uresničuje načela samoupravljanja v zvezi pionirjev? itd. Cilj posveta je bil, da na osnovi dosedanjih izkušenj, znanstvenih raziskovanj in konkretnih primerov iz dela pionirskih organizacij čim celoviteje in čim bolj dokumentirano oceni pionirsko samoupravljanje v praksi in na tej osnovi določi njegov nadaljnji razvoj in pogoje za še popolnejše in širše uresničevanje.

Razprava je tekla v treh smereh: Najprej so obravnavali osnovne principe pionirskega samoupravljanja v programih vzgojnoizobraževalnega dela osnovne šole, resoluciji 10. kongresa ZKJ, Ustavi SFRJ in v drugih družbenih dokumentih ter njihov odraz v samoupravljanju pionirjev. Naslednja tematska celota so bila izkustva v uresničevanju pionirskega samoupravljanja v osnovnih pionirskih organizacijah ter v izvenšolski dejavnosti. Tretja tema, ki so ji na posvetu namenili veliko pozornosti, pa je bila vloga družbenih faktorjev in organizacij odraslih v uresničevanju pionirskega samoupravljanja.

»Cela vrsta je pozitivnih izkustev pionirskih odredov, kot so: Pionirski odred iz Ade, »Čeh Karolj«, kjer so pionirji v prostem času delali in zaslužen denar darovali Skladu pionirske solidarnosti, potem pionirji iz občin Apatina, Kule, Novega Sada, Vršca, Kikinde, Zrenjanina itd., kjer so se pionirji najbolj množično udejstvovali v zveznih tekmovanjih. Pionirji iz Sremske Mitrovice, Subotice in Bačke Topole so uresničili pomembne rezultate pri olepševanju sredine, v kateri živijo, s tem, da so vso skrb namenili čuvanju zelenih površin. Takih primerov pionirskih dejavnosti je še. Treba je še naprej negovati, te tradicije in obenem razvijati nove oblike in novo vsobine.

»Iz bogate vsebine dela zveze pionirjev bi samo nekaj poudaril: Vsak pionir izraža svoje interese v pionirskem odredu, ko se odloča za to, kar ga najbolj privlači in istočasno spoštuje to, kar delajo drugi. Svoje delo združuje z delom celega kolektiva in čuti tako osebno kot kolektivno odgovornost, obenem pa pravico, da izbira ali je sam izbran v samoupravna telesa organizacije. Na ta način se pionir navaja usklajevati svoje interese v kolektivu v vsakdanjem delu, igri, v šoli in zunaj nje,« razmišlja Sava Radonić iz Novega Sada.

Jože Sevljak, pedagoški svetovalec z Zavoda SRS za šolstvo, pa je prišel do sledečih zaključkov: »Dejavnosti, ki so bolj množične in manj ‚šolske', so veliko na boljšem tudi glede samoupravnega položaja učencev v njih. Kolikor bolj se pomikamo na področja, ki so ožje strokovna, toliko bolj stopa v ozadje učenčeva iniciativa in se podreja vodilni mentorjevi vlogi. Prav tu naj bi prišla bolj do izraza vloga pionirske organizacije, ki si mora tudi v prihodnje prizadevati za krepitev samouprave tudi v interesnih dejavnostih. Svojo vlogo pri spreminjanju samoupravnega položaja učencev realizira PO tudi s tem, da stalno spremlja delo teh dejavnosti in daje svoje predloge samoupravnim, političnim in strokovnim organom na šoli. Šola je dolžna, da resnično realizira družbeno in pedagoško načelo samoupravnosti kot enega najpomembnejših načel v sodobnem vzgojnoizobraževalnem procesu.«

Navzoče na posvetu je pozdravil predsednik zveze sindikatov Slovenije Vinko Hafner in med drugim poudaril: »Pomembno je, kako vključiti najmlajšo generacijo v sistem samoupravljanja, kako najmlajše oblikovati v samostojne samoupravljalce, kajti srečo si človek lahko ustvari samo sam, kot je poudaril naš mislec Edvard Kardelj. Letos praznujemo trideset let samoupravljanja. Pred tridesetimi leti je tovariš Tito v zvezni skupščini potrdil zakon o delavskih svetih in izrekel pomembne besede: ‚Tovarno delavcem!' Te besede smo skozi trideset let uresničevali. Lahko opazimo napredek v samoupravljanju, kljub občasnim objektivnim težavam. Delavci v organizacijah združenega dela že pretežno razpolagajo z rezultati svojega dela. Ne moremo pa trditi, da smo samoupravljanje uresničili kot splošen ljudski odnos. Trda je še pot do tega cilja. Potrebno je delo več generacij, da bi idejo popolne osamosvojitve dela povsem uresničili. Veliko vlogo ima pri tem tudi ljudska kultura, zavest ljudi. To samoupravno zavest pa je treba oblikovati že pri koreninah, od pionirja in jo razvijati do delavca v organizaciji združenega dela. Izredno pomembno je, da že kot pionir prevzema nase samoupravne vrednote.«

Sam posvet, načrtovanje in uresničevanje besed o pionirskem samoupravljanju, vse to je del Titove poti, del njegovega naročila z desetega kongresa zveze socialistične mladine: »Vse, kar smo dosegli v današnjem razvoju družbe, lahko in mora bogatiti z novimi vsebinami. Predviden je boj, katerega nosilec mora biti v prvi vrsti mladina – za dvig kvalitete življenja v vseh pogledih, od delovnega mesta in mesta učenja, do pogojev stanovanja, prostega časa, kulture in občega podviga. Razume se, da to zahteva še odgovornejše delo v vsaki celici družbene dejavnosti, na vseh nivojih družbenega organiziranja...«

Akcija »Mladi novinar 80«

Že četrto leto je letos potekala akcija Mladi novinar 80 z namenom, da bi mlade usmerili v poklic družbenega sistema informiranja, da bi tiste mlade, ki so doslej pokazali veliko mero delavnosti v družbenem sistemu informiranja in komuniciranja, nagradili. Za priznanje je bilo predlaganih 24 mladink in mladincev iz sedmih slovenskih občin. Toda, ali je 24 mladink in mladincev zares vsa mladina, ki naj bi delala v vseh sredinah na tem področju? Odgovor je, ne. Lani so se dogovorili za naloge, a so bili dogovori le formalni, zato je bilo storjenih veliko napak. »Na lastni koži smo občutili posledice, kar nas obvezuje, da bomo že v naslednjem letu te slabosti odpravili. Le po tej poti, ki smo jo začrtali, lahko pričakujemo, da bomo jutri imeli v naši samoupravni socialistični skupnosti takšne prekaljene kadre, ki bodo sposobni ustvarjati in delati v sistemu informiranja, ki je temelj delegatskega sistema,« pravi predsednik žirije pri tekmovanju »Mladi novinar«.

Na seji RK ZSMS so 12. decembra podelili priznanja dvema skupinama mladih novinarjev, glede na njihove rezultate in uspešnost dela: prva skupina z Dragom Paplerjem – ZSMS Kranj, Slavico Pičerkovo – ZSMS Ptuj in Vido Ratajevo – ZSMS Novo mesto je prejela poleg priznanja še knjigo Mitje Gorjupa »Samoupravno novinarstvo«. V drugo skupino so se uvrstili Niko Sladič, predstavnik OK ZSMS Kranj, Oto Kuzmič z OK ZSMS Murska Sobota, Tatjana Dolžan z OK ZSMS Kranj in Majda Knific, tudi iz Kranja.

Ž. D.

Moja pot na naši skupni poti

»... Sreče človeku ne more dati niti država niti sistem niti politična partija. Srečo si lahko človek ustvari samo sam...«

Ali se mi mladi zavedamo, da si z delom utiramo gaz, pot v življenje, v tisto pravo, resnično življenje, ko bomo morali zapustiti toplo, varno okolje staršev in se podati naprej, svojim začrtanim ciljem naproti?

Nekega majskega jutra, ko se je sonce začelo počasi dvigati izza gora, se je rojeval nov, nepozaben dan. Pravzaprav je bil to le plod vsega tistega, kar je raslo štiri dolga, moreča leta, polna trpljenja, strahu, žalosti, štiri leta, v katerih je rasla in se utrjevala zavest našega naroda. Ljubezen in hrepenenje po domači grudi je kakor blisk razbesnelega neba seval iz oči naših dedov, pradedov, borcev za lepši, pravičnejši jutri. Najslajši sad, poplačan s krvjo tistih, ki so vanj verovali, se zanj bojevali in umirali, je bil ta, skoraj pravljični dan, ki se je ljudem prikradel v misli zmeraj le ob želji, da bi dobili to, kar so si želeli s srcem in zavestjo takrat, ko so si prikrivali oči pred resnico, pa se vendar klali z njo. Zavela je pesem iz osušenih grl, kriki neizmerne sreče so se izvijali iz prsi poštenih, neustrašnih ljudi. Po domovini so se razlili najlepši in najtoplejši žarki iz krvi vstajajočega sonca. V še tako mračno sobo je prodrla svetloba, v umirajočega sta se naselila veselje in sreča, ker je lahko dal kapljico za rojstvo nove Jugoslavije; z nasmeškom na ustih je spustil težke veke.

To je preteklost naše skupne matere, zgodovina naše ljubljene in cenjene domovine, katere narod je ni nikoli zapustil.

Takšna naj bi bila današnja mladina, nežen, ranljiv cvet, rastoč s soncem ljubezni in sreče obsijani zemlji.

Naša prva, najvažnejša naloga je za zdaj še učenje. Kapljica za kapljico in z vsakim dnem smo bogatejši in zrelejši. Čeprav smo še mladi, se že zavedamo svojih dolžnosti. Moja pot na naši skupni poti je kakor drobna tanka koreninica, ki se prepleta z neštetimi močnejšimi starimi koreninami stoletnega drevesa. Izhaja iz prav tako skromne, pa vendar bogate korenine, ki jo uči, kako srkati sok naše plodne zemlje in ga oddajati. In koreninica, ki me povezuje z življenjem in delom, raste, si pridobiva novo znanje in izkušnje.

Tito, Kardelj, ... Prešeren, vodniki skozi trnovo, žilavo pot življenja, največji sinovi naše domovine, sinovi, ki so bili z dušo in srcem predani svoji materi. Možje, ki so naš vzor in ponos. On mi je rekel: »Brez dela ni sreče v življenju«. Besede so se vame zakoreninile. Vem, da hodim po naši skupni poti. Še in še rodov bo gazilo po njej naprej v neskončnost.

Letošnje šolsko leto smo začeli drugače kakor vsako doslej. Začeli smo ga brez našega dragega očeta – Tita; z grenko bolečino v srcu, saj ni njega, ki bi nam dal prve vzpodbudne besede. Vendar je prisoten med nami. Nosimo ga na dnu svojih otroških src, od koder slišimo njegov bodrilen glas:
»Prvo je učenje,
drugo je učenje
in tretje je učenje«.

Še z večjo zbranostjo in resnostjo smo poprijeli za delo. Rada opravljam svoje dolžnosti. Zavedam se, da je vse to v prid meni in skupnosti, kateri pripadam. Izstopila sem že iz vrst pionirjev. Sem Titova mladinka in sem vesela, če lahko kdaj pa kdaj priskočim našim pionirjem v pomoč. Na šoli imamo kot pionirsko tudi mladinsko organizacijo, vendar med pionirji in mladinci ni prav nobenih pregrad. Naloga nas starejših je, da uvajamo mlajše v delo, jih seznanjamo z novimi nalogami in dolžnostmi. Trudila se bom, da bom tudi jaz enkrat vzorna državljanka, ki ljubi svojo rodno zemljo, spoštuje in ceni vsakega marljivega človeka. Ali mi bo uspelo? Želim si postati človek s srcem in z razumevanjem, človek, ki je vreden zaupanja drugih ljudi. Nič ni nemogoče in pretežko, če vztrajaš, če hočeš in si želiš uspeha.

Vodil nas je, vodi nas in nas bo večno vodil človek, sin naših narodov in narodnosti, oče nove Jugoslavije. Tito. Beseda, ki bo prisotna med nami, beseda, ki nam obudi spomin na našo preteklost, beseda, s katero je izrečeno mnogo lepega, toplega, prisrčnega. Ponosna sem na svoj narod, srečna, da sem živela v času Titovega toplega okrilja, da sem spoznala lik človeka, borca, komunista, ki mu v svetu ni in ne bo nikoli enakega. Tito je eden, Tito je premica, zarisana v zgodovini. Mi, njegovi otroci, hodimo po njej, hodimo in delamo naprej, izgrajujemo to, kar je bila njegova želja in želja vseh naših prednikov.

Moja ustvarjalna pot bo kakor kapljica v morje, pa vendar življenje enega človeka.

BARBARA ZOREC, 8. b
dopisniški krožek
osnovne šole bratov Polenčičev
Maribor

Novoletno razmišljanje

Republika. Največja zvezda v njej je bil Tito. Hotel je ustvariti novo deželo in ustvaril jo je. Nikoli ga ne bomo pozabili. Saj ni res, da ga ni. Med nami je, med nami živi. Tito je kal, ki nikoli ne bo nehala rasti. Ustvaril nam je republiko... Ni to samo ozemlje, ograjeno s črto. To je tudi prihodnost, naša krvava preteklost in sedanjost, je naš ponos, samoupravljanje, prijatejstvo med ljudmi. To smo mi vsi. Republika je nekaj čudovitega, kar se ne da opisati z besedami.

...Pred seboj vidim orača. Za njim ostajajo brazde plodovite zemlje. Mar ni tudi Tito podoben temu oraču, ki pušča za sabo brazde? Mar nismo mi vsi orači, ki orjemo brazde prijateljstva, bratstva in enotnosti? Morali bi biti! To smo mu objubili. to je naša dolžnost!

... Zagledam otroke, ki se veselo igrajo. Srečni so. K njim pridejo drugi otroci, iz neke druge dežele. Nekaj časa se gledajo, potem pa spoznajo, da so si podobni. Na obrazih se pojavijo nasmehi, najprej plahi, nato se v en glas zasmejijo. Smejte se, otroci! Igrajte se skupaj! Sezite si v roke! V naši domovini mora biti bratstvo! Tako je prav!

KATJA HALER, 8. a
OŠ Artiče

Podobe s poti naše revolucije

Cesta. Neskončna, dolga in ravna se vije pred mano. Ponekod ozka in zavita, drugod široka in ravna. To je čudovita pot, zgrajena od dela tisočih človeških rok; zgrajena v potu, na žuljih, v veselju in radosti. Trdna je in mogočna kakor gore, ki kraljujejo nad zemljo.

Tam, nekje v davni preteklosti, tam, kjer se širi Gosposvetsko polje, tam so bili položeni prvi kamni. Rojstvo neke poti...

Kakor že mnogo otrok pred mano sem nekega zasneženega decembrskega jutra, pred 13 leti, privekala na svet tudi jaz. Kako težko si predstavljam majhno in nebogljeno bitje, ki steguje svoje drobne ročice k materi, v njeno toplo naročje, kjer je ves svet tako dober in prijazen in kjer mine vsaka bolečina...

In tudi domovina je imela svoje naročje. V vsaki nevarnosti je razprla svoje roke in sprejela obupane ter žalostne ljudi. Vlivala jim je moč in voljo, ki je ni moglo zlomiti nobeno trpljenje. Tako so pot skozi mnogo let dalje gradili naši ljudje – narod hlapcev in dekel. Zatirani in pregaženi od tujcev niso klonili. Niso prenehali graditi. Čeprav je bila zatirana njihova beseda, njihova svoboda, pa ni ugasnila njihova zavest. Napolnjevala jih je kakor droben svetel plamen – luč v temi. Luč bodočnosti, svobode in miru. Čutim jo, nekje v globini srca mi gori, drobna, a neugasljiva. Vso me napolnjuje nek znani občutek, nekaj, kar me sili naprej, samo naprej po tej poti.

Prve stezice neke poti... Otroštvo. Kako čudovit, nepozaben del življenja. Vse okoli tebe je tako preprosto in lahko. Ne poznaš ne skrbi ne žalosti in vse, kar počneš, je ena sama velika otroška igra. In pri tem se niti ne zavedaš, kako si medtem z drobnimi kapljicami spoznanj polniš svoj studenec znanja in izkušenj. S svojo otroško radovednostjo prav nevede odkrivaš neznanke življenja. Iz dneva v dan, iz ure v uro postajajo okorni otroški koraki vedno bolj trdni ...

Tudi pot našega naroda je postala širša in mogočnejša. Vedno več je bilo neuklonljivih rok, ljudi, ki so čutili, da dan svobode ni več daleč, da pravica mora zmagati nad krivico. Kajti nobenega naroda ni mogoče streti in uničiti, dokler bodo živeli svobodoljubni, pošteni in neustrašni ljudje. Prav to pa se je še posebej pokazalo med najtežjim obdobjem naše zgodovine.

Odraščanje neke poti... Vse se razvija, vse nekam gre. Ptički odletijo iz gnezda, iz bube nastane metulj. Iz vsakega otroka pa se razvije osebnost, človek, ki postaja vedno bolj odrasel. Kako dobro se spominjam dne, ko sem prvič prestopila šolski prag. Šola se mi je zdela tako čudna, tako grozno velika, da mi je vzbujala celo strah. Kmalu pa mi je postala druga mati. Čudovit hram učenosti. Moj studenec se je vedno bolj polnil in polnil. Sprva so se mi porajala le preprosta vprašanja, potem pa so me začela begati vedno bolj zapletena in težavna. Bila so tako velika, prevelika, da bi jih znalo izraziti moje srce. Kaj je domovina, svoboda, mir? Meni, majhni pionirki, z rutico okoli vratu in s pionirsko čepico na glavi, so pomenili ti pojmi sonce, starševsko toplino, igrišče s prijatelji in vsak dan dovolj kruha. Ali je bilo res samo to? Ali ni bilo nekaj mnogo večjega, nekaj najčudovitejšega, to, za kar so se v preteklosti bojevali naši predniki...

V času, ko je bil svet le še propadajoča, razdrobljena gmota ljudi, v tem času je bil en sam narod združen, združen v eno samo srce. To srce, pa naj je bilo še tako drobno in majhno, ni ugasnilo. Viharji so ga kakor drobno bilko prenašali sem ter tja. Zdaj zdaj bi se ta bilka lahko prelomila, tako tanka in nežna je bila, da nihče ni upal pomisliti na to, da bi lahko spustila nekam svoje seme in pognala kali. A uspelo ji je. Na trdih in nerodovitnih tleh so zrasle prve korenine. Razpredale so se vsepovsod, močne, in ni jih bilo mogoče vseh poruvati. Vedno bolj so se razraščale, prerasle so v trden obroč, ki se je ovil okoli vseh naših meja. Prek Triglava, Pohorja, ob Savi, vsepovsod, po vseh mestih in vaseh. Vrasel se je v vse naše ljudi. Mogočen spev je zadonel po zemlji. Tudi moje srce ga sliši. Glasno, kakor šumenje reke, se mi pretaka po vsem telesu in vedno bolj čutim in vem, kaj pomeni. Srečo, svobodo in vse radosti, ki jih doživljam dan za dnem. Kako čudovito se počutim, ko lahko s ponosom rečem: »Glejte, ljudje! Vse, kar imamo, smo si zgradili sami. In to, kar človek sam ustvari, tega mu ni mogoče odvezeti.«

Vsak kamen na poti mi pripoveduje novo zgodbo o ljudeh ali o človeku, ki ga je tja položil. Pa naj si bo belec, črnec ali človek katerekoli narodnosti in pripadnosti. Vsi so gradili, gradijo in bodo še naprej gradili pot človeštva. In pot našega naroda je le drobna reka v tej široki strugi. Pa jaz? Moja pot? Ob meni se vije majhen potoček. Na njegovi gladini se zrcali moje življenje. Vse, kar se je zgodilo do zdaj. A kaj pride za tem? Nekje daleč je še vse zavito v meglico, le tu in tam se že vidi kak obris. Vem, da ne smem razočarati tistih, ki so že dogradili svojo pot. Oni pričakujejo od nas, od mladega rodu, da bomo nadaljevali njihovo delo. Zato je naša dolžnost, da še naprej gradimo pota človeštva, miru in prijateljstva.

SUZANA KERT, 8.c
dopisniški krožek
osnovne šole bratov Polančičev
Maribor

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE

Srečno, srečno, srečno...

Včasih se nam zdijo tako zgubljene te besede, v 1980 letih ponovljene. In vendar je v njih nekaj posebnega, nekaj, kar prižiga luč ljudem, vliva upanje, odpira pot do sreče... Tudi sedaj, ob prihajajočem letu 1981 jih bomo ponavljali ali pa jih že. Mogoče bomo z drugimi besedami povedali, mislili pa bomo vendarle vsi na eno, vseobsegajočo skupno željo: SREČNO!

Prvi so s svojimi voščili pohiteli člani novinarskega krožka iz Atič. Takole pišejo: »Želimo vam, da bi doživeli vsaj 365 lepih trenutkov v letu 1981!« Suzana Fijavž iz Stranic je nanizala celo vrsto želja: »V novem letu želimo otrokom sveta:

da bi se jim sreča nasmehnila,
da ne bi več trpeli,
da bi svobodno živeli
in se igrali
ter brezskrbno čebljali,
da bi siti bili.
v novem letu
naj odmeva prek sveta:
Nočemo vojne!
Naj vsi ljudje
svobodno žive!«

Prav tako prisrčne so besede Jerneja Klemenčiča, Anje Jermol in Jasmine Berce s Primorske: »Mi imamo sonce; toplo in svetlo. Imamo smeh v očeh, ker nosimo Tita v srcih. In vse, kar imamo lepega, hočemo deliti z vsemi pionirji Jugoslavije!« Iz nasprotnega konca Slovenije, s Štajerske pa je prispel tale klic: »V svoj krog sprejmemo vsak topel stisk prijateljske roke! Marjanca, Peter, Milan, Angela (in še cela vrsta podpisanih) izpod Pohorja«.

Naj se vašim željam pridružijo še želje našega uredništva: srečno otroštvo, veselo mladost v okrilju bratstva vseh naših narodov in vrsto uspehov na naši skupni Titovi poti!

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE K

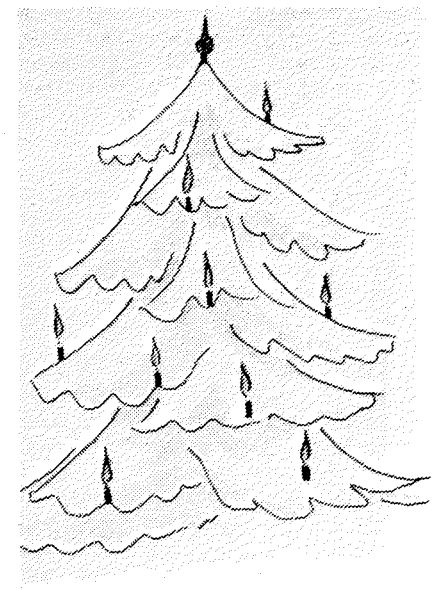

Prižgali bomo novoletne lučke. Prižgali jih bomo, da bodo svetile za vse otroke sveta!

Učenci 5. razreda
OŠ z Jesenic

Janez Wutte-Luc

Sredi preizkušenj človekove zvijačnosti

»Graditi moramo iz zgodovine!«

Kaj dosti več kot štiri hiše koroška vasica Vesele ni imela, in vendar je bil iz vsake nekdo pri partizanih. Odšel je tudi on. Še kot nemški vojak je imel stike z njimi. Delal je različne akcije, si na vse kriplje prizadeval, da bi spodkopal osovraženi režim. Majhno prednost je imel pred somišljeniki onkraj meje: nasprotnika je poznal, leta in leta se je moral bojevati za obstoj, on in njegovi starši, za pravico do materinega jezika, enakopravnost...

Nevidne tipalke odpora so se razraščale, plaz je grozil, da se bo utrgal, Prušnikovi »gamsi na plazu« so postali nestrpni. Tako je šlo od maja triinštirideset leta do spomladi štiriinštirideset leta. Poslej je postalo prenevarno in čez noč je izginil v partizane, se pretihotapil čez mejo, se podil po Štajerskem, Zgornji Savinjski dolini, previdno tipal s svojimi čez zasnežene vrhove Kamniških alp in se od časa do časa spustil v začarani mir Solčavskega. Z borci vzhodnokoroškega odreda, z Modrasom in Nestlnom je križaril po hribih, blizu rodne vasice in daleč vstran obenem, z upanjem globoko v srcu...

Z veliko željo, ki jo je gojil in pestoval kot nebogljeno mače njegov rod, odrinjen in trpinčen od nesrečnega plebiscita naprej.

Pokazalo se je, da bo treba odriniti nazaj, na domačo Koroško, med ljudi v Podjuno, Rož in Zilo, da je prišel čas za to. Brez pomisleka se je javil. Med prvimi. In prav tako brez besede so se tik ob njega postavili tudi drugi. Prostovoljci.

Odšli so čez Dravo, zasledovani kot psi. Hajka za hajko je besnela nad njihovimi glavami. Maier-Kaibitsch je spoznal nevarnost. Na zboru v Grebinju je tulil, da je Koroška južno od Drave izgubljena za veliki nemški rajh, in da je treba za vsako ceno obdržati severni del. Tam je bila tudi njegova vasica, njegove Vesele.

Fantje so že križarili po Svinji planini, trinajst jih je bilo v tej prvi skupini, ko so Nemci hribovje obkolili in ga temeljito prečesali. Vsak graben posebej. Mule so nosile težko orožje... Spoznal je, da bodo morali biti bolj previdni, da bo treba paziti na sleherni sovražnikov korak. Toda najprej se je bilo treba izvleči iz sovražnikovega jeklenega objema. Pol hlebca kruha in prgišče jabolk je bila vsa njihova hrana za šest dni in vendar so se izvlekli. Nekako konec julija, v začetku avgusta je minilo tudi to. Nemci so še vohljali po Svinji planini, skupine vojakov so iskale osovražene goste: vedeli so, da je prišla prek Kamniških alp skupina partizanov.

Skupina je narasla, plazu ni bilo moč ustaviti, toda Maier Kaibitsch je bil trmast. Koroške nad Dravo ni hotel izpustiti iz rok.

Ni bilo lahko. Tamkaj ni bilo partizanskih bolnišnic, niti zdravnikov, težki ranjenci so si vzeli življenje sami, lažji so se poskrili pri dobrih ljudeh.

Srečanje z Gašperjem

V nekem spopadu je bil ranjen, zadnji dnevi oktobra štiriinštirideset so vrtoglavo drveli mimo njega, ko je z ihto, do vrha napolnjeno z voljo do življenja in veliko idejo v sebi kopal luknjo v breg. Tri tedene ga je varovala in mu dajala občutek varnosti. Star lovec ga je zdravil z učenostjo, nabrano med travami in gozdovi, Zlatorogovo zapuščino, spoznanja davnih rodov so mu celila rano. Pozneje so ga prenesli v novi bunker. Tam je drugič v svojem življenju srečal prijatelja Karla Prušnika-Gašperja. Mimo njiju se je zapodila druga polovica novembra štiriinštiridesetega. Pogovorila sta se, toplo in tovariško, nasmejala iz duše in po koroško mehko rekla, da mine. Takrat je bil Gašper sekretar oblastnega komiteja za Slovensko Koroško.

V bunkerju sta se spomnila prvega snidenja. Spomladi 1940. »Tipala« sta eden drugega, zaupanje si v tistih časih drago plačal in naposled spoznala, da kajpak spadata skupaj.

Strah, da bi izgubili tisto, kar ni bilo njihovo, je Nemce nagnal v novo ofenzivo. Maier-Kaibitsch je rohnel, partizanov, koroških borcev je bilo vse več. Petega decembra so se spustili v boj kot stekli psi. Fantje so dvakrat odbili napade in – imeli srečo, da so preživeli. On sam se je vpraševal, kako je mogoče, in bil brezmejno srečen, da je ostal. Koroška ga je potrebovala.

Gašper se je med petnajstim in dvajsetim decembrom poslovil in šel nazaj čez Dravo, v Slovenijo. Huda zima je prisilila fante, da so poiskali najustreznejšo rešitev. Mirko Ulčar je odšel z bataljonom v Schwarzwald, Bojko Gornik-Iztok pa s svojimi prek Alp v Lackov odred. Na tej strani so ostali samo terenci in politični aktivisti.

Spomladi petinštirideset so se fantje vrnili. Ulčarjev bataljon so napadli, veliko borcev je padlo. Kmalu zatem so se reorganizirali in vneto opravljali diverzantske akcije. Do konca vojne.

Vihar je minil, on pa tega skoraj ni občutil. Znova ga je vrglo v metež in do danes ledeno piha okoli njega. Deček, ki se je osemindvajsetega leta v šoli pretepal zaradi »politike« z nemško mislečimi sošolci, je bil ob koncu vojne nenadoma znova postavljen pred hudo preizkušnjo človekove zvijačnosti in podlosti. Fant, ki je štiriintridesetega leta z možnarjem streljal na naciste, ki so v domači vasi ilegalno vpijali veščine boga Marsa in jih pozneje preizkušali na njih, se je moral bojevati naprej. Usojeno mu je, da se bo bojeval do konca življenja. Kot Karel Prušnik-Gašper in njegovi »gamsi na plazu«.

Diverzant. Ranjenec. Človek v nemških obročih. Borec za pravice slovenske manjšine na avstrijskem Koroškem. Vi predsednik Zveze koroških partizanov.

Janez Wutte-Luc.

Njegov obraz je razbrazdana njiva, trmoglavost sije iz oči. Toda vse okoli njega je mladostno. Sredi velike kuhinje v Veselah stoji, nekako trdno in nepremično, za glavo večji od mene, čaka na besedo. Naposled spregovoriva. Slovenska beseda razvname. Luc in njegovi pijejo to besedo, vidi se jim na obrazu. Pazljivo se obračajo k sogovorniku.

Na Lucu je vse ena sama odločnost in predanost. Mogočnost telesa je združena z blagostjo in resnostjo, zmernost sili v ospredje, nasmeh se razveja šele na dvorišču, ko se zazreva tja proti hribom, ki jih v zimski megli ni videti, redkim hišicam na klancu in prek ramena do šentprimožkega kulturnega doma in otroškega vrtca.

Luc je natančen. Tudi v besedah. O Koroščih govori. O njih, ki se iščejo, tolčejo, korak za korakom, zdaj ujemajo korak mladi...

Da so vtisnili pečat manjvrednosti, pravi. Ponekod jim je to uspelo, pri večini ne. On sam se vsa leta bojuje proti tej manjvrednosti. To je balast. Narod si mora krojiti usodo sam, trmoglavi, postaviti se mora na noge. Ne gre le za postavljanje tovarn, gre za to, da za njimi stojimo tudi mi, da smo tam z dušo in telesom. Da vodimo delo. Da delamo. Hočemo biti soustvarjalci politike in gospodarskega življenja, nobene manjvrednosti.

To so vprašanja socialnega obstanka.

In ne le to, razmišlja, graditi moramo na zgodovini, na pisanih virih, naš boj približati mladim. Nekaj je že, toda to je premalo. Potrebujemo celoten pregled našega boja na Koroškem, ne samo zaradi prenašanja tradicij, tudi zaradi nasprotne strani, kjer je propaganda izredno močna. Izničiti hočejo naš boj, mi pa ostajamo na pol poti, pri fragmentih. Prušnikova knjiga Gamsi na plazu je prilila olja na ogenj.

Zdi se, pove naravnost Luc, da rojaki onkraj meje premalo poznajo koroško resničnost. Prihajajo sicer, toda Rož, Podjuna, Zila so zanje hude sanje, vendar »živa priča je nekaj povsem drugega kot pisana beseda!«

Iz mehkobe in nenehnega manevriranja bo treba v jedro, sem si zapisal v beležnico. Toda za to je treba vzgojiti ljudi. Začeti od malih nog, nadaljevati v gimnaziji. Lucove besede. Mladega človeka je treba voditi. Ne potrebujemo le advokatov, zdravnikov in medicinskih sester. Manjkajo nam gospodarstveniki, strokovnjaki vseh vrst.

Prek Šentprimoža in Vesel se je plazil mrak.

Milenko Strašek

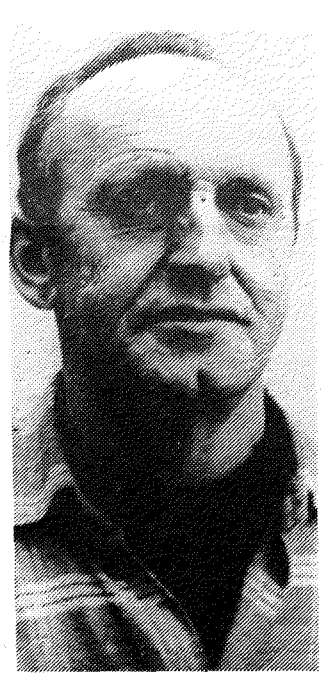

Janez Wutte-Luc: »Čimprej moramo dobiti zgodovino narodnoosvobodilnega boja na avstrijskem Koroškem. Zapolniti, kar še manjka. Tudi sam bom pisal spomine. To je naše orožje.«

Lucovo gostišče v Veselah. Wuttejevi so pozimi kmetje, toda spomladi se prelevijo v gostince. Luc potoži, da le malo naših ljudi pride naokoli...

NAŠ TOVARIŠ TV 15

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za posredovanje in razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978

Glavni urednik:
DRAGO VRESNIK

Odgovorni urednik:
TONE URBAS

Novinarji – uredniki:

ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino

MILENKO STRAŠEK – reportaža

MILENA ŠTRAJNAR – kultura

BOJANA ŽOKALJ-JESIH – naša organizacija

Lektor-redaktor:
KATJA HVALA

Tehnični urednik:
SINE KOVIĆ ml.

Tajnica uredništva:
MARA OKORN

Telefon uredništva: 327-780

Vodja uprave:
MILAN SENIČAR

Uprava in naročninski oddelek:
Miklošičeva 28/I p. p. 598, 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Letna naročnina 240 din, za inozemstvo 260 din, posamezna številka v prosti prodaji 5 din

Tekoči račun:
Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772

TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljnega davka od prometa proizvodov

Korekture in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35